

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / ylempi AMK

Anne Loikkanen

VARHAISKASVATUSJÄRJESTÖ SDPL RY:N TOIMINNAN ARVIOINNIN
MITTAREIDEN KEHITTÄMINEN

Opinnäytetyö 2015

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliala / ylempi AMK

LOIKKANEN, ANNE

Varhaiskasvatusjärjestö SDPL ry:n toiminnan arvioinnin
mittareiden kehittäminen

Opinnäytetyö

98 sivua + 15 liitesivua

Työn ohjaaja

Yliopettaja Minna Veistilä

Toimeksiantaja

Suomen Demokratian Pioneerien Liitto, SDPL ry.

Helmikuu 2015

Avainsanat

järjestötyö, mittari, varhaiskasvatus, SDPL ry., palvelun
laatu, kehittämistutkimus.

Tuloksellisen järjestötyö edellyttää perustehtävän ja toimintaa ohjaavien arvojen toteutumista. Tässä kehittämistutkimuksessa SDPL ry:lle tuli kehittää järjestön varhaiskasvatustoiminnan arviointiin soveltuvat mittarit sekä laatia järjestön toimintaan laatu-kriteerit ja tavoitearvot.

Kehittämistutkimus oli empiirinen, ja se toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla Raision toimintakerhon ohjaajilta, lapsilta ja heidän vanhemmiltaan. Kyselylomakkeita lähetettiin lapsille sekä vanhemmille 20 kappaletta. Lomakkeita palautui molemmilta ryhmiltä 9 kappaletta, jolloin vastausprosentiksi saatiin 45 %. Ohjaajien kyselyitä lähetettiin 6 kappaletta, joista 4 palautui. Vastausprosentiksi tuli 67 %. Tulosten läpikäymiseksi ohjaajille järjestettiin haastattelu, joka nauhoitettiin. Mittarin ja haastattelun tulokset osoittivat, että lapset viihtyvät toimintakerhossa. Myös vanhemmat näkivät lastensa viihtyvän kerhossa. Lasten ja ohjaajien näkemykset toimintaan vaikuttamisesta poikkesivat kuitenkin toisistaan. Ohjaajat näkivät toiminnan olevan lapsilähtöistä ja lasten toiveiden mukaista. Kuitenkin yli puolet lapsista koki, ettei voi vaikuttaa kerhossa tehtäviin asioihin riittävästi tai ollenkaan. Kerhotoiminnan muut haasteet liittyivät ohjaajien käytössä oleviin resursseihin, toimintatapoihin ja ajankäyttöön suuressa ryhmässä.

Kyselylomakkeen avulla järjestön tuottamaa varhaiskasvatustoimintaa voidaan arvioida nopeasti ja sen luonne vastaa järjestön tarpeita hyvin. Mittarin sopivuudesta järjestön toiminnan arviointiin tulee kuitenkin kerätä vielä käyttökokemuksia ja samalla ohjaajat saadaan mukaan toiminnan arvioinnin kehittämisen prosessiin. Uuden toimintamallin käytäntöön siirtäminen vaatii toimintaa ohjaavan strategian luomisen. Käytännön vaikutukset koko järjestön tasolla on myös ennakoitava jotta uusi toimintamalli saadaan onnistuneesti siirrettyä käytäntöön.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

LOIKKANEN, ANNE

Development of Work Related Indicators for Guiding Early-Childhood Education by SDPL ry.

Master's Thesis

98 pages + 15 pages of appendices

Supervisor

Minna Veistilä, Principal Lecturer

Commissioned by

Suomen Demokratian Pioneerien Liitto, SDPL ry.

February 2015

Keywords

organisational work, indicator, early-childhood education, SDPL ry., quality of service, development research.

Successful organizational work requires fulfillment of the basic mission and the values designated as guiding the activities. The development research carried out for SDPL ry. required that indicators and a commissioning process to be developed for evaluation of the organization's early-childhood education activities. It also required quality criteria and desired values.

The development research was empirical and was carried out as a qualitative study. The research data were gathered by means of a survey form filled in by the instructors, the children and their parents at the organization's activity club in the city of Raisio. In all, 20 survey forms were given to the children and to their parents. Nine completed forms were returned by these groups making the response rate for these groups 45 %. The club's instructors were supplied with six forms of which four forms were completed and submitted. Therefore, their response rate was 67 %. The results were gone through with a pilot crew staff and audition was recorded. Together with an indicator and audition the results showed that children liked to be in the activity club and parents shared this view. However, the views expressed by the children and the instructors influencing on the activities diverged: The instructors thought that the activities were attuned to the children and their wishes, yet more than half of the children thought that they had insufficient or no means of influencing the club activities. Other challenges related to the club's activities had to do with the resources available to the instructors and the use of time in a large group.

With the help of survey organization's early-childhood education activities can be measured quickly and the composition of the survey's matches with the needs of organization nicely. Nevertheless it is still necessary to collect information about how indicator works in practice. At the same time instructors can be taken along to the process of evaluation. Transferring this new operating model in to practice requires strategy that moves activities. Organization also needs to understand what this new operating model brings forth so that it can be successfully introduced in practice.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	SDPL RY. KANSALAI SJÄRJESTÖNÄ	10
	2.1 Kansalaisjärjestöjen synty ja merkitys yhteiskunnassa	10
	2.2 Varhaiskasvatusjärjestö, SDPL ry.	11
	2.3 SDPL ry:n varhaiskasvatustoiminta	12
3	SDPL RY:N TOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT	14
	3.1 Osallisuus	14
	3.2 Kuuleminen	16
	3.3 Tasa-arvo	17
4	PALVELUN LAATU	19
	4.1 Yleistä laatua	19
	4.2 Laadukas varhaiskasvatus ja sen kriteerit	19
	4.3 Laadun arviointi	21
5	KEHITTÄMISTUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	23
	5.1 Aiheen valinta ja tavoitteet	23
	5.2 Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset ja tutkimuksen keskeiset käsitteet	25
	5.3 Aikataulu ja tutkimuksen eteneminen	26
6	KEHITTÄMISTUTKIMUKSEN RAKENNE JA MENETELMÄT	27
	6.1 Kehittämistutkimuksen tutkimusprosessi	27
	6.2 Menetelmien valinta	30
7	KYSELYLOMAKE TOIMINNAN ARVIOINNIN MITTARINA	33
	7.1 Kyselylomakkeen laatimisen lähtökohdat	33
	7.2 Lasten kyselylomake	35
	7.3 Vanhempien kyselylomake	38
	7.4 Ohjaajien kyselylomake	39

7.5 Kyselylomakkeen ohjeistus	40
8 MITTARIN ANALYSOINTI JA TULOKSET	42
8.1 Mittareiden analysointitavat	42
8.2 Aineiston kerääminen	43
8.3 Ohjaajien kyselytutkimuksen tulokset	44
8.4 Lasten kyselytutkimuksen tulokset	46
8.5 Vanhempien kyselytutkimuksen tulokset	52
8.6 Mittarin tulosten arviointi	53
9 HAASTATTELU, TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI	57
9.1 Aineiston kerääminen ja analysointi	57
9.2 Ohjaajien haastattelu teemoittain	58
9.3 Haastattelun tulosten tarkastelu	64
10 JÄRJESTÖTOIMINNAN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN SDPL RY:SSÄ	73
10.1 Toiminnan arvioinnin mittareiden kehittäminen	73
10.2 Toiminnan arvioinnin käyttöönoton vaikuttavuus järjestössä	75
10.3 Toiminnan arvioinnin käyttöönotto ja siirrettävyys järjestössä	78
11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	80
11.1 Kehittämistutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	80
11.2 Kehittämistutkimuksen tarkastelua sekä jatkotoimenpiteet	83
LÄHTEET	89
LIITEET	
Liite 1. Tutkimuksesta tiedottaminen järjestön Punos-lehti 2/2013	
Liite 2. Tutkimuslupa Raision toimintakerhon vanhemmille	
Liite 3. Lasten kyselylomake	
Liite 4. Vanhempien kyselylomake	
Liite 5. Ohjaajien oman toiminnan arviointilomake	
Liite 6. Tulosten esittely järjestön Punos-lehti 1/2015	

1 JOHDANTO

Järjestöjen rooli yhteiskunnassamme perustuu lakisääteisiä palveluita täydentävien palveluiden tuottamiseen (Simola 2009, 5). Järjestöjen tärkeimmiksi tehtäviksi luetaan lisäksi vaikuttamistoiminta, vertais- ja vapaaehtoistoiminta, asiantuntijatehtävät sekä tuen ja palvelujen kehittäminen ja tarjoaminen. Järjestöjen ja niiden piirissä olevien kansalaisten tekemä työ on merkittävä voimavara yhteiskunnassamme, jolla on myös yhteiskunnan sosiaalista pääomaa vahvistava vaikutus (Harju 2004a, 74). Tällä hetkellä järjestöjen keskeisenä pitkän tähtäimen haasteena on kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan uudistuminen sekä edellytysten turvaaminen. Yleisimmiksi huolenaiheiksi järjestötyössä on noussut järjestötoiminnan lisääntyvä ja tiukempi säättely, joka lisää työn vaatavuutta (Peltosalmi, Hakkarainen, Londén, Kiukas & Särkelä 2014, 7,10). Säättelyn pelätään vaikuttavan negatiivisesti vapaaehtoisten toimijoiden määrään sekä olemassa olevien jäsenten siirtymiseen järjestön luottamustehtäviin.

Järjestöjen vaikuttamistoiminta on ollut vuodesta 2007 asti kasvussa (Vuorinen, Särkelä, Peltosalmi & Eronen 2007) ja yhtenä osana vaikuttamistoimintaa nimetään toiminnan laatuun panostaminen. Valtakunnalliset nuorisojärjestöt saavat valtionavustusta talousarvion määrärahasta (Nuorisolaki 27.1.2006/72, 10.§). Nämä tuet järjestöille myönnetään tulosperusteisesti. Perusteita ovat toiminnan laatu, laajuus ja taloudellisuus. Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon myös toiminnan ajankohtainen yhteiskunnallinen merkitys sekä yleisavustuksen tarve. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tuloksellisen järjestötyön toteuttaminen tuo järjestölle sen toiminnan pyörittämiseen tarvittavaa pääomaa ja tuloksellisen järjestötyön toteuttaminen on tällä hetkellä järjestöille eräänlainen jatkuvuuden elinehto. Suomen Demokratian Pioneerien liitto, josta käytetään lyhennettä SDPL ry., tuottaa erilaista varhaiskasvatustoimintaa ympäri Suomea. Järjestön toiminnan tavoitteet ovat lapsilähtöisyyttä tukevia ja vahvasti sidoksissa lakiin lapsen oikeuksista, oikeuteen tasa-arvoisesta kohtelusta ja oikeudesta vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Nämä lait ohjaavat lasten kanssa toteutettavaa toimintaa yhdessä järjestön tunnustamien arvojen kanssa. Järjestöllä ei kuitenkaan ole olemassa toiminnalleen suunnattuja arvioinnin välineitä tai mittareita. Järjestön tuotaman toiminnan tulee olla paremmin arvioitavaa sekä järjestön toiveita vastaavaa ja tästä syystä kehittämistutkimukseni aiheeksi valikoitui varhaiskasvatusjärjestö SDPL ry:n toiminnan arvioinnin mittareiden kehittäminen. Järjestön varhaiskasvatustoiminnalle tulee laatia myös varhaiskasvatustoimintaa ohjaavat laukriteerit joihin toiminnan arvioinnin mittarilla saatuja tuloksia voidaan peilata. Järjestön toiminnan arviointi

tulee aina miettiä järjestökohtaisesti sillä järjestöjen toimintojen tavoitteet ja arvot toimintojen taustalla ovat hyvin erilaisia. Vaikka kehittämistutkimukseni on tehty SDPL ry:lle, on tämä tutkimus kuitenkin mallinnettavissa myös yleisesti järjestötyön kenttään sopivaksi tai sitä voi hyödyntää SDPL ry:ssä, jos sen toiminnan arviointiin toivotaan myös muunlaisia mittareita.

Kehittämistutkimuksessa on rinnakkain kaksi prosessia itse tutkimus sekä kehittäminen. Tutkimusongelma ratkaistaan luomalla tutkimustulosten ja teoreettisen viitekehysten välille vuoropuhelu. Tutkimus alkaa teoreettiseen viitekehykseen tutustumisella ja avaamalla tutkimukseen kuuluvat käsitteet. Viitekehys koostuu kehittämistutkimuksen ja järjestötyön luonteesta, mittarista, SDPL ry:stä ja sen tuottamasta varhaiskasvatustoiminnasta sekä palvelun laadusta. Tätä teoriaa hyödyntäen luon SDPL ry:n tuottamalle toiminnalle laatukriteerit sekä tavoitearvot. Viitekehysten tarkoituksena on myös ohjata järjestön toimintaa arvioivan mittarin kehittämistä. Kehittämistutkimuksessa mallinnetaan myös mittarin käyttöönotto ja tarkastellaan toiminnan arvioinnin siirrettävyyden haasteita.

Länsirannikon toiminnanohjaaja on tutkimuksen alusta saakka ollut aktiivisesti kehittämistutkimuksessa mukana ja tutkimus toteutettiin hänen ohjaamassa toimintakerhossa. Tiedonkeruumenetelmänä käytän tätä tutkimusta varten kehitettyjä kyselylomakkeita, joiden analysoinnissa käytän sekä määrällisiä että laadullisia analysointitapoja. Kyselylomakkeita on kolme. Jokaisen lomakkeen tarkoitus on mitata toiminnan toteutumista mittarin kohderyhmä huomioiden. Ohjaajien kyselylomakkeella selvitetään kerhotoiminnan toteuttamisen lähtökohtia, toiminnassa jo olemassa olevia käytäntöjä sekä toiminnassa esiintyviä haasteita. Näiden avoimien kysymysten kohdalla aineiston analysointi toteutetaan sisällön analyysin kautta. Tämän jälkeen aineisto on eritelty ja jaettu tutkimusongelman perusteella eri teemoihin. Teemojen sisällöt on myös avattu. Lasten kyselylomakkeet sisältävät sekä suljettuja väittämiä, että avoimen tilan, johon voi perustella vastauksen. Tulosten analysoinnissa on käytetty sekä määrällistä että laadullista analysointimenetelmää. Teemoista johdetut väittämät analysoin kuvaamalla tulokset taulukkoon luokitteluasteikkoa käyttäen. Tuloksissa esitetään vastausten frekvenssit sekä lasketaan tulosten prosenttiosuudet, jotta tulokset ja vastausmäärät olisivat paremmin hahmotettavissa. Prosenttiosuuksien kautta voidaan myös määrittellä toiminnan tavoitearvojen toteutuminen. Lasten avoimet perustelut vastauksille on analysoitu sisällön analyysia käyttäen ja ne on tuotu esiin samassa kaaviossa tutkimuksen määrällisten tulosten kanssa. Vanhempien kyselylomake käsitti suljettuja kysymyksiä

sekä avoimen palautteen annon. Tulosten analysointi on samankaltaista kuin lasten kyselylomakkeiden analysoinnissa on käytetty.

Mittarin käyttöönotolla saadaan uutta tietoa toimintakerhon toiminnan tasosta sekä mittarin soveltuvuudesta tarkoitukseensa. Mittarin käyttökokemusten kautta mittarin puutteet voidaan havaita ja niihin voidaan tehdä korjaavia toimenpiteitä. Käytetyn mittarin avulla saadut tulokset on tarkoitus käydä läpi toimintakerhon ohjaajien kanssa heille järjestetyssä haastattelutilaisuudessa. Puolistrukturoitu haastattelu on tutkijan toimesta jaettu valmiisiin teemoihin: palaute, toiminnan kehittäminen ja toiminnan arvioinnin kehittäminen. Haastattelu on tarkoitus nauhoittaa, jonka jälkeen se litteroidaan ja haastattelussa käsiteltävät asiat jaetaan sisällön tulkinnan kautta teemojen alle sopiviksi. Haastattelun toteuttaminen on tärkeää, sillä se mahdollistaa palautteenannon ohjaajille. Sen avulla voidaan myös tukea mittarissa mahdollisesti esiintyviä epäkohtia ja mahdollistaa tutkimuksen parempi luotettavuus. Haastattelu tuo ilmi myös tärkeitä käyttökokemuksia mittarista.

Toiminnan arviointi on tärkeää paitsi jokaiselle kerhotoiminnalle myös koko järjestölle. Tutkimuksen aikana järjestön hallitukselle esitellään toiminnan arvioinnin mahdollisuuksista SWOT-analyysi. SWOT-analyysissä toiminnan vahvuudet ja heikkoudet nostetaan kyselyaineistosta. Uhat ja mahdollisuudet sen sijaan peilaavat vahvasti jo olemassa olevaan teoretiseen tietoon. SWOT-analyysin tarkoituksena on antaa järjestön hallitukselle konkreettista tietoa miksi toiminnan arviointi on järjestötyössä tärkeää ja millaisiin asioihin toiminnan arvioinnilla voidaan järjestötyössä sekä organisaatiotasolla että yksikötasolla vaikuttaa. Toiminnan arviointi tulee vaatimaan järjestöltä suuria muutoksia olemassa oleviin toimintatapoihin, jolloin järjestössä on myös tärkeää tiedostaa, mitä muutoksessa tulee ottaa huomioon ja millaisiin asioihin tulevaisuudessa on hyvä varautua. Näiden kautta voidaan myös pohtia millaisia muutoksia SDPL ry:ssä tulee toiminnan arvioinnin käyttöönotossa varautua.

Tutkijana sain hyvin vapaat kädet toteuttaa toiminnan arviointiin sopivan mittariston luomisen. Itseäni kiinnosti, kuinka laadukkaasti järjestössä pystytään lapsilähtöistä toimintaa toteuttamaan ja miten sellainen toiminta on käytännössä suunniteltu. Työssäni Kotkan kaupungin vammaispalvelun asumisyksikössä työni perusarkea ovat erilaiset ohjaustaidot sekä laadukkaan työn toteuttaminen tiettyjen arvojen mukaisesti. Kuitenkin osallisuuden toteutuminen ohjaustoiminnassa on haastavaa toteuttaa käy-

tännössä. Toiminnan taustalla vaikuttavat kokemukseni mukaan totutut käyttäytymismallit, osallisuuden heikko tietopohja sekä valtasuhteet. Nämä vaikuttavat siihen, kuinka osallisuus toiminnassa näkyy ja kuinka sitä oikeasti toteutetaan. Kehittämistutkimuksessa mittarin luominen sekä laatutyöhön liittyvien mekanismien tunnistaminen ja mallintaminen olivat järjestötyön toiminnan lisäksi itselleni vieraita asioita. Tästä syystä kehittämistutkimukseni työstämisprosessi oli myös aikaa vievää.

Tässä kehittämistutkimuksessa laadulla tarkoitetaan SDPL ry:n varhaiskasvatustoimintaa, joka pitää sisällään varhaiskasvatustoiminnalle luodut laatuksiteerit. Laadun toteutumista arvioidaan järjestön toimintaan osallisten kautta, jolloin voidaan varmistua laadun toteutumisesta. Mittarilla tässä tutkimuksella tarkoitetaan kehitettyjä kyselylomakkeita toiminnan arviointia varten. Toiminnan arviointi on käsitteenä laajempi, ja se pitää sisällään toiminnan arvioimisen myös muilla olemassa olevilla menetelmillä. Järjestötyön vapaaehtoisuudesta puhuttaessa käytetään yleisesti käsitteitä vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö. Käyttämällä joko toiminta- tai työ -sanaa voidaan vapaaehtoisuudesta kuitenkin antaa erilainen kuva (Koskiahho 2001, 16). Työ-sana voi luoda käsityksen, että vapaaehtoisuudesta saa palkkaa ja että se edellyttää mukaan tulevilta ammatillisista taitoja. Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistoimija työn luonteen selkeyttämiseksi. Järjestön toimintoja ohjaavista ohjaajista on myös eroteltava ihmiset ja heidän suhteensa järjestön toimintaan. Järjestön toiminnassa mukana olevat ohjaajat ja apuohjaajat ovat ryhmä vapaaehtoistoimijoita. Järjestön työntekijät ovat puolestaan ryhmä, joka on palkkasuhteessa järjestöön. Järjestön kerhoissa on aina yksi vastuuhjaaja, joka on aikuinen. Hän voi olla joko järjestön työntekijä tai vapaaehtoistoimija. Tutkimuksessa käytetään myös kerho-toiminnassa mukana olevista toimijoista, jotka voivat käsittää vapaaehtoistoimijat tai työntekijät, yleiskäsitettä ohjaajat.

Tutkimuksessani olen käyttänyt käsitettä lapsi kuvaamaan kaikkia järjestön toiminnassa mukana olevia, (ei ohjaajia) alle 18-vuotiaita lapsia. Myös Yhdistyneet Kansakunnat lasten oikeuksien sopimukseen perustuen käyttävät laajaa määritelmää kuvaamaan ala-ikäisiä, alle 18-vuotiaita henkilöitä (YK:n Yleissopimus Lasten Oikeuksista 1989). Lapsuutta ja nuoruutta voidaan määritellä monella eri tavalla mutta tutkimukseni kannalta on järkevää käyttää yhtä määritelmää kuvaamaan kaikkia toiminnassa mukana olevia lapsia. Tasa-arvo rinnastetaan tässä tutkimuksessa yhdenvertaisuuteen, joka tarkoittaa, että jokaiselle ihmiselle pyritään tarjoamaan samanlaisia mahdollisuuksia.

2 SDPL RY. KANSALAI SJÄRJESTÖNÄ

2.1 Kansalaisjärjestöjen synty ja merkitys yhteiskunnassa

Kansalaisjärjestöt ovat saaneet alkunsa ihmisten tarpeesta kokoontua ja kohdata muita ihmisiä (Vuorinen, Särkelä, Peltosalmi & Eronen 2007, 30). Vapaaehtoistoiminta, kolmas sektori ja poliittinen omatoiminen toiminta ovat yhdessä synnyttäneet sellaisen toimijoiden alueen, joka ei mahdu julkisen hyvinvointivaltiollisen tai kunnallisen toiminnan piiriin (Koskiaho 2001, 17; Juhila 2006, 124). Kansalaisjärjestöistä puhuttaessa tarkoitetaan yleisesti valtakunnallista kokonaisuutta jonka osia ovat liitto- ja piiriorganisaatio sekä paikalliset yhdistykset. Kansalaisjärjestöissä korostuu yhteisöllisyys joka konkretisoituu ihmisten välisessä kanssakäymisessä tai siinä mitä tietyt ihmisryhmät pitävät heille yhteisenä. Suomessa (Yeung 2002, 11) vapaaehtoistyön luonteeseen luetaan vastavuoroisuus, palkattomuus, yhteinen ilo, vapaaehtoisuus, tasa-arvoisuus, ei ammattimaisuus sekä luottamuksellisuus.

Järjestöjen vapaaehtoistoiminnassa yhdistyvät yhteistoiminta ja sen myötä osallisuus yhteiseen sekä auttamisen ja antamisen arvot (Nylund, Yeung 2005, 13; Ropo, Eriksson 2001, 51). Vapaaehtoistyön muutosvoiman takana on tunne merkityksellisyydestä, antamisen ja saamisen elämyksistä (Nylund, Yeung 2005, 13). Aaro Harju (2005, 68) näkee vapaaehtoistoiminnan aktiivisen kansalaisuuden ilmentymänä. Hän määrittelee ihmisen identiteetin, osallistumisen, välittämisen ja kohtaamisen osaksi aktiivista kansalaisuutta. Aktiivinen kansalaistoiminta paitsi lisää myös synnyttää solidaarisuutta (Nivala 2008, 174), jonka voidaan sanoa olevan yhteisvastuullisuutta. Solidaarisuudesta voidaan kuitenkin erottaa Oorschotin (2001, 36) mukaan yhteiseen identiteettiin pohjautuva yhteenkuuluvuuden tunne (shared identity) sekä yhteisten tavoitteiden eteenpäin ajaminen (shared utility). Myös Bergman, Thorslund ja Lindberg (2000, 239) näkevät solidaarisuuden koostuvan joko jaetusta identiteetistä tai siitä saatavasta hyödystä. Vapaaehtoistyön koetaan rikastuttavan ja kasvattavan niin ihmisenä kuin kansalaisenakin.

Järjestöjen tärkeimmät tehtävät ovat (Simola 2009, 5) vertais- ja vapaaehtoistoiminta, vaikuttamistoiminta, erilaiset asiantuntijatehtävät sekä tuen ja palveluiden tarjoaminen sekä kehittäminen. Vaikka järjestöjen perustehtävä perustuu muutoksen aikaansaamiseen sekä ihmisessä että yhteiskunnassa on järjestöjen tehtävä myös kehittää palveluja ja erilaisia toimintoja, puolustaa vähempiosaisten ja vähemmistöjen oikeuksia sekä to-

teuttaa järjestön arvomaailmaa. Järjestön toiminnassa korostuvat toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet mutta myös toiminnallisen yhteisön vaikutukset, jotka kehittyvät vuorovaikutuksessa. Toiminnan arvioiminen ja palautteen saaminen ovat erittäin tärkeitä tuloksellisen järjestötoiminnan edellytyksiä. Järjestön toiminnasta kertoo paljon se, miten järjestön toiminta näyttäytyy siinä mukana oleville mutta myös se, miten toiminta näkyy ulospäin ja millainen sen suhtautuminen on yhteisön ulkopuolisiin ihmisiin.

2.2 Varhaiskasvatusjärjestö, SDPL ry.

SDPL ry. perustettiin vuonna 1945 vastaamaan kansandemokraattisen liikkeen varhaisnuorisotyöstä. Pioneereiksi kutsutut SDPL ry:n lapsijäsenet opettelivat tuolloin leikin kautta työväenliikkeen arvoja, solidaarisuutta ja kansainvälisyyttä. Tällä hetkellä järjestö on puolueisiin sitoutumaton mutta se toimii edelleen tiiviissä yhteistyössä muiden vasemmistojärjestöjen ja -puolueiden kanssa. SDPL ry. koostuu liiton hallinnosta, keskustoimistosta, alueiden työntekijöistä, lapsista, sekä nuorista ja aikuisista aktiivisista vapaaehtoistoimijoista. Jäseniä liitossa on noin 15 000. (Suomen Demokratian Pioneerien Liitto - SDPL ry. 2009, 2.)

Järjestön toiminnan suuntaviivoista päättää liittokokous. Se myös valitsee liitolle hallituksen joka kokoontuu 3 – 4 kertaa vuodessa suunnittelemaan ja ohjaamaan toimintaansa. Näiden lisäksi liitolla on työryhmiä ja jaostoja, jotka avustavat keskusjärjestön työntekijöitä erilaisten tapahtumien suunnittelussa ja toteutuksessa sekä koulutusmateriaalien valmistamisessa ja koulutuksen toteuttamisessa. Keskusjärjestön toimisto on Helsingissä. Toimistossa työskentelee kolme työntekijää: pääsihteeri, järjestösihteeri ja toimistos sihteeri. Keskustoimiston lisäksi SDPL ry:llä on viisi aluetoimistoa ja jokaisessa aluetoimistossa on yksi piirijärjestön toiminnanohjaaja. (Suomen Demokratian Pioneerien Liitto - SDPL ry. 2009, 9 - 10.) Järjestön tuottama varhaiskasvatustoiminta tapahtuu osastojen järjestämissä kerhoissa ja osastojen, aluejärjestöjen ja piirijärjestön järjestämillä leireillä ja retkillä sekä erilaisissa tapahtumissa. (Suomen Demokratian Pioneerien Liitto -SDPL ry:n Kasvatusperiaatteet – esite, 2.) Piirijärjestön toiminnanjohtajat ovat vastuussa alueensa järjestötoiminnasta. He toimivat yhteistyössä järjestöön kuuluvien lapsipioneerien, ohjaajien sekä muiden vapaaehtoistoimijoiden kanssa. SDPL ry:n organisaatiokaavio on esitetty järjestörakennepuuna.

Kuva 1. SDPL ry:n organisaatiokaavio

2.3 SDPL ry:n varhaiskasvatustoiminta

Järjestöissä tapahtuva varhaiskasvatus luokitellaan (Alila, Eskelinen, Estola, Kahliluoto, Kinon, Pekuri, Polvinen, Laaksonen & Lamberg 2014, 39) avoimeksi varhaiskasvatuspalveluksi. Tarkasteltaessa SDPL ry:n varhaiskasvatustoimintaa voidaan puhua yhtä aikaa sekä kasvattajista, lapsista ja heidän vanhemmistaan mutta myös lasten vertaisryhmistä ja kasvattajien yhteisöistä. SDPL ry:n toiminnat ja tavoitteet ovat sidoksissa lakiin lapsen oikeuksista, oikeuteen tasa-arvoisesta kohtelusta ja oikeudesta vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. SDPL ry. tukee YK:n lasten oikeuksien sopimusta sekä toimii lasten oikeuksien puolestapuhujana ja käytännön toteuttajana. (Suomen Demokratian Pioneerien Liitto - SDPL ry:n Kasvatusperiaatteet, 3).

Varhaiskasvatusta on perinteisesti tarkasteltu käytännön, oppiaineen tai tieteen kautta (Hujala, Puroila, Parrila–Haapakoski & Nivala 1998, 1). Sen voi sanoa koostuvan hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Tämän lisäksi (Härkönen 2003, 120) varhaiskasvatus-käsitteen yhteyteen kuuluu myös varhaiskasvatusajattelu, joka sisältää kasvattajan oman inhimillisen tulkinnan prosessit sekä vuorovaikutustaidot. Jokaisen kasvattajan temperamentti, kyky olla läsnä ja elämäkokemus vaikuttavat suuresti tämän varhaiskasvatusajatteluun ja sitä kautta myös kykyyn toteuttaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksessa korostetaan myös (Alila ym. 2014, 40) vanhempien osallisuutta. Osallisuus toteutuu kasvatuskumppanuutena ja lapsen vanhempien osallisuutena varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen keskeisinä periaatteina tuodaan esiin varhaiskasvatusympäristö ja sen muokkaaminen lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukeväksi sekä kasvattajan ja kasvattajayhteisön toiminta, ammatillisuus ja osaaminen. Tavoitteiden asettamisessa painotetaan lapsen prosessinomaista, yksilöllistä ja lapsiryhmässä tapahtuvaa kasvua ja lapselle ominaisia tapoja toimia ja oppia. Varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen kohdistuvat orientaatioalueisiin ja lapsille ominaisiin oppimisen tapoihin, joita ovat esimerkiksi leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen.

Järjestön varhaiskasvatuksen päämäärä muodostuu toiminta-ajatuksesta, toimintaa ohjaavista arvoista sekä kasvatuksellisesta tietopohjasta. SDPL ry:n toimintaa ohjaavia arvoja on kirjattu ylös erilaisissa järjestön omissa dokumenteissa (Suomen Demokratian Pioneerien Liitto - SDPL ry:n Kasvatusperiaatteet; Suomen Demokratian Pioneerien Liitto - SDPL ry. 2009) ja niitä myös painotetaan järjestön ohjaajakoulutuksissa. Näiden dokumenttien mukaan lapsi halutaan nähdä aktiivisena toimijana, jolla on halu ja valmiudet oppia tuntemaan itsensä ja ympäristönsä sekä kyky säädellä ja ohjata omaa toimintaansa. Myös ympäristön merkitys kasvatuksessa tiedostetaan. Sen tulee olla turvallinen ja siinä tulee toteutua lapsille ominaisimmat tavat toimia (leikkiminen, liikkuminen ja tutkiminen). Järjestön toiminta halutaan nähdä myös yhteisöllisyyttä tukevana, jolloin on tärkeää, että toiminta mahdollistaa yhteisiä elämyksiä ja tukee luottamuksellisen ilmapiirin rakentumista. Järjestön varhaiskasvatus perustuu yhteiskunnan jäsenen osallisuuden vahvistamiseen jolloin tarvitaan riittäviä valmiuksia osallistua yhteiskunnallisesti. Ohjaajien kasvatuksellinen tietopohja koostuu järjestön tarjoamasta ohjaajakoulutuksesta sekä järjestön hankkimasta tai tuottamasta materiaalista kerho- ja leiritöiden tueksi. Kasvatukselliseen tietopohjaan vaikuttaa ohjaajan omat tiedot mutta myös tuotettuun tietoon ja materiaaleihin perehtyneisyys.

SDPL ry:n tehtävänä on toteuttaa ja kehittää järjestön arvoihin perustuvaa lasten ja nuorten toimintaa sekä edistää heidän mahdollisuuksiaan myös elää ja toimia näiden arvojen mukaisesti (Suomen Demokratian Pioneerien Liitto - SDPL ry. 2009, 15). Arvoilla järjestössä halutaan viestiä sekä järjestön omille toimijoille että ulospäin sitä, millaista varhaiskasvatustoimintaa järjestössä halutaan toteuttaa. Järjestön arvomaailma on hyvin lapsilähtöinen ja lapset halutaan saada vaikuttamaan järjestön tuottamaan toimintaan mahdollisimman paljon. Tähän tutkimukseen on valittu lapsilähtöisen toiminnan toteutumisen kannalta järjestönarvoista oleelliset ja tärkeimmät: osallisuus, kuuleminen sekä tasa-arvo. Ennen kuin näitä arvoja voidaan kuitenkaan luotettavasti mitata, käsitteet tulee avata. Edellä mainitut käsitteet liittyvät kaikki kiinteästi toisiinsa ja ovat avattavissa tutkimuskirjallisuuden avulla. Tämän lisäksi tulee myös tarkastella, miten valitut arvot ovat tiedostettuja ja kirjattuja järjestön omaa toimintaa sanelevissa esitteissä sekä toimintaohjeissa. Tällä tavalla mahdollistetaan, että käsitteiden käyttö toiminnassa ja teoriassa on yhtenäistä ja että niillä tarkoitetaan samoja asioita.

3 SDPL RY:N TOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT

3.1 Osallisuus

Käsitteenä osallisuus on monitahoinen ja sitä määritellään myös kirjallisuudessa monin eri tavoin. Gretscher (2002, 91) näkee osallisuudessa olevan kyse omien kykyjen tiedostamisesta ja kyvystä olla mukana määrittämässä yhteisten toimintojen sisältöjä. Myös Alanko (2010, 57) näkee osallisuuden toteutumisen ennen kaikkea sosiaalisena toimintana. Osallisuuden voidaan sanoa olevan vastavuoroista, sosiaalista toimintaa joka ilmenee ihmisen subjektiivisina kokemuksina ja kykynä osallistua. Osallisuuden voisi myös konkretisoida tarkoittavan sitä kuinka (Tiira 2000, 42; Turja 2011, 46 – 47) lapset näkevät omat kykynsä vaikuttaa asioihin ja miten he kokevat pääsevänsä osallistumaan esimerkiksi kerhojen sisällön suunnitteluun, toteutukseen sekä arviointiin. Näihin näkemyksiin ja lasten kokemuksiin vaikuttaa hyvin paljon se, kuinka aikuiset omalla toiminnallaan mahdollistavat osallisuuden toteutumista (Kronqvist 2006, 181). Mahdollistamiseen taas tarvitaan tietoa.

Lasten kanssa työskennellessä ohjaajan voi olla vaikea päästä eroon niistä arvoista ja asenteista, joita ympäröivästä kulttuurista on omaksuttu. Käytännössä saattaa olla vaikea opetella ja kehittää työmenetelmiä joita ei ole aiemmin käytetty (Kiili 1998, 9). Puhutaan myös vallan uusjaosta, jossa aikuiskeskeinen suunnittelu- ja kehittämistoiminta on vaihtunut lapsikeskeiseen toiminnan suunnitteluun. Aikuiset joutuvat näin ollen luopumaan omasta vallastaan ja päätöksentekomahdollisuudet siirtyvät lapsille. Tämä voi muodostua hankalaksi, ellei aikuinen ole valmis luopumaan omasta valta-asemastaan tai jos lapsen kykyyn päättää asioista ei aikuisen toimesta luoteta tarpeeksi.

Osallisuudesta puhuttaessa on tärkeää muistaa, että lasten osallisuus on muutakin kuin aktiivinen osallistuminen tai mahdollisuus osallistua. Lapsille osallisuus voi myös tarkoittaa oppimista, sitoutumista, turvaa tai myös kiinnittymistä yhteisöön jolloin osallisuudessa tulee esiin vahvasti hyvinvoinnin näkökulma (Hanhivaara 2006, 32). Yksilöiden erilaiset tiedot ja taidot toimivat ryhmässä vastavuoroisuuden kehittäjinä ja tietoisuuden laajentajana edellyttäen, että ihmisten erilaisuutta opitaan kunnioittamaan. Lasten osallisuutta mahdollistava ilmapiiri on erittäin ratkaisevassa osassa lapsen toimijuuden rakentumisessa. Lasten osallisuus tarvitsee toteutuakseen oikeanlaisen toimintakulttuurin (Stenvall & Seppälä 2008, 38) jossa lapsilla on mahdollisuus aidosti osallistua itseä koskeviin päätöksiin. Lapsen tulee siis kokea kuuluvansa yhteisöön jolloin lapsella on kerhossa oma paikkansa, hän tuntee olevansa tärkeä ja hän myös näkyy ja kuuluu (Kaskela & Kronqvist 2007, 19).

Lapsille on myös tärkeää jakaa tietoa siitä (Turja 2011, 49), mitä osallisuus tarkoittaa ja mitä se heiltä toimijoina vaatii. Tässä tulee käyttää lasten omaa kieltä tiedon ja ymmärrettävyyden lisäämiseksi. Lapset tarvitsevat myös käsityksen siitä, miksi heidän tuottamaa tietoaan tarvitaan, miten osallistuminen tapahtuu ja miten heidät on ymmärretty ja miten näitä tietoja on hyödynnetty (Hipp & Palsanen 2014, 10). Kun lapsille kerrotaan esimerkiksi siitä millaiset varat toimintaan on käytettävissä, lapset myös näkevät realistisemmin toiminnan mahdollisuudet. Tämä puolestaan auttaa lapsia kestämään paremmin epärealististen odotusten tuottamat pettymykset. Asioiden, joihin lasta pyydetään osallistumaan, tulee olla lapselle merkityksellisiä, turvallisia ja lapsille sopivia. Kaikille tulee myös tarjota mahdollisuutta osallistua ja lapsille tulee kertoa, että osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistui lapsi tai ei, on häntä tässä päätöksessä myös kunnioitettava.

Osallisuuteen kasvatetaan, ja tämä kasvattaminen vaatii paitsi tietoa osallisuudesta, vahvaa eettistä tietoperustaa sekä lasta osallistavia kasvatuskäytäntöjä. Lasten osallisuudesta ja sen tukemisesta puhutaan paljon SDPL ry:n toimintaa kuvaavissa toimintaohjeissa. SDPL ry:llä on myös osallisuutta käsittelevää materiaalia, jota on tuotettu ohjeistukseksi järjestön jäsenille. Näitä ovat Tiina Piironen Kuunnelkaa meitä - Lasten osallisuushanke 2006 – 2007, jonka materiaali on ohjaajille tarkoitettu opas lasten osallistavien ryhmien ohjaamiseen. Materiaalia löytyy myös erilaisista osallisuusmenetelmistä, joita on esimerkiksi tuottanut Rauna Nerelli, Suomen Lasten Parlamentista. Järjestön varhaiskasvatustoiminnassa lasten osallisuutta pyritään tukemaan myös tasa-arvoisella kohtelulla, työntekijöiden osaamisen kehittämällä sekä lasten vapaaehtoisella osallistumisella järjestön toimintaan ja sen suunnitteluun. Toimintaympäristö on huomioitu toimintaohjeissa ja siitä pyritään tekemään lapsiystävällinen, jolloin se tukee omalta osaltaan lapsen osallistumista.

3.2 Kuuleminen

Lasten aktiivinen osallistuminen ja mahdollisuus vaikuttaa edellyttää heidän kuulemistaan. Strandellin (1995, 27) mukaan vakiintuneita tapoja kuulla lasta on kuitenkin vähän. Kuulemisessa on kyse paitsi kuuntelemisesta myös aikuisen halusta ja herkkyydestä kuulla lasta (Turtiainen 2001, 56). Se, miten olemme tilanteessa läsnä ja olemme valmiita ottamaan vastaan lapsi vaikuttaa äärimmäisen paljon kuulluksi tulemisen kokemiseen. Tällöin myös mielialalla ja vireystilallamme on vaikutusta. Pienetkin nyanssit äänensävyssä tai ilmeissä voivat antaa lapselle vaikutelman siitä, että kuulija ei ole oikealla tavalla vastaanottavainen. Vuorovaikutustilanteet ja niissä toisen kohtaaminen ovat siis yksi ratkaiseva tekijä, kun mietitään kuulemistä ja kuulluksi tulemistä. Pekkarisen (2006, 126) mukaan kohtaaminen sisältää paitsi vuorovaikutusta myös sisäistä dialogia. Sisäinen dialogi mahdollistaa ohjaajan omien käsitysten ja toimintatapojen tiedostamista ja siten myös niiden muuttamista. Vuorovaikutustilanteet kerhotoiminnassa ovat äärimmäisen tärkeitä kohtaamisen paikkoja. Ohjaajan tulee olla tietoinen asioista joita vuorovaikutuksessa tapahtuva kuuleminen heiltä edellyttää, jotta kuulluksi tuleminen olisi mahdollista. Kerhotoiminnassa kuulemistä tapahtuu paitsi ohjaajan ja lapsen välillä myös muiden toimintaan osallisten (vanhemmat, muut ohjaajat) välillä. Jokainen vuorovaikutustilanne voi mahdollistaa kuulemisen kokemisen kuitenkin kuulemisen tavat ja sen painoarvo riippuvat kuulijan ammattitaidosta sekä siitä, millaista perehtyneisyyttä asiaan on saatu.

Kuulemisen kautta lasta ja hänen ajatuksiaan voidaan tukea, auttaa käsittelemään tai kohtaamaan. Kuulemisen kautta voi myös mahdollistua (Mahkonen 2008, 115) lapsen sisäiseen maailmaan pääseminen sekä yhteisen luottamuksen rakentuminen. Pienten lasten kuuleminen on myös heidän seuraamista ja havaintojen tekemistä, heidän tarpeisiinsa vastaamista havainnoinnin kautta. Kokemus kuulluksi tulemisesta ja tarpeisiin vastaamisesta tukevat lapsen osallisuutta sekä lapsen ajattelua ja itseluottamusta. Myös Vesikansa (2002, 21 – 22) näkee sosiaalisen toiminnan kuten kertomisen, pelaamisen tai leikkimisen eri tiloissa vahvistavan näitä taitoja. Lasten aktiivinen osallistuminen voidaankin luokitella kuulemisen tavaksi. Muita kuulemisen tapoja kerhoryhmissä ovat neuvottelu, jaettu päätöksenteko. Yksilötasolla kuulemista voi tapahtua kahdenkeskisessä keskustelussa, lomakekyselyn muodossa paperiversiona / digitaalisesti tai vaikkapa havainnoinnin kautta. Kerhotoiminnassa on tärkeää tiedostaa, että kuulemisen tapoja on monia. Kuulemiselle ja yhteiselle keskustelutilanteille on myös hyvä mahdollistaa Negtin (1999) mukaan oma tila ja paikka.

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989) 12. artiklan mukaan lasta on kuultava häntä koskevissa asioissa. Myös järjestön toiminnan tavoitteisiin (Suomen Demokratian Pioneerien Liitto - SDPL ry. 2009.) on kirjattu ylös lapsen kuulemisen tärkeys ja erilaisia kuulemisen tapoja. Tämä tarkoittaa, että lasten toiveita tulee toimintaa suunniteltaessa kuulla ja heidät tulee myös ottaa mukaan heitä koskevien asioiden päätöksentekoon. Järjestön toiminnassa lapset itse luovat järjestön tuottamalle toiminnalle tavoitteet, jotka aikuiset toteuttavat mahdollisuuksien mukaan. Osallistumisen ohella lapsia kannustetaan myös puhumaan mielipiteistään sekä neuvottelemaan. Lapsia arvostetaan yksilöinä, joilla on mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä ja joilla on mielipiteen vapaus. Lasten kuulemisessa aikuisen rooli tiedostetaan. Aikuisen on tärkeä olla läsnä ja tukea niitä prosesseja, joilla lapset voivat omiin lähtökohtiin perustuen tulla kuulluksi. Lasten kuuleminen mahdollistaa lapselle kokemuksen omasta merkityksellisyydestä ja hänen motivaationsa vaikuttaa omaan tilaansa kasvaa.

3.3 Tasa-arvo

Lasten osallisuudella ja kuulemisella on edellytykset toteutua vasta silloin, kun lapsi kokee voivansa olla kerhotoiminnassa oma itsensä ja hän tulee myös kohdatuksi tasa-arvoisena ihmisenä muihin vertaisiinsa nähden. Myös Tarkki (1998, 122 - 123) näkee ihmiset tasa-arvoisina, jos heitä kohdellaan samalla tavalla merkityksellisissä asioissa.

Kuka määrittelee tai kuinka määritellä nämä merkitykselliset asiat? Mitkä ovat ne asiat, jotka tulisi tasa-arvoistaa ja ennen kaikkea millä perusteella? Tasa-arvon sisällön määrittäminen vaatii aina käsityksen siitä, keiden välillä tasa-arvon pitäisi vallita, mitä lähtökohtia, velvollisuuksia, mahdollisuuksia tai lopputuloksia tasa-arvoon tulisi soveltaa ja missä kaikissa asioissa tulisi olla tasa-arvoisia. Koska nämä edellä mainitut käsitykset tasa-arvon sisällöstä eivät ole yhdenmukaisia, voidaan tasa-arvon sisällöstä myös olla eri mieltä. Raunio (1999, 81 – 86) tuo esille, että esimerkiksi pyrkiessä tasa-arvoon mahdollisuuksien suhteen päädytään kuitenkin lopputulosten eriarvoisuuteen. Myös tasa-arvon jakaminen tarpeiden ja ansioiden mukaan on sovittamattomassa ristiriidassa toistensa kanssa. Tasa-arvon periaatteiden välillä on siis tehtävä valintaa, sillä muuten tasa-arvo on käsitteenä abstrakti, määrittelemätön ja aika mitäänsanomaton (Holli 1995, 14).

SDPL ry:ssä tasa-arvo on määritelty tarkoittamaan sitä, että kaikilla ihmisillä on yhtäläinen arvo, joka edellyttää että jokaisella on oltava oikeus hyvään elämään ja aktiiviseen kansalaisuuteen (Vasemmistoliiton periaateohjelma 2007). Sosiaalisista ja kehityksellisistä syistä johtuvia eroja pyritään huomioimaan niin, että jokaisella on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä omien mahdollisuuksien mukaan. Järjestön tasa-arvon toteutumiseen kuuluu myös puolustaa niitä, joita esimerkiksi vakaumuksensa, henkilökohtaisten ominaisuuksiensa tai uskontonsa vuoksi väheksytään ja sorretaan (Suomen Demokratian Pioneerien Liitto -SDPL ry:n Kasvatusperiaatteet, 4). SDPL ry:n toiminnassa ihmisten erilaisuus koetaan rikkaudeksi ja yksilöllisyyttä kunnioitetaan. Tasa-arvo järjestössä pitää sisällään henkisen ja taloudellisen tasa-arvoisen vaikuttamisen mahdollisuuden. Jokaisella on kansallisuuteen, asuinpaikkaan, sukupuoleen tai ikään katsomatta yhtäläiset oikeudet omiin valintoihin sekä vaikuttaa haluamallaan tavalla. Nämä oikeudet määritellään myös Suomen perustuslain (731/1999) 2. luvussa. Nuorisolaki (27.1.2006/72) tukee myös kokonaisuudessaan alle 29-vuotiaiden kasvua ja itsenäistymistä. Lain lähtökohtana ovat yhdenvertaisuus ja yhteisvastuun periaatteet. Yhdenvertaisuuslain (20.1.2004/21) 4. § takaa, että viranomaisten (koskee valtion ja kuntien viranomaisia sekä itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia) velvollisuus on toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta.

4 PALVELUN LAATU

4.1 Yleistä laatua

Laatu käsitteenä (Brennan & Shah 2000) on monimerkityksinen ja sitä käytetään myös hyvin yleisesti erilaisissa asiayhteyksissä. Harvey ja Knight (1998) näkevät laadun erinomaisuutena, virheettömyytenä, tarkoituksenmukaisuutena, vastineena rahalle sekä muutoksena tai kehityksen alkuna. Laatu voidaan nähdä myös ilmiönä (Koivula 2002) joka on sidottu kulttuuriin tai muuhun kontekstiin. Mitä eri aikoina ja eri kulttuureissa tietynä aikana arvotetaan hyvänä ja laadukkaana. Arvoja pidetään laadun määrittelyn ytimenä ja laadun määrittäminen arvovapaasti on mahdotonta (Räisänen 1995, 17; Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen & Vartiainen 1999, 56). Lecklin (2002, 18) mukaan ymmärtämällä asiakasta laatua voidaan kehittää vastaamaan paremmin asiakkaan tarpeita ja odotuksia.

Laadunhallinta puolestaan määritellään tarkoittavan niitä toimintatapoja, järjestelmiä ja prosesseja joilla pyritään takaamaan yksikön laadun ylläpitäminen ja vahvistaminen (Csizmadia 2006, 2425). Laadunhallinta sisältää myös laadun kontrollin, varmistamisen ja sen kehittämisen.

4.2 Laadukas varhaiskasvatus ja sen kriteerit

Uuden varhaiskasvatuslain odotetaan tällä hetkellä saavan eduskunnan hyväksynnän. Tällä hetkellä laista on olemassa Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän raportti. Raportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:11) varhaiskasvatus käsitteenä määritellään koskemaan kokonaisuutta joka muodostuu lapsen hoidosta, kasvatuksesta sekä opetuksesta. Käsitteet muodostavat sisällöllisen kokonaisuuden, jota ei eroteta toisistaan. Uuden lain mukaan erilaiset järjestöt voivat toteuttaa varhaiskasvatuksellista kerhotoimintaa mutta toiminnan tavoitteellisuuteen ja arviointiin uusi laki ei kuitenkaan soveltuisi. Järjestöjen tulee luoda omalle toiminnalle omat laatukriteerit ja myös valvoa niiden toteutumista. SDPL ry:n varhaiskasvatustoiminnan laatukriteerit tulee perustua järjestön toiminnalleen asettamiin tavoitteisiin, toimintaa ohjaaviin arvoihin sekä tämän hetkisiin käsityksiin ja jo olemassa oleviin, tutkittuun tietoon laadukkaasta varhaiskasvatustoiminnasta. Varhaiskasvatuksen laatukriteerit asettavat järjestön toiminnalle myös uusia tavoitteita, joita järjestön on toimintansa kehittämisessä otettava huomioon.

SDPL ry:n varhaiskasvatuksen laatukriteereissä tulisi ottaa huomioon seuraavat asiat:

Tutustuminen ja ryhmäytyminen

- Lapsi saa olla yksilöllinen ja persoonallinen toiset huomioivassa lapsiryhmässä.
- Lapsen kokee olonsa turvalliseksi kerhossa ja hänelle syntyy myönteinen kokemus ryhmään kuulumisesta.
- Kerhoon luodaan yhdessä lasten kanssa oma toimintakulttuuri ja yhteiset säännöt.
- Ohjaajat tiedostavat vertaisryhmän merkityksen lapsen kasvulle ja kehitykselle.

Kasvatus ja opetus

- Lasten oppiminen, kasvaminen ja kehittyminen mahdollistetaan omaehtoisen toiminnan ja leikin kautta.
- Toiminnassa hyödynnetään joustavasti erilaisia ryhmäkokoopanoja sekä mahdollistetaan tarvittaessa lapselle yksilöllinen ohjaus jolla tuetaan lapsen oppimista.
- Lapsen tuen tarve huomioidaan kasvatuksessa ja opetuksessa.
- Ohjaaja tukee ja kannustaa lasten välistä vuorovaikutusta.

Toimiva ympäristö

- Ilmapiiri on lapsia rohkaiseva ja kannustava.
- Lasten omaehtoinen toiminta ja leikki on mahdollista.
- Ympäristö innostaa lapsia tutkimaan ja kokeilemaan.
- Materiaalit ja välineet ovat esillä ja lasten saatavilla.

Toimintaa ohjaavat arvot (Lapsen osallisuus, kuuleminen ja tasa-arvo)

- Jokainen lapsi huomioidaan ja hyväksytään yksilönä ja ryhmän jäsenenä.
- Lasten tiedot ja taidot toimivat toteutettavan toiminnan lähtökohtana.
- Lapsi saa edetä omien taitojensa ja edellytystensä mukaisesti.
- Lapsi toimii vertaisryhmässä ja tulee tietoiseksi omasta roolistaan siellä.
- Lapsille mahdollistetaan omien kokemusten ja mielipiteiden kertominen.
- Ohjaajat ovat tietoisia lasten kiinnostuksen kohteista ja heille merkityksellisistä asioista.
- Lapsen ideoita ja mielipiteitä kuullaan ja niitä hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Osallistuminen voidaan toteuttaa erilaisilla menetelmillä.
- Lapsella on mahdollisuus tehdä omia valintoja ja päätöksiä kehitystasonsa mukaisesti.
- Lapsia ei saa pakottaa tai painostaa toimimaan vastoin tahtoaan.

Arviointi ja suunnittelu

- Ohjaajat ovat tietoisia toiminnan yhteisestä päämäärästä, määrittelevät yhteiset tavoitteet perustehtävään liittyen ja arvioivat niitä säännöllisesti palaverissa.
- Palaverille järjestetään etukäteen aika ja paikka.
- Toiminnan arviointi on säännöllistä ja siihen on nimetty vastuuhjaaja.
- Toiminnassa huomioidaan ohjaajien erilaiset osaamisalueet, vahvuudet ja toisiaan täydentävät taidot sekä lapsiryhmän tarpeet ja toiveet.
- Lasten toiminta yksilönä ja ryhmässä vaatii jatkuvaa havainnointia. Havainnoista tulee keskustella ohjaajien ja vanhempien kanssa.
- Lapsilla ja heidän vanhemmilla tulee olla mahdollisuus osallistua toiminnan arviointiin ja saada siitä palautetta.

Yhteisöllisyyden tukeminen

- Lasten yhteisöllisyyden kokemusta vahvistetaan ryhmän yhteisten kokemusten kautta.
- Vanhemmille kerrotaan toiminnan alkaessa yhteistyötoiveista, kerhon toiminnasta sekä toimintaa ohjaavista tavoitteista ja arvoista.
- Vanhemmille tulee jakaa tietoa lapsen kerhossa oloajasta ja kerhossa tapahtuneista asioista.
- Ohjaajien ja vanhempien vuorovaikutus tulee käydä kannustavassa ja positiivisessa ilmapiirissä kunnioittaen huoltajien asiantuntijuutta lapsen asioissa.
- Yhteisöllinen toimintakulttuuri rakentuu läsnäolosta, kannustavasta ja rohkaisevasta ilmapiiristä, avoimuudesta sekä riittävästä vuorovaikutuksesta.

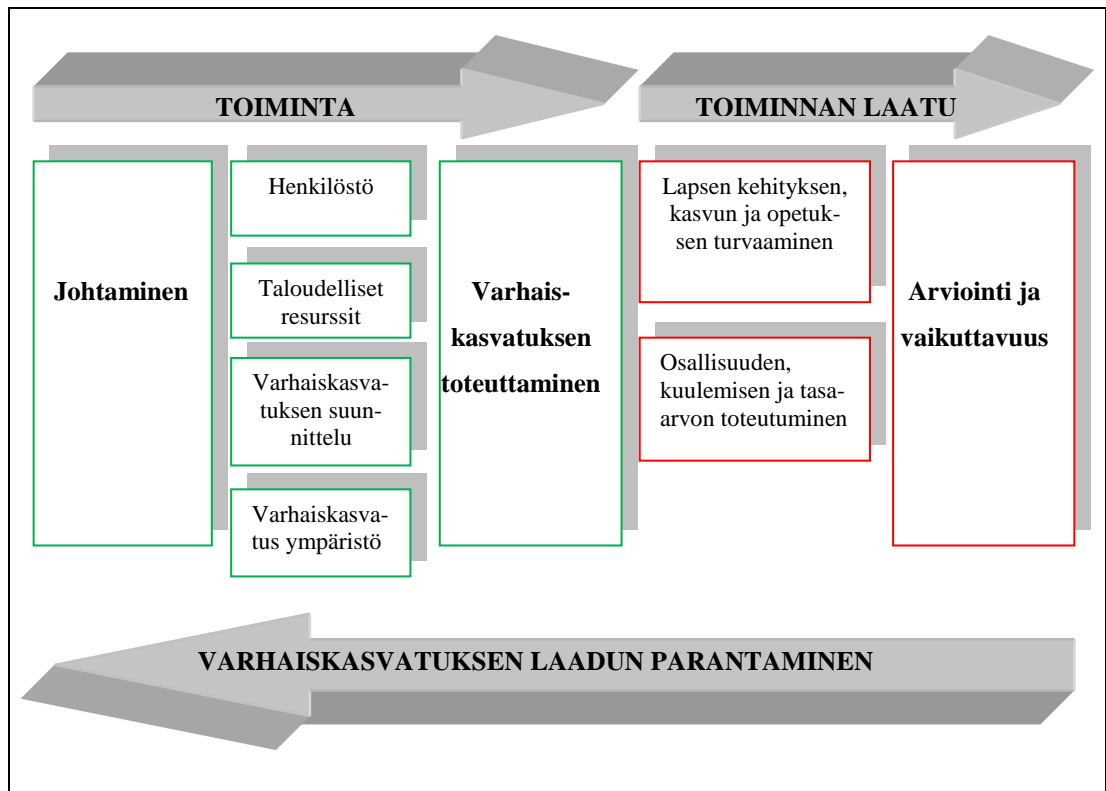
4.3 Laadun arviointi

SDPL ry:n varhaiskasvatustoiminnan laadun toteutuminen voidaan nähdä koostuvan varhaiskasvatukselle ulkoapäin annetuista laatuksiteereistä sekä kriteereistä joita järjestö on itse toiminnalleen asettanut (toiminnan tavoitteet, arvot). Laadun arvioinnissa laatuksiteerit toimivat hyvän laadun tunnusmerkkeinä joihin organisaation toimintaa myös peilataan (Holma 2003, 14). Arvioinnista tulee silloin vertaamista ja arvioinnin kohdetta tarkastellaan suhteessa kriteeriin, jonka pohjalta esitetään arvioiva päätelmä.

Laadunarvioinnin lähtökohtana on sisäistää arvioinnin tarkoitus sekä määrittää, miten tieto saadaan kerättyä ja kuinka sitä voidaan käyttää toiminnan parantamiseen. Laadun arvioinnin tulee kohdistua asiakkaan kokemuksiin sekä toiminnan todentamiseen ja kehittämiseen (Pesonen 2007, 116). Tyypillisesti arvioinnilla pyritään vastaamaan kysymyksiin: onko tavoitteet saavutettu, mitä saatiin aikaan ja käytettiinkö resurssit te-

hokkaasti. Arvioinnin tekemisen tapaan ja tiedonkeruun menetelmiin vaikuttaa se mitä arvioinnilta odotetaan ja miten tietoa aiotaan hyödyntää. (Seppänen-Järvelä & Vataja 2007, 217, 222).

EFQM -malli perustuu erinomaisen toiminnan tunnuspiirteisiin (Opetushallitus). Asiakaslähtöisyys edellyttää järjestössä toimijoiden tarpeiden tunnistamista ja niiden pohjalta tapahtuvaa palvelujen kehittämistä, saavutettujen tulosten seuranta ja analysointia. Tulosten pohjalta toimintaa tulee parantaa ja toiminnalle voidaan asettaa uusia tavoitteita. Tunnuspiirteillä on yhteyksiä eri arviointialueisiin ja myös toinen toisiinsa. Kuvasta 2 voidaan hahmottaa SDPL ry:n toiminnan laadunhallintaa ja myös hahmottaa sen eri yhteyksiä.

Kuva 2. SDPL ry:n varhaiskasvatustoiminnan kehittäminen EFQM -mallia mukailien

5 KEHITTÄMISTUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

5.1 Aiheen valinta ja tavoitteet

Varhaiskasvatusjärjestö SDPL ry:n omassa tulevaisuustyöryhmässä käsiteltiin alkuvuodesta 2013 kasvatuksellisen ja pedagogisen näkökulman voimakkaampaa esiintuomista ja mallintamista järjestön toiminnassa. Järjestön omaan strategiaan vuosille 2010 - 2018 on myös kirjattu järjestön toiminnan kehittäminen, sekä toiminnan laadun takaaminen. Järjestön toiminnanjohtajan Anni Hakolammen mukaan toiminnan arviointijärjestelmän kehittämiselle on ollut jo vuosia huutava tarve. Järjestöllä on selkeät toimintatavat ja arvomaailma, jolla heidän tuottamaa varhaiskasvatustoimintaansa halutaan toteuttaa. Kuitenkaan näiden toimintojen toteutumisesta järjestön toiminnassa ei ole tällä hetkellä minkäänlaista tietoa, sillä keinot ja menetelmät arvioida toimintaa puuttuvat. Kehittämistutkimuksen aiheeksi valikoitui varhaiskasvatusjärjestö SDPL ry:n toiminnan arvioinnin mittarin kehittäminen. Tämä vaatii toteutuakseen järjestön varhaiskasvatuksen laatukriteereiden mallintamista ja toiminnan tavoitearvojen määrittämistä. Mittarin käyttöönottoprosessin huomioiminen on tässä kehittämistutkimuksessa myös tärkeää. Ei riitä, että kehitetään mittari, jolla saadaan haluttuja tuloksia vaan mittarin käyttöön on myös laadittava suunnitelma, joka tukee mittarin käyttöönottoa, seuraamista ja sen hyödyntämistä koko organisaation tasolla. Tulevaisuudessa toiminnan arviointimenetelmät ja uudet toimintatavat vaativat niiden näkyväksi tekemistä koko järjestön tasolla. Toiminnan arvioinnin käyttöönottoprosessia tulee myös tarkastella koko järjestön tasolla, jotta sen käyttöönottoa vaativat toimenpiteisiin voidaan ennalta varautua.

Toiminnan arvioinnin mittarin tavoitteena on, että järjestössä voidaan varmistua kentällä tapahtuvan varhaiskasvatuksen toteuttamisesta järjestön toimintaperiaatteita ja arvoja noudattaen. Kehitettävän mittarin tavoitteena on lisäksi järjestötoiminnan laadun varmistaminen niin, että toiminnan seuraaminen, arvioiminen ja kehittäminen tulisivat osaksi jokaisen varhaiskasvatusta toteuttavan kerhon ja leirin toimintasuunnitelmaa sekä toteutusta. Järjestön toimintaa on kehitetyn mittarin avulla tarkoitus pystyä arvioimaan sekä yksikkökohtaisesti että laajemmin, jolloin järjestön toiminnan yleisestä tasosta saadaan myös luotua kokonaiskuva. Järjestön toiminnan kokonaiskuvan muodostaminen auttaa näkemään, miten järjestön toimintaa on tulevaisuudessa tarkoituksenmukaista viedä eteenpäin ja minkälaisiin asioihin järjestön on tulevaisuu-

nessa kiinnitettävä huomiota. Mittarin käyttöönoton kautta toivotaan saavutettavan positiivisia käyttökokemuksia sillä ohjaajien suhtautuminen toiminnan arviointiin sekä kehitettyyn mittariin on ratkaisevassa asiassa, kun mietitään mittarin ottamista osaksi oman kerhon toimintatapaa ja toiminnan arviointia.

Toiminnan laadun mittaaminen on tärkeä osa ohjaajien oman työn seuraamista ja siinä kehittymistä. Mittarista ohjaajat saavat itselleen työvälineen jonka avulla hallita ja kehittää omaa työtään. Mittarin käyttöönotolla vaikutetaan myös siihen, että lapset pääsevät ilmaisemaan mielipiteensä kerhotoiminnasta, sen ympäristöstä, ilmapiiristä sekä osallisuuden, kuulemisen sekä tasa-arvon toteutumisesta omassa kerhossa. Järjestötoiminnassa mukana oleville lapsille tulee laadukkaan kerhotoiminnan takaamisen lisäksi luoda myös yhtäläiset oikeudet ja tasa-arvoinen vaikuttamisen mahdollisuus eri toimipisteiden välillä. Järjestöllä on vastuu ja velvollisuus tarjota samantasoista toimintaa riippumatta sen toimipisteestä. Myös vanhemmat pääsevät osallisiksi toiminnan arviointiin, jolloin heille voidaan tarjota mahdollisuutta ilmaista oma mielipide järjestön tuottamasta kerhotoiminnasta. Vanhempien mielipiteen kuulemisella halutaan saavuttaa monia asioita. Sen toivotaan avaavan yleistä keskustelua kerhotoiminnasta, tukevan yhteisöön kuulumisen tunnetta sekä antavan paremmat mahdollisuudet myös kasvatuskumppanuuden vahvistumiselle.

Tuloksellisen järjestötyön toteuttaminen tuo järjestölle sen toiminnan pyörittämiseen tarvittavaa pääomaa. Valtakunnalliset nuorisjärjestöt saavat toimintansa pyörittämiseen valtionavustusta ja nämä tuet järjestöille myönnetään tulosperusteisesti (Nuorisolaki, 10.§). Perusteita ovat toiminnan laatu, laajuus ja taloudellisuus. Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon toiminnan ajankohtainen yhteiskunnallinen merkitys sekä yleisavustuksen tarve. Nuorisjärjestöjen toiminnalle on Nuorisolain perusteella asetettu tavoitteita. Sitä, miten nämä tavoitteet toteutetaan, ei kuitenkaan ole esitetty.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on selvittänyt yhteistyössä järjestöjen kanssa laadun ohjaamisen mittareita. Lopputulos kuitenkin oli, että järjestöjen on kehitettävä omat arviointivälineensä ja luotava myös itse rakenteet niiden tueksi. Yhteisiä malleja on mahdoton löytää, koska järjestöjen toiminta on kirjavaa ja niitä ohjaavat hyvin erilaiset arvot ja toimintaperiaatteet. Toiminnan arvioinnin mittariston luominen järjestöön on näiden edellä mainittujen syiden perusteella paitsi tarpeellista myös tavoite, joka vaatii toteuttamista.

Järjestön toiminnanjohtajan kanssa käytyjen keskustelujen ja niissä ilmenneiden ajatusten pohjalta tein järjestölle tutkimus- ja kehittämismenetelmä raportin. Raportissa oli alustavasti hahmoteltu kehittämistutkimuksen tarkoitusta ja metodeja. Raportti annettiin käsiteltäväksi järjestön hallituksen kokoukseen 18.3.2013, jossa kehittämistutkimukselle myönnettiin myös lupa. Kehittämistutkimuksen tiimoilta pidettiin myös palaveri järjestön keskustoimistossa Helsingissä 19.4.2013. Paikalla oli kehittämistutkimuksen toteuttaja, järjestön toiminnanjohtaja, järjestön puheenjohtaja sekä Länsirannikon toiminnanohjaaja. Kokouksessa käytiin läpi kehittämistutkimuksen alustava suunnitelma sekä hyväksyttiin se toteutettavaksi.

5.2 Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset ja tutkimuksen keskeiset käsitteet

Tutkimuksen tavoitteeseen päästään kun tutkimusongelma, aineisto ja menetelmät tukevat ja täydentävät toisiaan (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995, 37). Tutkimusongelman ratkaisemiseksi tutkimuksen tavoitteet tulee eritellä ja muuttaa yksityiskohtaisiksi osaongelmiksi, jolloin niihin on myös helpompi löytää ratkaisut (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 113). Tutkimuskysymykset auttavat hahmottamaan millaisin keinoin ja menetelmin tutkimusta on lähdeävä toteuttamaan.

Tutkimusongelma: Kuinka järjestön toimintaa tulisi arvioida?

Tutkimusongelmaa seuraavat **aläkysymykset:**

- 1) Millaisella mittarilla järjestön toimintoja kannattaisi mitata?
Millaisia asioita järjestön toiminnassa tulisi mitata, millaisella mittarilla niitä mitataan?
- 2) Kuinka ohjaajien tulisi hyödyntää tutkimustuloksia oman työn kehittämisessä?
Kenelle toiminnan arviointi on suunnattu, miten mittarin avulla saatuja tuloksia on tarkoitus tulevaisuudessa arvioida?
- 3) Miten toimintaa arvioivasta mittarista tulee osa jokaisen yksikön toimintatapaa?
Kuinka toiminnan arviointi on siirrettävissä järjestön toimintaan, kuka on mittauksen vastuhenkilö ja kenelle tulokset raportoidaan?

Tutkimusongelma tulee vielä muotoilla arkikielen käsitteillä (Alkula ym. 1995, 34) jolloin tutkimusongelma saadaan täsmennettyä ja ilmaistua viitekehyksen avulla. Käsitteiden avulla tutkittava tilanne kuvataan tietystä näkökulmasta, jolloin käsitteiden sisältö on avattava ja sen tuomiin konteksteihin on myös sitouduttava (Kniivilä, Lindblom-Ylänne & Mäntynen 2007, 16). Kehittämistutkimuksessa määriteltäviä **käsitteitä** ovat järjestötyö, mittari, varhaiskasvatus, SDPL ry., palvelun laatu sekä kehittämis-tutkimus.

Tutkimuksen onnistumisen kannalta ei ole ollenkaan yhdentekevää, millaisia menetelmiä tutkimukseen valitsee sillä oikean metodin avulla tutkimusongelman ratkaisun kannalta voidaan nähdä tutkimuksen kannalta olennaisia asioita (Vilkkä 2007, 90). Valitut metodit tulee myös perustella sillä ne antavat tietoa siitä miksi tiettyihin ratkaisuihin on päädytty.

5.3 Aikataulu ja tutkimuksen eteneminen

Kehittämistutkimuksen rakenne ja menetelmät esiteltiin järjestön hallituksen kokouksessa 18.3.2013 jolloin kehittämistutkimukselle saatiin myös tutkimuslupa. Kehittämistutkimuksen alustava suunnitelma oli, että toiminnan arvioinnin mittaristo olisi kesän 2013 aikana valmistunut ja sitä olisi loppusyksystä testattu valitussa yksikössä. Keväällä 2013 aloin perehtyä järjestötyön yleisiin periaatteisiin sekä avata SDPL ry:n toimintaperiaatteita ja toimintaa ohjaavia arvoja. Perehdyin myös laadunhallintaan ja sen yleisiin periaatteisiin sekä mittariston kehittämiseen liittyviin peruseriaatteisiin. Näiden perusteella valmistuivat toiminnan laatuksiteerit sekä toimintaa arvioivat mittarit. Mittareiden kehittämisen lisäksi kyselyyn osallistuneiden lasten vanhemmille tuli tehdä tutkimuslupahakemus ja mittarin käyttöönoton ohjeistus. Toimenpiteet ja olemassa olevaan aineistoon perehtyminen veivät paljon aikaa, ja mittareiden valmistuminen kesti oletettua kauemmin. Kyselytutkimus toteutui lopulta joulukuussa 2013 länsirannikon toiminnanohjaajan ohjaamassa toimintakerhossa.

Kevään 2014 loppuun mennessä oli mittarilla kerätty aineisto viimein analysoitu. Loppukesästä 2014 järjestettiin länsirannikon toimintakerhossa palaute- ja kehittämis-palaveri, joka myös tallennettiin. Mittarin käyttöhetkellä saadut tulokset esiteltiin yhteisesti toimintakerhon ohjaajille. Ohjaajat pääsivät paitsi kuulemaan myös arvioimaan ja kertomaan omia näkemyksiä tuloksista. Ohjaajat keskustelivat myös toimintakerhon kehittämistarpeista ja niiden toteutukseen sopivista menetelmistä. Tutkijana

keskityin ohjaamaan keskustelua ja tekemään tarkentavia kysymyksiä sekä havainnoimaan keskustelua.

Syksyllä 2014 litteroin ohjaajien haastattelun sekä analysoin sen tulokset. Tämän jälkeen tarkastelin mittarin puutteita ja kehitin sitä paremmin tavoitteita vastaavaksi. Alkupalvesta tarkastelin mittarin käyttöönoton siirrettävyyttä sekä toiminnan arvioinnin käyttöönoton vaikuttavuutta järjestöön. Kävin kehittämistutkimukseni eri vaiheita läpi ja pohdin tutkimuksen onnistumista ja sen luotettavuutta. Alkuvuodesta 2015 tein työhöni tarvittavat korjausehdotukset sekä kiinnitin huomiota työn ulkoasun ja kielen hienosäätöön. Tein myös tutkimukseeni johtopäätökset sekä tiivistelmät.

6 KEHITTÄMISTUTKIMUKSEN RAKENNE JA MENETELMÄT

6.1 Kehittämistutkimuksen tutkimusprosessi

Kehittämistutkimuksen lähtökohtana voidaan Barabin ja Squiren mukaan pitää muutostarvetta jonka seurauksena on tuotos (Kananen 2012, 19). Kehittämistutkimuksessa on myös rinnakkain kaksi eri prosessia itse kehittämistyö ja tutkimus. Kehittämistutkimuksessa haetaan (Valkama 2003) ideoiden ja ratkaisujen toteutettavuutta ja toivotavuutta tutkimuksellisin keinoin. Tarkoituksena ei ole päästä heti valmiiseen lopputulokseen vaan ratkaisut luonnostellaan ja kehitellään vähitellen. Teoria-aineisto on kehittämisen kontekstin ja ratkaisujen taustojen ja ymmärryksen tukena tuloksia analysoidessa. Kehittämistarpeet ankkuroidaan olemassa olevaan kontekstiin sopivaksi jolloin voidaan varmistua siitä, että parannusideat todella ratkaisevat ongelmaa eivätkä vain tuota uusia. Myös Pernaa (2000) näkee, että kehittämistutkimuksella voidaan vastata tiettyyn tarpeeseen ratkaisemiseen pienessä mittakaavassa. Ratkaisut saadaan kuitenkin yleistettyä osaksi suurempaa kokonaisuutta.

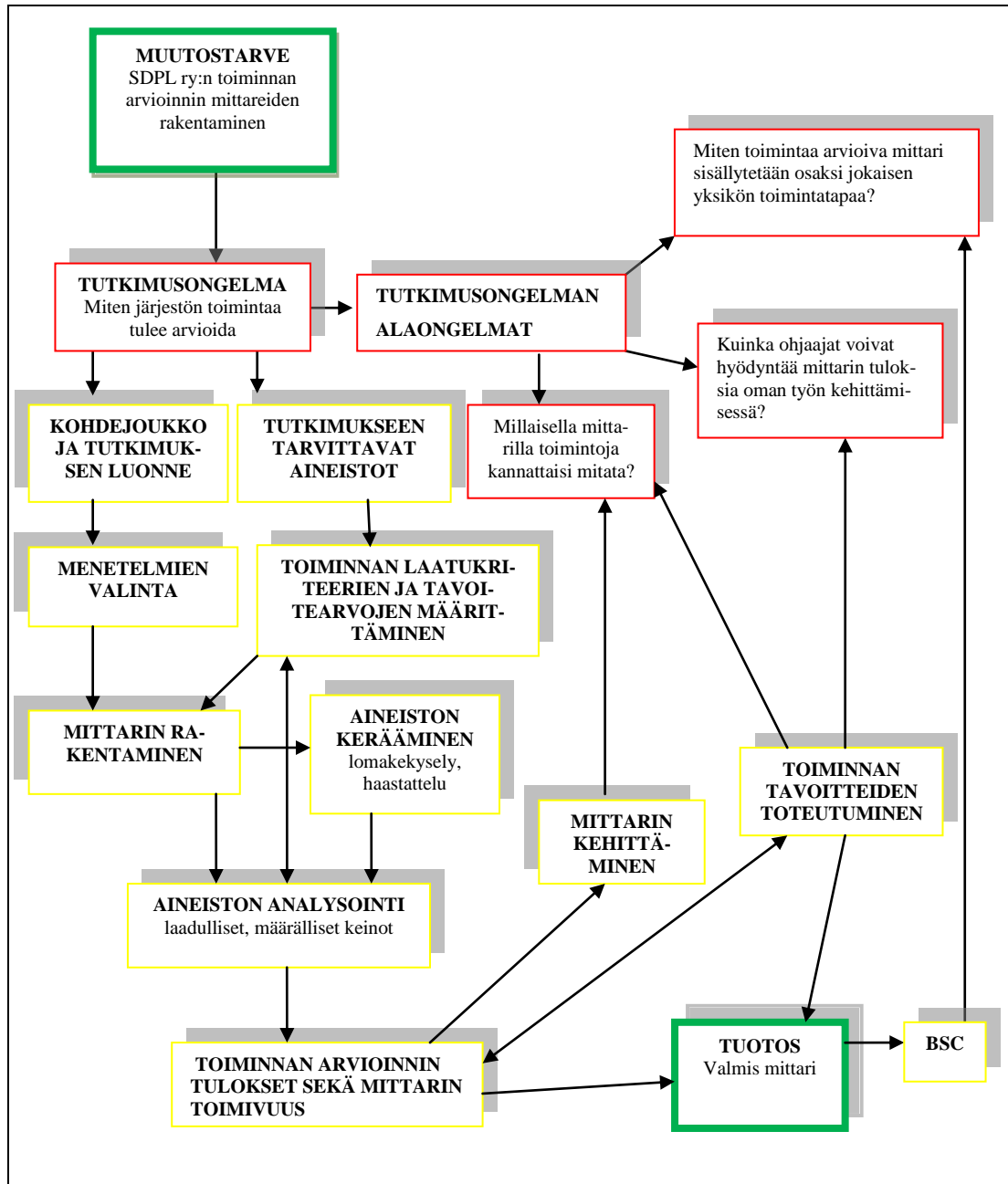
Kehittämistutkimuksen tutkimuksellinen osuus kohdistuu ensin tutkimuksen alkuun jolloin kerään todisteita, jotka tukevat mittarin käyttöönottoa ja sen tarpeellisuutta järjestön toiminnassa. Tämän jälkeen järjestön toiminnan tavoitteista ja sen toimintaperiaatteista kerätään mahdollisimman hyvä kokonaiskuva. Tähän tarvitaan paitsi järjestön edustajien kanssa keskustelemista ja järjestön toimintojen yleiskuvan sekä arvojen tarkastelua myös olemassa olevan teorioiden ja aineistojen etsimistä. Näillä toimin-

noilla varmistetaan tutkimuksen tarpeellisuus ja se, että prosessin edetessä osataan huomioida tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta keskeiset asiat. Tutkimuksellinen osuuden jälkeen järjestön varhaiskasvatustoiminnalle voidaan luoda laatukriteerit. Kehittämisen osuudessa luodaan myös toiminnan arviointiin soveltuvat mittarit sekä mallinnetaan mittareiden käyttö järjestön toimintaan sopivaksi. Mittarin soveltuvuutta käytäntöön testataan jolloin saadaan tietoa mittarin sopivuudesta käyttötarkoitukseensa. Samalla kehittämissyksikön toiminnan tilasta ja vallitsevasta empiriasta saadaan kokonaiskuva ja kerhon kehittämistä vaativiin toimenpiteisiin voidaan vastata.

Tutkimuksen empiria syntyy tutkimuskohteen mittaamisesta joka saadaan tutkimus-
hetkellä vallitsevista lasten, heidän vanhempiensa sekä ohjaajien näkemyksistä ja kokemuksista järjestön toiminnasta. Kerhotoiminnasta vastaavat ohjaajat on tärkeä ottaa osallisiksi tulosten analysointiin sekä toiminnan kehittämiseen (Hyysalo 2006, 86 – 97). Heidän näkemyksiään voidaan hyödyntää kehittämistä vaativien asioiden taustojen selvittämisessä sekä siinä, miten kehitettävät toimenpiteet tulisi heidän kokemuksen mukaan toteuttaa. Ohjaajien näkemykset ohjaavat kehittämisprosessia, ja tutkijan tehtävä on havainnoida prosessia. Tutkijan vastuulla on myös muodostaa toiminnan tasosta kokonaiskuva sekä tarkastella kehitettyjä asioita omaan kokemukseen sekä teoreettisen havaintopohjaan peilaten.

Tulosten analysoinnissa siirrytään tutkimukselliseen tapaan tarkastella kehitettäviä asioita. Tämän jälkeen yksikön toimintaa voidaan kehittää ja huomioida, että kerhotoiminnan kehittämiskohteissa ja niiden toteutustavassa käytetään myös oikeanlaisia menetelmiä. Tulosten näkyvyyteen ja osallisten mahdollisuuteen tarkastella niitä on myös tarkoitus kehittää kerhotoiminnan luonteeseen sopiva menetelmä. Arviointimenetelmä esitellään kappaleessa 9, jolloin kuvaan toimintakerhon kehittämistä vaativia toimintatapoja tarkemmin. Mittarin toimivuudesta sekä luotettavuudesta havainnoida järjestön toiminnan tasoa saadaan myös kokemuksia mittarin käyttöönotolla. Mittarin käyttöönotto voi paljastaa mittarissa sen käyttöön tai ominaisuuksiin liittyvät puutteet (Heikkilä 2005, 61), jolloin niihin voidaan tehdä tarkoitusta paremmin vastaavat korjaustoimenpiteet. Mittarin puutteita ja korjausta vaativia toimenpiteitä tarkastelen kappaleessa 10.

Kehittämistutkimuksen lopussa pohditaan jo olemassa olevan teorian kautta mittarin käyttöönoton ja siirrettävyyden vaikutuksia järjestöön ja sen toimintaan. Siinä nojaan jo tutkittuun teoretietoon ja valmiisiin, hyviin malleihin. Samalla kuvataan prosessia, jonka toiminnan arvioinnin käyttöönotto koko järjestön tasolla toteutuakseen vaatii. Johtopäätöksissä tarkastelen tutkimuksessa käytettyjä metodeja ja sitä, kuinka ne lisäävät tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä ja samalla myös kehittämistutkimuksen käytettävyyttä. Kuvassa 3 on kehittämistutkimuksen rakenne kokonaisuudessa.

Kuva 3. Kehittämistutkimuksen rakenne

6.2 Menetelmien valinta

Tässä kehittämistutkimuksessa käytetään monille tutkimuksille tyypilliseen tapaan rinnakkain sekä valmiita että itse kerättyjä aineistoja (Tuomi, Sarajärvi 2002, 73; Kananen 2012, 93). Aineistot ohjaavat paitsi mittariston kehittämistä myös tulosten analysointia sekä toiminnan arvioinnin käyttöönottoprosessin mallintamista. Aineiston hankinta edellyttää menetelmä- ja substanssikirjallisuuden hankkimista, aikaisempien tutkimuksien etsimistä sekä kyselytutkimuksen toteuttamista. Kehittämistutkimukseni vaatii toteutuakseen järjestötoiminnan luonteen sekä järjestön toimintaa ohjaavien toimintatapojen ja arvojen hahmottamista. Toiminnan taustalla olevat asiat on eritelty käsitteiksi ja avattu substanssikirjallisuuden avulla. Tutkimuksessa on perehdytty myös palvelujen laatuun ja olemassa olevaa tietoon laadusta ja laatuksityksistä jolloin järjestön toiminnalle pystyttiin luomaan sen oman varhaiskasvatustoiminnan laatuksiteerit ja laadukkaalle toiminnalle voitiin asettaa tavoitetaso. Vaikka opinnäytteen luonne perustuu ammattisidonnaisuudelle, edellyttää kehittämistutkimukseni luonne kuitenkin myös hallinnollista lähestymistapaa. Organisaatioiden laadunhallinta, sen edellyttämät toimenpiteet ja organisaation muutosvalmius on tärkeää huomioida tässä tutkimuksessa. Toiminnan arvioinnin käyttöönotto tulee vaatimaan järjestöltä suuria muutoksia järjestön jokaisella tasolla. Muutosprosessin huomioimisella voidaan jo ennalta varautua asioihin ja toimenpiteisiin, joita toiminnan arvioinnin siirtäminen järjestöön tuo mukanaan. Tutkimukseen valitsin aineistoja, jotka ovat luotettavia ja jotka tukevat myös tutkittavaa ilmiötä.

Aikaisempien tutkimusten etsiminen välttää päällekkäistutkimukset ja niiden etsiminen auttaa hyödyntämään muissa tutkimuksissa hyväksi koettuja työkaluja. Aikaisimmilla tutkimuksilla nähdään myös mihin aihealueen tutkimus on tällä hetkellä edistynyt tiedemaailmassa. (Kananen 2012, 88 – 91.) Aikaisempien tutkimusten tarkastelu osoittaa, että järjestöihin kohdistunut tutkimus on Suomessa lisääntynyt. Myös lasten osallisuuden liittyvästä tutkimuksista ei ole puutetta ja tutkittua tietoa löytyy julkisen puolen asiakaskunnasta myös yksityisen sektorin tai järjestöjen teettämiin tutkimuksiin. Lasten tuottama hyvinvointitietous on hyvin tarpeellista ja tänä päivänä lasten tutkimisen tärkeys ja sen vaikutukset tiedostetaan yhteiskunnallisella tasolla asti (Helavirta 2011, 7). Lasten tuottama tieto on aina ainutlaatuista, eikä se ei voi koskaan täysin vastata aikuisen näkemystä. Lasten osallisuuden ja sen tason määrittävät järjestössä tällä hetkellä vain toimintaympäristön ohjaajat. Osallisuuden tarkastelu ohjaajien

näkökulmasta käsin ei kuitenkaan voi antaa osallisuudesta ja sen kokemuksellisuudesta oikeaa tietoa. Tarvitaan laajempaa ja luotettavampaa tietoa siitä, kuinka järjestön tuottamat toiminnot käytännössä toimivat. Toiminnan arviointiin on tärkeää liittää ne ihmiset, joita toiminta myös koskettaa. Tästä syystä toiminnan arviointi suunniteltiin koskevan paitsi lapsia myös heidän vanhempiaan sekä ohjaajia. Kun toiminnan arviointiin liitetään toiminnassa mukana olevat tahot, on toiminnan tasosta mahdollista saada erilaisia kokemuksia. Tutkimushetkellä tulee myös huomioida vallitsevat käsitykset, jotka ovat (Metsämuuronen 2000, 22) jokaisella ihmisellä erilaisia. Nämä käsitykset voivat myös muuttua ajan myötä. Tämä näkökulma on tärkeä ottaa huomioon tulkittaessa ihmisiä. Tärkeää on myös ymmärtää, että kukaan ei koskaan voi täysin tietää mitä eri ihmiset samassa tilanteessa ajattelevat. Kaikilla on erilaiset lähtökohdat mutta myös kokemukset ja kyvyt käsitellä asioita elämässään.

Vuojakoski (2008, 61) on tutkinut järjestöjen tulevaisuuden suuntautumista ja hänen tutkimuksensa tulokset osoittivat, että järjestöjen työntekijät toivoivat toimintansa arviointiin laadullisia mittareita. Näin siitäkin huolimatta että laadullisia mittareita on työläämpi ja vaikeampi arvioida käytännössä kuin määrällisiä mittareita. Tutkimuksessani huomioin tämän lähtökohdan mutta päädyin silti mittaamaan toimintaa kyselylomakkeiden kautta. Kyselylomakkeen valintaan vaikuttivat monet syyt mutta se palveli ensisijaisesti järjestön omia resursseja parhaiten. En halunnut järjestöön mittareita, joiden toteuttaminen olisi aikaa vievää ja työlästä ohjaajille. Järjestön toimintaa toteuttavat ohjaajat ovat pääasiassa vapaaehtoisia ja järjestön itse kouluttamia. Heillä ei välttämättä ole sosiaalialan koulutus pohjaa vaan ohjaajat koostuvat monista ammattiryhmien edustajista. Tiedot laadullisen toiminnan ohjaamisesta ja siihen liittyvistä menetelmien hallitsemisesta ovat jo lähtökohtaisesti heikot. Ohjaajat ja apuohjaajat ovat myös usein vasta nuoria, joiden työelämäosaaminen ovat vasta kehittymässä. Toiminnan arvioinnin toteuttamisessa laadullisin keinoin on suuri riski epäonnistua. Kyselylomakkeiden jakaminen ja arvioiminen, ei ole ohjaajille tulevaisuudessa niin työlästä tai haastavaa kuin esimerkiksi haastattelun toteuttaminen ja kuitenkin niiden avulla on mahdollista saada laadullista tietoa järjestön toiminnasta. Kyselytutkimuksella on tässä kehittämistutkimuksessa mahdollista päästä niihin tavoitteisiin, joita tutkimus edellyttää olematta kuitenkaan liian hankala toteutettavaksi tulevaisuudessa. Kyselylomakkeen ansiosta järjestön tuottamasta toiminnasta on mahdollista kerätä tietoa tehokkaasti mutta kuitenkin joustavasti (Hirsjärvi ym. 2001, 182). Kyselyn avoimien vastausten kautta voidaan saada luotettavaa tietoa vastaajan kyselyhetken koke-

muksista ja tuntemuksista, jotka ovat vaikuttaneet suljetun kysymyksen vastaamistaan. Kerhotoiminnassa on mukana paljon lapsia jotka ovat vielä luku- ja kirjoitustaidottomia. Kyselylomakkeeseen vastaamisessa oli huomioitava myös tämä näkökulma ja tulosten luotattavuuden takaamiseksi päädyin siihen, että lasten kyselylomake täytetään tarvittaessa vanhemman apua hyödyntäen.

Viljanen (2012, 18) on tehnyt Mannerheimin lastensuojeluliitolle kerhotoiminnan arviointiraportin jossa toiminnan mittaamisessa käytettiin palautekyselyä. Kysely oli suunnattu liitossa toimivien kerhojen lapsille sekä heidän vanhemmilleen. Lasten kyselylomake oli suunnattu 4 – 10-vuotiaille lapsille. Myös tässä tutkimuksessa vanhempien apua oli hyödynnetty lasten kyselylomakkeeseen vastaamisessa. Lasten vanhemmista 162 antoi palautetta kyselylomakkeen toimivuudesta lasten palautteen antamisen välineenä. 82 % vanhemmista koki kyselyn palvelevan tutkimusta hyvin. Kuitenkin lomake koettiin myös lapsille liian pitkäksi ja vaikeaksi. Lomakkeessa oli 17 kysymystä. Kysymysvaihtoehtoina oli käytetty hymiöitä, kyllä / ei -vastausvaihtoa, monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Lisäksi joidenkin suljettujen vastausvaihtoehtojen jälkeen oli varattu tila perustella vastaus. Tähän arviointiraporttiin peilaten huomioin omassa tutkimuksessa, että kyselylomake ei olisi liian pitkä ja että vastausvaihtoehdot ja tapa vastata pysyisivät samana läpi koko lomakkeen. Näillä keinoilla pyrin varmistamaan, että lomake koetaan selkeäksi ja helpoksi täyttää. Kyselylomakkeen laatimisessa pyrin myös siihen, että vastaajan anonymiteetti tulevaisuudessa säilyy. Tästä syystä lomakkeen taustakysymykset tullaan jättämään pois lopullisesta mittarista.

Tutkimusmenetelminä tässä kehittämistutkimuksessa on käytetty strukturoituja ja puolistrukturoituja kyselylomakkeita, avoimia kysymyksiä, teemahaastattelua sekä havainnointia. Kehittämistutkimuksen validiutta on pyritty parantamaan käyttämällä useaa eri tutkimusmenetelmää. Koska tutkittavasta ilmiöstä oli käytännön tietoa hyvin vähän, käytettiin tulosten arvioinnin tukena teemahaastattelua. Haastattelun aikana hyödynnettiin myös havainnointia (Tuomi, Sarajärvi 2009, 81). Havainnoinnin kautta (Kananen 2012, 95) voidaan päästä vieläkin syvemmälle ymmärtämään tutkittavaa kohdetta ja sen ominaispiirteitä. Eri menetelmät toimivat tutkimuksessa tiedon keräämisen välineenä mutta niiden avulla jo tutkittua tietoa pystytään syventämään ja olemassa olevia kehittämistarpeita pystytään arvioimaan luotettavammin.

Mittarin laatimisessa tuli huomioida myös tutkimuksen kustannukset ja resurssit (Alkula ym. 1995, 42). Kulut eivät kuitenkaan tässä tutkimuksessa vaikuta kyselyn toteutukseen, sillä tutkimus tulee pienelle ryhmälle eikä sen toteuttamisesta aiheudu suuria kuluja. Kulut syntyvät haastattelun matkakorvauksesta ja toimintakerhon tulosten postituksista tutkijalle. Nämä myös luvattiin järjestön toimesta korvata tutkijalle. Mittarin valintaan vaikutti myös, mikä on tutkijan rooli kehittämistutkimuksessa ja kuinka paljon hänen läsnäoloon tarvitaan mittarin testaamisessa. Koska mittarin käytettävyydessä tavoite oli, että se voitaisiin ohjeistuksen kautta siirtää sellaisenaan käytäntöön, tuli tutkijan rooli kehitetyn mittarin toteuttajana pois sulkea. Toimintakerhon ohjaajille tämä mahdollisti osallistumisen oman kerhon toiminnan arvioinnin prosessiin.

7 KYSELYLOMAKE TOIMINNAN ARVIOINNIN MITTARINA

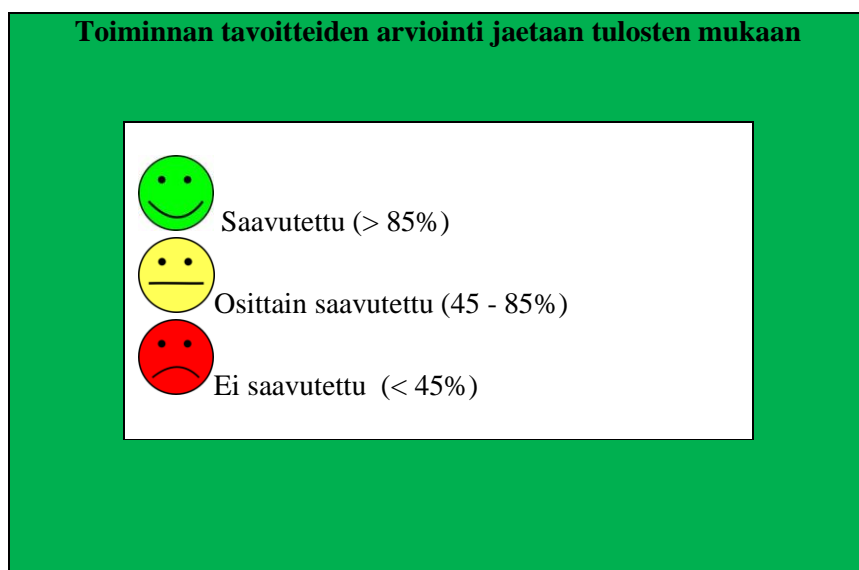
7.1 Kyselylomakkeen laatimisen lähtökohdat

Kun mittaamisessa on päästy vaiheeseen, jossa tiedetään, mitä halutaan mitata, mikä on kohderyhmä ja miten mitataan niin mittarin laatiminen voi alkaa. Onnistuneen kyselyn toteuttaminen edellyttää, että tutkija osaa ottaa huomioon vastaajien ajan, halun ja taidot vastata kyselyyn (KvantiMOTV 2010.) Tarvitaan myös tietoa, miten aineistotullaan mittarin käyttöönoton jälkeen käsittelemään. Lomakkeen laatimisessa tulee myös ottaa huomioon eri asioita. Kun kysymyksiä ja niiden vastausvaihtoehtoja laaditaan, on huomioitava, kuinka tarkkoja tietoja vastaajasta halutaan ja että tutkittava asia saadaan kysymysten avulla selville (Heikkilä 2008, 47.) Mittarin ulkoasu on myös erittäin tärkeä asia. Ulkoasun tulee olla miellyttävä ja sen tulee näyttää helposti täytettävältä. Myös avoimille vastauksille tulee myös varata riittävästi tilaa. (Hirsjärvi ym. 2001, 198, 204.)

Tutkimuksessa käsiteltiin aiemmin, mitä laadukkaan varhaiskasvatustoiminnan toteuttaminen järjestön toiminnassa vaatii toteutuakseen. Toiminnan laatukriteereiden taustalla on järjestön toiminnalle esitettyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia arvoja sekä käsitteitä siitä, mitä yleisesti tänä päivänä nähdään kuuluvan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja sen toteuttamiseen. Koska tutkimuksessa halutaan mitata toiminnan vaikuttavuutta, tulee kyselylomakkeiden kysymykset perustua toiminnan laadun mittaamiseen ja sen arviointiin. Mittarin kehittämisessä olen huomoinut, että jokaista arvi-

oointikysymystä kohden on ainakin yksi arviointikriteeri. Kysymyksiin saattaa liittyä myös muita tunnuspiirteitä jotka kuitenkin ilmenevät vasta sen mukaan miten lomakkeeseen on vastattu. Niitä ei voida tarkasti etukäteen määritellä.

Kyselylomakkeiden tuloksia tulee myös pystyä arvioimaan. Arviointia helpottaa, kun toiminnalle on määritelty valmiit tunnusluvut. Ilman tunnuslukuja ei voida olettaa, että toiminnan arviointi olisi tavoitteellista. Tässä tutkimuksessa toiminnasta saadut tulokset jaetaan prosenttiosuuksien kautta kategorioihin jolla voidaan erottaa arvioitavan vastauksen tavoitetaso. Tavoitetasot on määritelty kuvassa 4. Tavoitetaso kerhossa on täytynyt jos vihreiden hymiöiden vastausprosentti on 85 % tai sen yli. Kun vihreiden hymiöiden määrä on 45 – 85 % voidaan havaita, että toiminnassa on asioita jotka kaipaavat tarkastelua ja toimenpiteitä. Vihreiden hymiöiden tason ollessa alle 45 % voidaan havaita, että mitattavassa asiassa ollaan huomattavasti tavoitearvosta jäljessä ja asia vaatii ehdottomasti toimenpiteitä asian korjaamiseksi.

Kuva 4. SDPL ry:n varhaiskasvatuksen tavoitetasot joilla määritellään toiminnan tavoitteiden toteutuminen

Oman järjestelmän etuna onnistuessaan on, että se sopii usein valmista järjestelmää paremmin palvelemaan organisaation tarpeita. Sen arvoja, tavoitteita ja toimintatapoja voidaan mitata tarkoituksen mukaisesti.

7.2 Lasten kyselylomake

Lasten kyselylomakkeessa ensin muodostuivat teemat. Teemoiksi muodostuivat taustatiedot, kerhotoiminta, ympäristö, osallisuus, yhdenvertaisuus, ilmapiiri, kuuleminen ja palaute. Tämän jälkeen pyrin siihen, että kysymykset olisivat aukottomia, lyhyitä ja merkityksellisiä. Mittariston suunnittelussa (Karrus 2001, 170) kysymysten tarkka suunnittelu tukee tutkimuksen onnistumista. Tämän jälkeen mietin, millaiset vastausvaihtoehdot toimisivat parhaiten tässä tutkimuksessa. Vastausvaihtoehtojen tulee olla selkeitä ja niitä tuli olla vähän. Koska kyselylomake on suunnattu lapsille, halusin, että vastausvaihtoehdot herättäisivät lapsissa ajatuksia, vaikka kysymystä ei osaisikaan lukea. Hymiöiden avulla lapset kykenevät tuottamaan ajatuksistaan ja kokemuksistaan merkityksiä. Niiden kautta lapset voivat kuvata todellisuutta ja ottaa siihen kantaa. Suomen kielen erikoistutkija ja dosentti Vesa Heikkinen (2012) toteaa Kotuksen blogikirjoituksessaan hymiöistä ja niiden käytettävyydestä: ” Ne ovat yksi keino tuoda kirjoitukseen puhekielen ja yleisimmin kasvokkaisen vuorovaikutuksen elementtejä”. Lapsille suunnatussa kyselylomakkeessa vastausten selvittämiseksi käytetään hymynaamaa, perusilmettä sekä surullista naamaa. Hymiöt on tässä tutkimuksessa esitetty kuvaamaan tunnetilaa joka kysymyksestä herää. Hymiöt ovat myös tehostettu värin avulla. Vihreä väri kuvaa hymynaamaa, perusilme on keltainen ja punaista väriä käytetään surullisen naaman tehostamiseksi. Lasten kyselylomakkeessa on myös hymiövaihtoehdon valitsemisen lisäksi kysymyksen jälkeen tyhjä tila johon vastaus tulee perustella. Lomakkeen suljetut kysymykset ovat helppoja tietojen käsittelyssä ja vastauksista nähdään vastausprosenttien laskemisen jälkeen heti tavoitetaso kysytystä tilanteesta. Avoimiin vastauksiin puolestaan vastataan vapaamuotoisesti jolloin niiden avulla on mahdollista saada tutkimukseen luotettavaa tietoa joka muussa tapauksessa jäisi huomiotta (Vehkalahti 2008, 25). Lasten kyselylomake on laajuudeltaan viiden sivun mittainen ja se sisältää yhteensä 14 kysymystä. Taustakysymysten poisjääminen lopullisesta mittarista lyhentää kysymysten määrää kymmeneen.

Kysymykset 1 - 4 ovat taustakysymyksiä lapsen iästä, sukupuolesta ja siitä käyttivätkö he vanhemman apua kyselyyn vastaamisessa. Kyselylomakkeen neljäs kysymys koskee kyselylomakkeen täyttämistä tulevaisuudessa: Haluavatko lapset vastata tulevaisuudessa tähän kyselyyn paperiversiona vai netissä? Kysymys esitettiin, sillä järjestön toiminnanjohtaja sekä toimintakerhon työntekijä halusivat tietää, mikä on lasten mielipide kyselyn täyttämisestä ja verkossa toimimisen halu tulevaisuudessa. Halusin

myös selvittää kuinka suuri osa lapsista tarvitsee vanhemman apua kyselyn täyttämässä. Muiden taustatietojen tarkoituksena oli, että ne voivat kertoa tutkijalle jotain esimerkiksi vastausten hajonnasta.

Kysymykset 5 – 7 käsittelevät kerhotoimintaa. Niiden tarkoituksena on selvittää, millaisena kerhotoiminta lapsille näyttäytyy. Miten lapset viihtyvät järjestön tuottamassa kerhotoiminnassa, mitä he ajattelevat kerhossa toimivista ohjaajista ja kerhossa tehtävistä asioista. Näiden kysymysten kautta saadaan tietää lapsen kannalta se tärkein asia eli miksi he ovat kerhotoiminnassa mukana. On tärkeää, että lapset kokevat kerhotoiminnan positiivisena. Ilman tätä kokemusta ei kerhossa viihdy eikä siellä myöskään halua viettää aikaa.

Kysymyksessä 8 kiinnitettiin huomiota ympäristöön, kerhon tilalliseen ja paikalliseen kontekstiin. Kysymyksen tarkoituksena on selvittää, onko ympäristössä ja tiloissa jotain sellaista jotka vaikuttavat lapsen kerhossa viihtymiseen tai siellä toimimiseen. Kerhotilan tulee olla kerhon toimintaan sopiva ja myös sen toimintaa tukeva. Toiminta kerhossa on usein vaihtuvaa, jolloin toimintojen tulee olla hyvin tilaan ja sen elementteihin sopivaa. Kerhossa sisällä toteutettu toiminta edellyttää samaa tilaa, jolloin paikkasidonnaisuus ja paikkaan liittyvä säännöllisyys luo lapsille turvallisuuden tunnetta ja sitouttaa heidät myös pitämään hyvää huolta omasta tilastaan. Toimiva tila helpottaa myös toiminnan suunnittelua ja valmistelua, ja siellä tulee olla tila säilyttää kerhossa valmistuneita tuotoksia tai toimintaan tarvittavia välineitä.

Kysymykset 9, 10 ja 13 käsittelevät toiminnassa toteutuvia arvoja. **Kysymys 9** käsittelee lapsen osallisuutta. Kysymyksen tarkoituksena on saada tietoa lapsen kokemasta mahdollisuudesta osallistua kerhossa järjestettävään toimintaan. Kerhotoiminta halutaan toteuttaa lapsen toiveita kuunnellen, jolloin on myös tärkeää selvittää, kuinka lapset kokevat oman osallisuutensa toimintaan vaikuttamisesta ja kuinka paljon he omalla panoksellaan voivat vaikuttaa kerhon suunnitteluun sekä oman yhteisöllisen kulttuurin luomiseen. **Kysymyksellä 10** halusin saada tietoa tasa-arvon toteutumisesta järjestön toiminnassa. Kokevatko lapset, että heitä kohdellaan yhdenvertaisesti kerhossa? Yhdenvertaisella kohtelulla lapset laitetaan yhdenvertaiseen asemaan jolloin heillä on samat oikeudet vaikuttaa ja ilmaista mielipiteitään. He kokevat myös arvostusta tasa-puolisen kohtelun kautta. Erilainen kohtelu tulkitaan usein tapahtuneen lapsen edustamien sosiaalisten taitojen vuoksi. Yksilö, joka tuntee, ettei voi ilmaista itseään tai

tuntee olevansa yksinäinen, ei saa kaipaamaansa rohkaisua, ei ole sosiaalisesti lahjakas (ei ole huomaavainen, ei osaa neuvotella, on suljettu ulkopuolelle) on hauraalla identiteetillä varustettu ja takuuvarmasti myös voimaton. Tällainen lapsi on hyvin altis sosiaaliselle ulossulkemiselle, mikä on uhka sosiaaliselle koherenssille (Horsdal 2004, 25). **Kysymys 13** käsittelee lapsen kuulemistä. Kysymyksellä mahdollistetaan tiedon saaminen siitä, kuinka lapset järjestön toteuttamassa toimintakerhossa kokevat oman mielipiteensä kertomisen ohjaajalle ja kuinka hyvin he kokevat, että heitä kerhossa kuunnellaan. Kuulemisen kokeminen tukee lapsen itsetunnon kehittymistä, omaaloitteisuutta ja aktiivisuutta. Kuulemisen kautta mahdollistuu myös lapsen sisäiseen maailmaan pääseminen jolloin vuorovaikutuksen ja luottamuksen kautta näyttäytyvät myös lapsen tunteet.

Kyselylomakkeen avulla pyritään myös lisäämään tietoisuutta siitä kuinka hyvin järjestön toiminnassa pystytään tukemaan lapsen turvallisuuden ja hyvinolon tunnetta ja onko toiminnassa kenties jotain mikä herättää negatiivisia tunteita tai tunnetiloja lapsissa. Näihin asioihin haetaan vastausta kyselylomakkeen **kysymyksissä 11 ja 12**. Kysymysten kautta selvitetään toiminnassa vallitsevaa ilmapiiriä. Esiintyykö kerhossa kiusaamista tai pelottaako lasta siellä. Varsinkin kiusaamisella on suuri vaikutus yhteisöön kuulumisen kokemiseen, ja tästä syystä onkin perusteltua selvittää, kokevatko lapset kiusaamista järjestön tuottamassa toiminnassa. Salmivalli (2005, 32- 33) näkee lapsen kiusaamisella ja torjumisella olevan lapseen hyvinkin suuria vaikutuksia. Jos lapsen sosiaalinen asema on heikko, on sillä hyvinkin suuri todennäköisyys jäädä pysyväksi sen jälkeen, kun se on muodostunut. Lapsen toiminta tulkitaan tässä tapauksessa usein kielteiseksi huolimatta siitä, miten lapsi toimii. Myös pelkotilat on tärkeää selvittää, jotta niihin voidaan vastata ja jotta ne voidaan saada pois häiritsemästä kerhotoimintaa.

Kysymys 14 käsittelee lasten palautetta. Palautteen avulla halutaan selvittää, miten kerhotoiminnasta saataisiin lasten mielestä vieläkin kivempaa. Palautteen anto antaa lapselle mahdollisuuden kertoa kerhotoiminnan niistä asioista, joita tutkimuksessa tai toiminnassa ei ole huomioitu ja jotka kuitenkin halutaan nostaa esiin. Sen kautta voidaan saada myös tietoa, miksi toiminta koetaan onnistuneeksi tai kivaksi.

7.3 Vanhempien kyselylomake

Vanhemmille suunnatussa kyselylomakkeessa kysymyksiä oli kolme. Ne käsittelevät lasten kyselylomakkeen teemoista kerhotoimintaa sekä palautetta. Koin kerhotoiminnan sekä palautteen yhdessä antavan yleisen käsityksen siitä, kuinka kerhotoiminta vanhemmille näyttäytyy. Samankaltaisten kysymysten esittäminen sekä lapsille että heidän vanhemmilleen mahdollistaa myös helposti heidän tulostensa vertaamisen. Vanhempien mukaan ottaminen toiminnan arviointiin tukee toiminnan epäkohtien esiin nostamista, jolloin ne on myös mahdollista saada poistettua häiritsemästä muuta toimintaa. Toiminnan kasvatuksellinen ja yhteisöllinen toiminta-ajatus saa myös tukea tästä toimintamallista. Vanhempien kuuleminen kerhotoiminnasta avaa ohjaajille mahdollisuuden vuorovaikutuksen syntymiseen ja samalla saadaan lisää tukea kasvatuskumppanuuden vahvistumiseen ohjaajien sekä lasten vanhempien välillä.

Kyselylomakkeen vastausvaihtoehdot ovat samoja kuin lasten kyselyissä. Halusin käyttää hymiöitä myös aikuisten kyselylomakkeissa, jolloin tulosten arviointi ja toiminnan tason määrittäminen on johdonmukaista ja selkeää yhteisten arviointimenetelmien kautta. Myös tutkimuksessa määritetyt laatukselliset ja riittävät tunnusluvut ovat helposti sovellettavissa molempiin kyselylomakkeisiin. Vanhempien kyselylomakkeen **kysymyksillä 1 - 2** selvitetään heidän näkemystään lapsen viihtymisestä kerhossa sekä ohjaajien onnistumista työssään. Kysymykset ovat suljettuja, koska koin vastausten olevan hyvin yksiselitteisiä, eikä niitä tästä syystä tarvinnut perustella.

Vanhempien **kysymyksellä 3** halutaan saada avointa palautetta toiminnasta. Avoimen palautteen antamisen mahdollisuus on erittäin tärkeää. Kysymyksen kautta mahdollistuu monipuolinen tiedon saaminen kerhotoiminnasta sekä vanhempien perusteluja ajatuksilleen. Palautteen kautta on mahdollista saada tietoa asioista, joita vanhemmat kerhotoiminnassa pitävät hyvänä ja onko toiminnassa asioita, jotka vanhempien mielestään kaipaavat parantamista. Palaute mahdollistaa toiminnasta saatavan sekä hyvän että kehittämistä vaativan palautteen. Se myös osoittaa vanhemmille, että heidän näkemyksiään kerhotoiminnasta halutaan kuulla ja heidät halutaan ottaa mukaan toiminnan kehittämisen prosessiin.

7.4 Ohjaajien kyselylomake

Kolmas kyselylomake oli suunnattu järjestön työntekijöille, ohjaajille sekä apuohjaajille. Kyselylomake sisälsi seitsemän avointa kysymystä. **Kysymyksen 1** kautta pyrittiin selvittämään, mitkä tekijät ohjaavat kerhotoimintaa. On tärkeää tiedostaa, millaisia tekijöitä ohjaajat näkevät oman toimintansa taustalla ja kuinka järjestön toiminnalle asetetut tavoitteet on otettu kerhon toiminnassa huomioon. **Kysymyksessä 2** ohjaajien pyydetään kuvaamaan toiminnan suunnittelua. Kysymyksellä halusin saada selville, kuinka suunnittelu käytännössä toteutuu, kuinka säännöllistä se on, miten tavoitteet asetetaan ja miten niiden toteutumista seurataan. Toiminnan hyvällä suunnittelemisella on suuri rooli toiminnan tavoitteiden toteutumisessa ja ohjaajien sitoutumisessa yhteiseen päämäärään. Suunnitelmallinen toiminta tukee myös ajan sekä olemassa olevien resurssien käyttöä.

Kysymyksen 3 tarkoituksena oli selvittää, kuinka ohjaajat tällä hetkellä arvioivat toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Millä tavalla kerhon toiminta nähdään toteutuvan suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin tai onko kerhossa mahdollisesti käytössä joitain keinoja toiminnan tavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi. Järjestö on toimittanut kaikille kerhon ohjaajille materiaalia lasten osallisuutta tukevista toimintamalleista sekä lasten osallisuuden tasoa hahmottavan Hartin 1997 Osallisuuden tikapuu -mallin. Kysymyksellä pyrin selvittämään, käytetäänkö näitä materiaaleja kerhotoiminnan arvioinnissa millään tavalla. **Kysymyksellä 4** halusin selvittää kerhotoiminnan sen hetkisiä haasteita ja sitä, kuinka ne vaikuttavat suunnitelmallisen kerhotoiminnan toteuttamiseen. Jos toiminnassa esiintyy haasteita, tulee ne tiedostaa ja nostaa esille, jotta niitä voidaan tarkastella ja etsiä sopivat keinot niiden poistamiseksi toiminnasta.

Kysymysten 5 - 7 avulla kartoitetaan ohjaajien näkemyksiä toimintaa ohjaavien arvojen toteutumisen kerhossa. Kuinka ohjaajat huomioivat lasten osallisuuden toteutumisen toiminnassa, miten ohjaajat näkevät yhdenvertaisuuden toteutuvan kerhotoiminnassa ja minkälaiset asiat kerhotoiminnassa nähdään hankaloittavan lapsen kuulemisen kokemusta. Arvojen tiedostaminen mahdollistaa niiden käytännön toteuttamisen, havainnoinnin kautta voidaan myös seurata, kuinka arvot toiminnassa ilmenevät ja millaisissa tilanteissa niiden toteutuminen nähdään haasteelliseksi.

7.5 Kyselylomakkeen ohjeistus

Lomakekyselyiden toteuttaminen vaati tutkimusluvan hakemista järjestöltä, sekä tutkimukseen osallistuvien lasten vanhemmilta (liite 2). Tutkimuslupahakemus kerhon lapsille sisälsi tietoa lomakekyselyiden tarkoituksesta ja sen tekijästä. Saatekirje on tärkeä, ja se voi olla myös ratkaiseva, kun mietitään, halutaanko kyselylomakkeeseen vastata (Heikkilä 2005, 61). Tutkimukseen osallistumiseen ei tule käyttää houkuttimena palkkiota (Mäkinen 2006, 88) vaan pyrkimyksenä on, että kyselyyn vastaaminen olisi motivoivaa itsessään. Tutkimukseen osallistuville tulee myös kertoa, että he voivat tutkimuksesta halutessaan kieltäytyä. Saatekirjeessä tulee myös huomioida, mitä tutkimusmateriaalille tapahtuu tutkimuksen jälkeen. Tässä kehittämistutkimuksessa tutkimusmateriaali hävitetään tutkimuksen loputtua. Siitä saadut tulokset kuitenkin tiedotetaan tutkittavaan yksikköön.

Saatekirje sisälsi myös ohjeistuksen tutkimukseen osallistuville. Tämä ohjeistus oli tärkeää tehdä, sillä kerhotoiminnassa on mukana monenikäisiä lapsia (5 - 12v.) joista kaikki eivät osaa vielä lukea tai kirjoittaa. Tämä vaati tarkkaa huomioimista kyselyn toteuttamisen suunnittelussa, ja siitä tuli tiedottaa myös mittarin ohjeistuksessa. Toimintakerhon työntekijä toivoi alun perin kyselyn täyttämisen tapahtuvan kerhon tiloissa niin, että ohjaajat tai kerhon toiset, isommat lapset auttaisivat lomakkeen täyttämässä. Katsoin tutkijana kuitenkin parhaaksi, että lomakekyselyä ei täytettäisi ohjaajan avustuksella vaan jokainen lapsi täyttäisi kyselyn omassa kodissa hyödyntäen tarvittaessa huoltajiensa apua. Toimintamalli mahdollistaa sen, että kyselyn täyttämässä auttaa lapselle läheinen henkilö ja lapsen mielipiteen esille saaminen olisi luotettavinta. Jos kerhossa tai sen toiminnassa on asioita, joista lapsi kokee mielipahaa, niin asian esille saaminen on vaikeaa, jos tilanteessa on mukana ohjaaja. Isompia kerholaisia ei myöskään voida laittaa auttamaan niitä lapsia, jotka eivät osaa lukea. Tähän pätee sama luotettavuusongelma kuin siinä, että työntekijä auttaisi lasta lomakkeen täytössä. Lapsia tutkittaessa tulee aina muistaa, että tutkimustilanteessa aikuinen tai toinen ihminen voi vaikuttaa lapseen läsnäolollaan ja persoonallaan. Tämän lisäksi myös ympäristöstä voi heijastua asioita, jotka vaikuttavat asioiden tulkintaan tai häiritsevät lasten motivaatiota vastata kysymyksiin. Tutkimuksen toteutustavassa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 136) tulee huomioida luottamussuhde lapsen ja aikuisen välillä myös aikuisen puolueettomuusnäkökanta on tärkeää huomioida.

Tutkimuksessa tuli huomioida myös se, että vaikka lapsi kokee asiat yksilönä, niin hänen ei tarvitse kohdata niitä yksin. Kun kysymykset ja vastaukset käydään läpi lapselle läheisen ihmisen kanssa, mahdollistuu parhaiten ajatusten ja tunteiden vastaanottaminen, jakaminen ja läpikäyminen. Kyselyyn vastaamishetkellä lapsen tunteita ja ajatuksia on vastaanottamassa siihen oikea henkilö. Lapsille, jotka vastaavat kyselylomakkeeseen ilman vanhempien apua, mahdollistetaan asioiden käsittely muilla sopivilla tavoilla. Esimerkiksi tulosten arvioinnin yhteydessä voidaan puhua yleisesti tuloksista. Jos tulokset ovat arkaluonteisia, niiden esiin tuomiseksi on mietittävä eettisesti oikea tapa. Ohjaajat eivät luonnollisestikaan saa tietää, kuka lapsi vastaa kyselyyn milläkin tavalla mutta kyselyn tulokset ja huomiot on yhteisesti nostettavissa esille toimintakerhossa ja niistä on myös keskusteltava. Kuulemalla lasta varmistetaan myös asioista puhuminen luottamuksellisessa ilmapiirissä. Kuulemisen halutaan synnyttävän lapsissa tunteen, että heitä on kuultu ja asioille halutaan ja pyritään löytämään myös ratkaisu. Myös vanhempien osallistuminen tutkimukseen on oman mielipiteen esille tuomisen kannalta tärkeää. Jos vanhempi ei ole aiemmin esittänyt tai kokenut mahdolliseksi esittää mielipiteitään järjestön toiminnasta, on siihen nyt oiva tilaisuus.

Lapsille suunnatun kyselyn mukana on vanhemmille ohjeistus lomakkeen täyttämistä. Lapsen käyttäessä vanhemman apua kyselyn täyttämässä vanhempien tulee huomioida, että kyselyn tarkoitus on nimenomaan lapsen näkökulman esille saaminen ja mittaaminen. Vanhempi kysyy lomakkeen kysymykset, kuten ne on lomakkeessa esitetty. Suljetuissa kysymyksissä kuvaavin vaihtoehto rengastetaan ja avoin tila on vastausten perustelua varten. Lasten vastaukset kirjataan avoimeen tilaan niin kuin lapsi ne sanelee, ei kuten, aikuinen ne tulkitsee. Lasten ja vanhempien lomakekyselyt palautetaan toimintakerhon työntekijälle suljetussa kirjekuoressa. Toimintakerhon työntekijä kerää tutkimuksessa suljetut vastauslomakkeet ja postittaa ne tutkijalle niiden analysointia varten. Työntekijä kerää myös ohjaajien täyttämät kyselylomakkeet ja palauttaa ne postitse tutkijalle. Jatkossa ohjaajien on tarkoitus kerätä ja arvioida oman kerhonsa lomakekyselyiden tulokset itsenäisesti. Tulosten raportoinnista, vastuuhenkilöstä ja muista arviointiin liittyvistä tärkeistä huomioista on tarkempaa tietoa luvussa 9, jossa tarkastelen toimintakerhon toiminnan arviointia tulevaisuudessa.

8 MITTARIN ANALYSOINTI JA TULOKSET

8.1 Mittareiden analysointitavat

Aineiston analyysi (Alkula ym. 1995, 18 - 19) perustuu aina tutkimuskohteen käsitteiden tiedostamiseen ja erittelyyn jotka on tässä kehittämistutkimuksessa myös otettu huomioon. Lasten ja vanhempien kyselylomakkeiden analysoinnissa käytän sekä laadullisia että määrällisiä aineiston analysointitapoja. Lasten kyselylomakkeessa on kvantitatiiviselle tutkimustavalle tyypillisiä taustakysymyksiä. Nämä taustakysymykset kuvataan tutkimuksessa pylväsdiagrammeina, jolloin on mahdollista saada esiin mahdolliset sukupuolten väliset erot lasten vastauksissa.

Lasten kyselytutkimuksen teemat ympäristö, osallisuus, tasa-arvo, ilmapiiri ja kuuleminen on tarkoitus analysoida ja esittää taulukossa samalla tavalla. Teemoista johdetut lasten kyselylomakkeen väittämät ovat mielipiteen kysymistä; kuinka paljon, kuinka voimakkaasti. Näitä kysymyksiä analysoin kuvaamalla tulokset taulukkoon luokitteluasteikkoa käyttäen. Tuloksissa esitetään vastausten lukumäärät, eli frekvenssit (f) ja lasketaan tulosten prosenttiosuudet (%). Tämä auttaa vastaajia hahmottamaan tuloksia ja vastausmääriä. Prosenttiosuuksien kautta voidaan myös määritellä toiminnan tavoitearvojen toteutuminen. Avoimet tilat, jotka on varattu mielipiteen perustelemiseen, analysoidaan sisällön analyysin avulla tai kuvataan suorilla lainauksilla. Avoimista vastauksista voidaan silloin erottaa esitetyn kysymyksen kannalta keskeiset asiat ja saattaa ne yleisiksi tuloksiksi.

Kyselytutkimuksen teemoista lasten kerhotoiminnan kaksi ensimmäistä kysymystä sekä vanhempien kerhotoimintaa käsittelevät kysymykset on tarkoitus ristiintaulukoida keskenään. Kysymykset ovat samanlaisia sekä lapsille että heidän vanhemmilleen jolloin ristiintaulukoimisella voidaan saada tietoa (Holopainen, Tenhunen & Vuorinen 2004, 157) muuttujien välisestä yhteydestä keskenään. Lasten kerhotoimintaa koskeva kolmas kysymys analysoidaan samaa menetelmää käyttäen kuin teemoissa ympäristö, osallisuus, tasa-arvo, ilmapiiri ja kuuleminen.

Ohjaajien kyselylomakkeiden avoimien vastausten sekä lasten ja vanhempien palautteiden analysoimisessa tulosten sisältö on jaettu teemoihin. Teemojen sisällöt on avattu konkreettisiksi asioiksi ja kuvattu taulukkoon. Teemoittelun avulla Tuomi ja Sarajärvi (2002, 107) toteavat, että tutkimukseen liittyviä merkityskokonaisuuksia voidaan

arvioida ja niitä voidaan myös tulkita. Se on aiheen pilkkomista erilaisten aihealueiden mukaan, jolloin tekstin sisällä oleva ydinasia saadaan paljastettua.

8.2 Aineiston kerääminen

Palautettuja lomakekyselyitä saapui pyydettyyn päivämäärään mennessä seitsemän. Lapsen ja vanhemman lomakekyselyt olivat samassa kirjekuussa ja näitä palautui ainoastaan kolme. Loput neljä olivat ohjaajien vastauksia. Lomakkeiden täyttäminen kerhon ulkopuolella ei tuottanut toivottua tulosta, joten halusin antaa kyselyiden palauttamiselle vielä lisää aikaa. Toimintakerhossa oli vanhemmille suunnitteilla kahvitilaisuus, jolloin avautui myös hyvä tilaisuus hyödyntää sitä kyselylomakkeiden täyttämiseen. Yhteinen kahvihetki ennen joulua mahdollisti paitsi kyselylomakkeen täyttämiseen ajan ja paikan, se mahdollisti vielä kyselytutkimuksen tärkeyden ilmaisemisen. Työntekijöitä ohjeistettiin vielä kertomaan kahvitilaisuuden yhteydessä kyselyn tarkoituksesta sekä muistuttamaan sen tärkeydestä. Toimenpiteellä haluttiin herättää vanhemmat näkemään kyselylomakkeen vastaamisen tärkeys, jotta kerhossa voidaan arvioida ja kehittää omaa toimintaa. Samalla mahdollistuu myös toiminnasta keskusteleminen ja voidaan tuoda esiin myös järjestön tavoitteita ja arvoja, joita yleisesti järjestön toiminnassa pidetään tärkeinä.

Yhteinen kahvihetki lisäsi kyselyihin vastaajien määrää kuudella lapsella ja aikuisella. Lopullinen vastausprosentti lasten kyselyissä 45 % ja vanhempien kyselyissä 45 %. Tämä on hieman alle puolet (9/20) vastaajien kokonaismäärästä. Ohjaajista puolestaan neljä kuudesta, eli 67 %, vastasi kyselyyn. Vaikka vastausprosentti olisikin voinut olla parempi, niin enempää vastausten saamiseksi ei voitu enää tehdä. Tutkimuksen tarkastelussa voidaan ainoastaan miettiä, olisiko vastausprosentti voinut olla parempi ja millä keinoilla. Saadut vastaukset auttoivat kuitenkin hahmottamaan toimintakerhon sen hetkistä tilannetta ja kerhotoiminnan sen hetkisiä haasteita. Kyselyt palautuivat tutkijalle 16.12.2013, jolloin niiden analysointi saattoi myös alkaa.

8.3 Ohjaajien kyselytutkimuksen tulokset

Kyselyyn osallistui toimintakerhon työntekijä, ohjaaja sekä kaksi apuohjaajaa. Tutkimustulokset on esitetty kysymys kerallaan niin, että vastaukset on jaettu teemoihin.

Teemojen sisällöt ovat ohjaajien havaintoja kysytyistä asioista.

1. Mitkä ovat kerhotoimintaa ohjaavia tekijöitä?

- **Virikkeet**
Tarjota monipuolinen ohjelma ja viihtyisää tekemistä, joka sopii kaiken ikäisille lapsille.
- **Sosiaalinen tuki**
Tarjota lapsille seuraa.
- **Tasa-arvoisuus**
Tarjota lapsille tasavertaiset mahdollisuudet osallistua sekä tasa-arvoinen kohtelu.

2. Kuvaile toiminnan suunnitelmallisuutta?

- **Säännöllisyys**
Kerho ja leiritointia kesästä talveen
- **Osallisuus**
Joka syksy kerholle tehdään uusi ohjelma yhdessä lasten kanssa. Jokainen lapsi saa ehdottaa mieluisia toimintoja. Ehdotuksista äänestetään suosituimmat.
- **Ohjaaja vetoisuus**
Ohjaajat huolehtivat lasten toiveiden toteutumisesta. Ohjaajat kirjaavat kerhon tarkan ohjelman ja toimittavat sen lasten vanhemmille. Materiaalit hankitaan ja toimintaa valmistellaan 1 - 2 viikkoa ennen varsinaista kerhokertaa.

3. Kuinka arvioitte tällä hetkellä toimintanne tavoitteiden toteutumista ?

- **Havainnoiden**
Ohjaajat kokivat toiminnan tavoitteiden toteutuvan hyvin tai ihan hyvin.

4. Millaisia haasteita tällä hetkellä kohtaatte toimintanne suunnitelmallisuuden toteutumisessa?

- **Taloudelliset haasteet**
Pieni budjetti aiheuttaa haasteita materiaalien hankinnassa. Aina kaikkia lasten ehdotuksia ei voida toteuttaa taloudellisista syistä. Lapsilla koettiin olevan intoa erilaiseen tekemiseen mutta budjetti tulee tässä vastaan. Kaikkea ehdotettuja asioita ei voida rahan puutteen vuoksi toteuttaa. Samalla haluttiin kuitenkin myös korostaa, että perinteiset leikit ovat toimintakerhossa suosiossa eikä kaiken tarvitse maksaa.
- **Olemassa olevat resurssit**
Lyhyt kerhoaika tuo haasteita kerhotoiminnan ohjaamiselle isossa lapsiryhmässä sekä toiminnan lapsilähtöisyyden toteuttamisessa. Ohjaajat ovat myös hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja eri-ikäisiä, joka vaikeuttaa yhteisen ajan löytämistä toiminnan suunnitteluun.

5. Miten lasten osallisuus on otettu huomioon kerhotoiminnassanne?

- **Suunnittelu**
Lasten osallisuus toteutuu kerhon toiminnan suunnittelussa. Toimintakerhon tarkoituksena on tehdä helppoja ja mukavia asioita jotka ovat lapsien ikätasoon sopivia.
- **Toiminnan mainonta**
Lapset nähtiin osallisuutensa ja aktiivisuutensa vuoksi myös kerhotoiminnan mainonnan välineenä. Kerhossa olevien lasten osallistumista on käytetty hyväksi erilaisissa järjestön toimintaa esittelevissä tapahtumissa. Kerhotoiminta saa heidän osallistumisen kautta lisää näkyvyyttä ja ihmisten kiinnostusta järjestössä tarjottavaa toimintaa kohtaan voidaan lisätä.

6. Kuinka yhdenvertaisuus mielestänne toteutuu kerhossa?

- **Ohjaajat**
Ohjaajat nähtiin tasa-arvoisina suhteessa toisiinsa. Kuitenkin apuohjaajien vastuuta toiminnassa tulisi lisätä.
- **Lapset**
Lasten yhdenvertaisuus kerhossa toteutuu hyvin. Kaikki toiminnassa mukana olevat lapset nähdään tasa-arvoisina ohjaajien näkökulmasta käsin. Toiminnan monipuolinen tarjoaminen eri-ikäisille lapsille toteutuu myös hyvin.

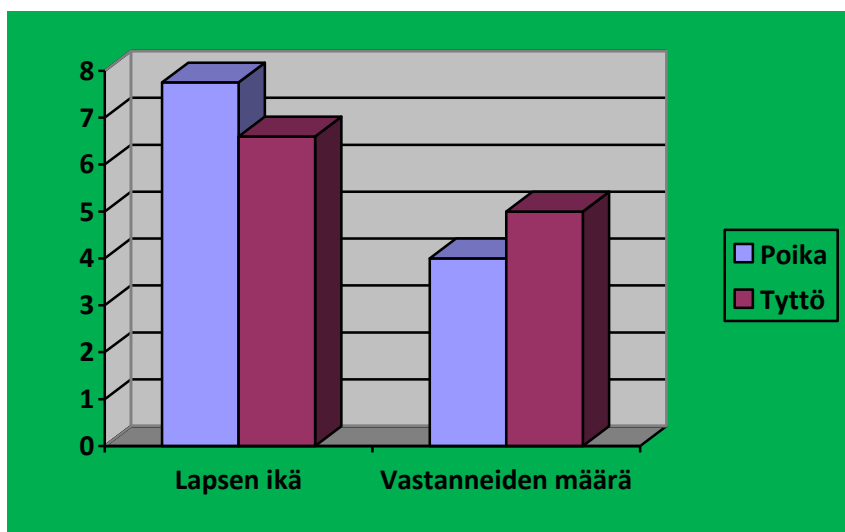
7. Lapsen kuulemisen haasteita kerhossa?

- **Aika**
Lyhyt kerho-aika luo lasten kanssa käytävälle vuorovaikutukselle haasteita.
- **Suuri lapsiryhmä**
Osa ohjaajista koki suuren lapsiryhmän haasteelliseksi. Kun lapsia on paljon, on vaikeaa kuunnella jokaisen lapsen mielipidettä.

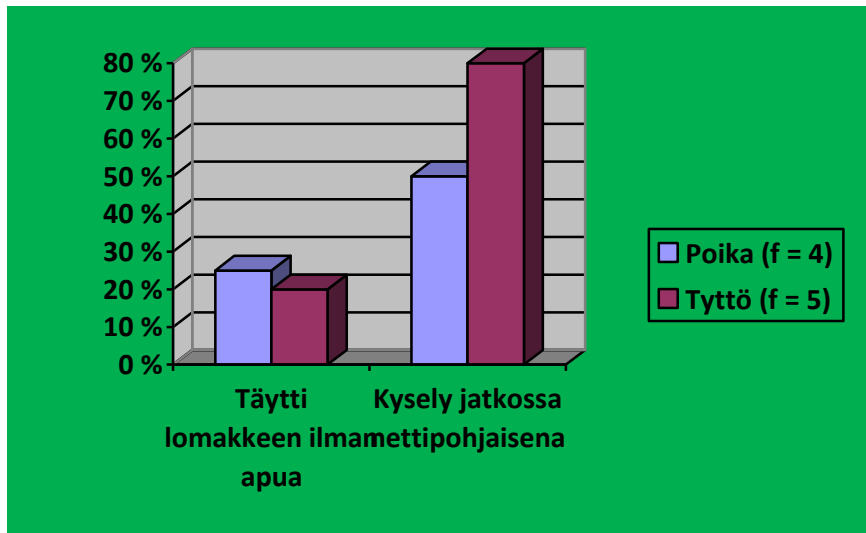
8.4 Lasten kyselytutkimuksen tulokset

Lasten kyselytutkimus on jaettu teemoihin ja tulokset esitetään teeman mukaan. Teemat käsittivät taustakysymykset, kerhotoiminnan, ympäristön, osallisuuden, tasa-arvon, ilmapiirin, kuulemisen sekä palautteen.

Taustakysymykset-teema sisälsi kyselylomakkeen kysymykset 1 - 4 lapsen sukupuolesta, iästä, kyselyyn vastaamistavasta sekä kyselyyn vastaamistavasta tulevaisuudessa. Tulokset esitetään kuvissa 5 ja 6. Lasten kyselytutkimuksessa vastaajat olivat 5 - 12-vuotiaita. Vastaajien sukupuolijakauma oli viisi tyttöä ja neljä poikaa. Lapsista ainoastaan kaksi lasta, 8- ja 12-vuotiaat, olivat täyttäneet kyselyn ilman vanhemman apua. Kolmasosa lapsista piti paperilomakkeeseen vastaamisesta, mutta valtaosa vastaajista (67 %) toivoi kyselylomakkeen täyttämistä netin kautta. Sukupuolten välisiä eroja vastauksissa ei ollut eikä myöskään vastaajan iällä ollut merkitystä tuloksiin.

Kuva 5. Lasten iät ja vastanneiden määrä sukupuolen mukaan

Kuva 6. Lasten kyselyiden täyttäminen ilman vanhemman apua sekä kyselyiden täyttäminen tulevaisuudessa netin kautta jaettuna lasten sukupuolen mukaan

Kerhotoiminta-teema sisälsi kyselylomakkeen kysymykset 5 – 7. Lasten ja vanhempien kerhotoimintaa käsittelevien kysymysten tulokset oli suunniteltu ristiintaulukoida keskenään. Tulokset kuitenkin osoittivat, että vertailua ei ole järkevää tehdä. Tulokset kerhotoiminnasta ovat hyviä eikä niissä tästä syystä esiinny mainittavaa eroavaisuutta. Lasten ja vanhempien tulokset esitellään erikseen ja tulosten suljettujen kysymysten esittämisessä on käytetty samaa menetelmää, kuin muissakin teemoissa (ei taustateemat). Kerhotoiminta-teema pitää sisällään kerhossa viihtymisen, ohjaajat sekä mielekkään tekemisen. Lasten (f = 9) tulokset on laskettu ja havainnollistettu taulukkoon prosenttien (%) avulla. Lasten kyselylomakkeen avoimet kysymykset on esitetty taulukossa huomioina ja suorina lainauksina.

Kerhotoiminnan tulosten perusteella voidaan havaita myös toiminnan tavoitearvon toteutuminen. Kerhotoimintaan liittyvät väittämät saivat kaikki hyvin myönteistä palautetta lapsilta ja kerhotoiminnan tavoitteiden voidaan sanoa toteutuneen näiden väittämien osalta.

5. Kerhossa on kivaa		
	88,89 % (f = 8)	Lapsista 88,89 % valitsi kerhossa on kivaa -kysymykseen hymynaaman. Lapset perustelivat vastauksiaan seuraavasti: <i>"siksi että kerhossa on kivat kaverit ja apparit (apuohjaajat) ja siksi että voi auttaa aikuisia", "täällä on kaikkea hauskaa tekemistä" ja "koska siellä saa tehdä kaikkea kivaa"</i> . Yksi lapsi valitsi vaihtoehtoista perusnaaman ja koki että kerhossa on kivaa <i>"välillä, koska joskus on tylsää ohjelmaa"</i> .
	11,11 % (f = 1)	
		Saavutettu (< 85%)

6. Kerhossa on kivat ohjaajat		
	88,89 % (f = 8)	Hymynaama vastauksia saatiin 88,89 %. Avointen vastaukset toivat lapsilta positiivista palautetta siitä, kuinka <i>"ohjaajat ovat kivoja", "ohjaajat eivät suutu" ja "ne auttavat"</i> . Yksi lapsi vastasi neutraalilla hymiöllä ja kuvasi vastaustaan. <i>"Äiti on ohjaajana, joten ei aina pelkää kivoja"</i> .
	11,11 % (f = 1)	
		Saavutettu (> 85%)

7. Kerhossa tehdään kivoja asioita		
	88,89 % (f = 8)	Kerhossa tehdään kivoja asioita lähes kaikkien lasten mielestä. Yksi lapsi oli valinnut perusilmeen ja perusteluna <i>"joskus"</i> . Toiset lapset kuvailivat kerhon kivoiksi asioiksi <i>"askartelu, suklaamaistiaiset, halloween ateriat, leikkiminen ja T-paitojen painelu (maalaaminen)"</i> .
	11,11 % (f = 1)	
		Saavutettu (> 85%)

Ympäristö-teema käsitti lasten kokemuksen kerhotilasta. Lapset kokivat kerhotilan hyvänä ja toimivana paikkana. Tavoitearvo voidaan nähdä toteutuneen ympäristön sopevuudesta kerhotoiminnan toteuttamiselle.

8. Kerhotila on kiva		
	88,89 % (f = 8)	Kahdeksan lasta koki kerhotilan kivaksi. Kerhotila koettiin kivana paikkana, koska ”se on iso” ja ”sopiva paikka, jossa mahtuu tehdä”. Yhden lapsen vastaus oli neutraali eikä hän ollut perustellut vastausta ollenkaan.
	11,11 % (f = 1)	
		Saavutettu (> 85%)

Osallisuus-teema pitää sisällään lapsen näkemyksen ja kokemuksen siitä, kuinka lapsi voi vaikuttaa kerhossa tehtäviin asioihin. Vastauksissa on nähtävissä huomattavaa hajontaa ja erilaisia näkemyksiä lasten kesken. Tilanteeseen johtaneet syyt jäivät monelta osin selvittämättä eikä toiminta saavuttanut toiminnalle asetettua tavoiterajaa.

9. Voin vaikuttaa kerhossa tehtäviin asioihin		
	44,44 % (f = 4)	Kyselyyn vastanneista lapsista kolmasosa koki, ettei voinut vaikuttaa kerhossa tehtäviin asioihin millään tavalla ja yksi heistä oli perustellut vastauksensa lyhyesti kirjoittamalla perusteluihin ”en”. Tämän lisäksi kaksi lasta koki, ettei voinut vaikuttaa kerhossa tehtäviin asioihin tarpeeksi. 44,44 % lapsista valitsi hymynaaman ja näistä lapsista yksi perusteli oman kokemuksensa vaikuttamisesta ”tehtiin ohjelma yhdessä”.
	22,22 % (f = 2)	
	33,33 % (f = 3)	
		Ei saavutettu (44,44 %)

Tasa-arvo-teema käsittää kerhotoiminnassa olevien lasten samanarvoisen kohtelun. Toimintakerhon lapset kokivat, että he saavat lähes yhdenvertaisen kohtelun suhteessa muihin lapsiin. Toiminnan tavoitteen voi nähdä toteutuneen.

10. Kerhossa minua kohdellaan samalla tavalla kuin muita lapsia		
	88,89 % (f = 8)	Kukaan lapsista ei kertonut kokevansa kerhossa syrjintää tai eriarvoista kohtelua. Yksi lapsista oli valinnut vastausvaihtoehdoista neutraalin ilmeen. Lapsi ei kuitenkaan perustellut vastaustaan tarkemmin. Kerhon muut lapset kokivat, että heitä kohdellaan samalla tavalla kuin muita lapsia. Yksi lapsista perusteli vastauksensa ”kyllä”. Toinen lapsi koki, että auttamalla muita saa myös itse apua, kun tarvitsee.
	11,11 % (f = 1)	
		Saavutettu (> 85%)

Ilmapiiiri-teema piti sisällään kyselylomakkeen **väittämien 11:** Kerhossa ei kiusata ketään ja **12:** Kerhossa minua pelottaa, selvittämisen. Näistä kysymyksistä sain kuitenkin palautetta vastaajilta, että kysymyksiin on vaikea vastata hymiöllä, jossa ei ollut sanallista selitystä. Huomasin myös itse, että hymynaama voidaan näissä kysymyksissä tulkita sekä niin, että kyllä minua kiusataan / pelottaa tai sitten niin, että hymynaama kuvaa omaa tunnettani eli iloista jolloin minua ei kiusata / pelota. Nämä kyseiset kysymykset jäävät edellä mainituista syistä analysoimatta taulukkoon. Kysymysten tuloksista ei voi luotettavasti todeta kaikkien vastausten tarkoitusta. Kerhossa ei kiusata ketään? - väite toi kuitenkin myös luotettavia vastauksia neljältä lapselta. Heidän vastauksina valitsemia hymiöitä voidaan pitää luotettavina, sillä he olivat myös perustelleet valitun hymiön. Lapset, jotka perustelivat vastauksensa kommentoivat avoimeen tilaan seuraavasti: ”ei kiusata”, ”ei yleensä”, ”ei ketään kiusata” ja ”ei, koska minulle ja muille tulee paha mieli”. Kerhossa minua pelottaa - väite puolestaan antoi luotettavia vastauksia viideltä lapselta. Neljä vastaajaa oli kirjoittanut kysymyksen alle perusteluksi ”ei pelota”. Yksi lapsi kirjoitti, että kerhossa minua pelottaa ”se ettei minua tulla hakemaan”. Mittariston lopullisessa suunnittelussa otan tämän epäkohdan huomioon antamalla hymynaamoille vielä merkitystä kuvaavat sanalliset tekstit.

Kuuleminen-teema. Kuuleminen ja oman mielipiteen ilmaiseminen toteutuvat toimintakerhossa hyvin. Yksi lapsi oli jättänyt kokonaan vastaamatta kysymykseen ja yksi vastaus oli neutraali, ilman perustelua. Tavoitteen voidaan kuitenkin nähdä täyttyneen niiltä osin, kun siihen on vastattu.

13. Kerhossa minua kuunnellaan ja uskallan kertoa oman mielipiteeni		
	89,89 % (f = 7)	Lapset vastasivat väittämään seitsemällä hymynaamalla, yhdellä neutraalilla hymiöllä ja yksi lapsista oli jättänyt vastaamatta kokonaan kysymykseen. Yksikään lapsi ei ollut perustellut vastaustaan.
	11,11 % (f = 1)	
		Saavutettu (> 85%)

Palaute-teema sisälsi kysymyksen, ”Mitkä asiat tekisivät kerhotoiminnasta vieläkin mukavamman?” Sama lapsi jätti edellisen kysymyksen lailla tähänkin kysymykseen vastaamatta muiden lasten antamat palautteet sisälsivät parannusehdotuksia kerhotoiminnalle sekä toiveita lasten välisestä yhteisestä kanssakäymisestä.

14. Mitkä asiat tekisivät kerhotoiminnasta vieläkin mukavamman?
• LASTEN TOIVEIDEN TOTEUTUMINEN <i>”Enemmän askartelua”, ”herkkuja lisää”, ”enemmän kokki toimintaa”, ”enemmän retkiä”.</i>   • HYVÄ ILMAPIIRI <i>”Oltaisiin ystäviä” ”Kaikki rakastaisi toisia”</i>

8.5 Vanhempien kyselytutkimuksen tulokset

Vanhempien kyselylomake on jaettu teemoihin **kerhotoiminta** sekä **palaute**.

Kerhotoiminta-teema. Vanhempien kerhotoiminnasta antama palaute oli erittäin hyvää. Kaikki yhdeksän vastaajaa arvioivat positiivisesti kerhonohtajien onnistumista työssään. Vanhemmat myös näkivät lapsensa viihtyvän kerhossa. Tulosten perusteella tavoitteet on saavutettu.

2. Kuinka hyvin lapsesi viihtyy kerhossa?		
	89,89 % (f = 8)	Yhtä vanhempaa lukuun ottamatta muut kokivat lapsensa viihtyvän kerhossa hyvin. Saavutettu (> 85%)
	11,11 % (f = 1)	

1. Miten kerhon ohjaajat ovat onnistuneet mielestäsi työssään?		
	100 % (f = 9)	Kaikki kyselyyn vastaavat vanhemmat olivat tyytyväisiä kerhon ohjaajien työskentelyyn. Saavutettu (> 85%)

Palaute-teema. Vanhemmilta pyydettiin yleistä palautetta kerhotoiminnan hyvistä asioista sekä siitä onko toiminnassa kehittämistarpeita. Palautteen annossa kolme vanhempaa antoivat palautetta kerhotoiminnasta. Yksi vanhemmista koki, että toistaiseksi ei ole toiminnasta mitään valittamista. Toinen vanhempi koki palautteenannon sillä hetkellä vaikeana. Hänen lapsensa oli vasta aloittanut kerhotoiminnan, eikä kokemusta vielä toiminnasta ollut ehtinyt kertyä. Hän kuitenkin koki lapsensa viihtyvän kerhossa koska siellä on monipuolista tekemistä. Monipuolinen tekeminen oli myös viimeisen palautteen antajan mukaan kerhotoiminnassa hyvää. Hän myös listasi konkreettisia asioita, kuten melonta ja keilaus, monipuolisiksi asioiksi.

3. Mitkä asiat järjestön kerhotoiminnassa ovat hyvää ja mitä asioita voisi kehittää?

- **MONIPUOLINEN TOIMINTA**
”melonta ja keilaus”, ”kokemus lapsen kanssa kerhon toiminnasta on vasta aluillaan, mutta lapsi viihtyy kun on monipuolista tekemistä”.

8.6 Mittarin tulosten arviointi

Lapset viihtyivät kyselytutkimuksen mukaan kerhossa. He myös pitivät sen toimintaympäristöstä, ohjaajista sekä kerhotoiminnasta. Myös vanhemmat kokivat erittäin positiivisena ohjaajien roolin toiminnan tavoitteiden toteutumisessa sekä näkivät oman lapsensa viihtyvän kerhossa hyvin. Kerhotoiminnan positiivinen palaute kertoo turvallisesta ja luottamuksellisesta ilmapiiristä, jossa myös näkyy ohjaajien läsnäolo. Turvallinen ympäristö toimii yhtenä lasten osallisuuden mahdollistajana ja ryhmään kuulumisen kokeminen on lapsille todella tärkeää. Sosiaaliset yhteisöihin kuulumisen voi auttaa tukemaan (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 9) lapsen turvallisuuden tunnetta ja kasvua ja niillä voi olla myös suuri vaikutus lapsen elämänlaadun kohentumiseen. Kerhotoiminnassa on tärkeää, että lapsi voi kasvaa, osallistua ja vaikuttaa luoden toimintaan oman yhteisöllisen toimintakulttuurin.

Ohjaajat näkivät toiminnan tavoitteiden toteutuvan tällä hetkellä hyvin tai ihan hyvin. Tulosten mukaan ohjaajat haluavat toteuttaa kerhotoimintaa lasten ehdoilla niin, että

lasten tasa-arvoinen kohtelu otetaan toiminnassa huomioon. Lapsille halutaan tarjota monipuolista ja ikätasoon sopivaa ajanvietettä. Toiminnan haasteet liittyivät olemassa olevaan budjettiin ja toiminnan vähäiseen suunnitteluun, jonka koetaan johtuvan ohjaajien erilaisista elämäntilanteista ja niiden yhdistämisen vaikeudesta kerhotoimintaan. Ohjaajat kokivat haasteellisena myös ajankäytön ja sen hallittavuuden lyhyen kerhotoiminnan aikana. Lasten kuuleminen koettiin myös suuressa lapsiryhmässä haasteellisena. Toiminnan arvioinnin mittari paljasti myös kerhotoiminnassa, asian jossa on ohjaajien ja lasten kokemusten välillä huomattavan suuri ristiriita. Lasten osallisuus ja toimintaan vaikuttaminen on kerhossa huomattavasti vähäisempää kuin ohjaajat olettivat. Ohjaajat arvioivat lasten osallisuuden ja toimintaan vaikuttamisen toteutuvan kerhossa hyvin. Kuitenkin yli puolet kyselyyn vastanneista lapsista koki, ettei voi vaikuttaa kerhotoimintaan tarpeeksi tai ollenkaan. Ristiriitaa ohjaajien ja lasten näkemyksissä esiintyi myös lapsen kuulemisessa. Osa ohjaajista näki suuren ryhmän vaikeuttavan tai haittaavan lapsen kuulemista kuitenkin lasten mielestä heitä kuunnellaan ja he uskaltavat ilmaista mielipiteensä kerhotoiminnassa.

Tutkimustulokset ovat mielenkiintoisia mutta eivät kuitenkaan yllättäviä. Myös aikaisemmat tutkimustulokset osoittavat, että aikuisten ja lasten kokemukset sekä käsitykset toimijuudesta ja osallisuudesta voivat olla erilaisia. Lasten osallisuutta mittaavan kysymyksen suuri hajonta voidaan nähdä selittyvän sillä, kuinka hyvin vastaaja oman osallisuutensa tiedostaa. Kuitenkin osallisuuden toteutumisessa tulee myös huomioida se, millaisin keinoin ohjaajat edistävät lasten kasvua ja kehitystä aktiivisiksi kansalaisiksi (Vesikansa 2002, 21 – 22). Onko lapsilla toimintakerhon arjessa riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa toimintaan ja kuullaanko kaikkia lapsia päätöksenteossa? Onko toiminnan suunnittelu kuitenkin ollut lapsilähtöistä jolloin lasten osallisuuden varjolla on tosiasiasa toteutettu ohjaajien toiminnalle asettamia toiveita? Voidaan myös pohtia johtuuko lasten vähäinen kokemus toimintaan vaikuttamisesta siitä, että lapsi on otettu mukaan toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon mutta hänen ehdotuksensa on kuitenkin hylätty yhteisen äänestyksen kautta. Lapsen näkökulmasta yksinomaan kuulluksi tuleminen ei johda riittävään vaikuttamiseen ja osallisuuden toteutumiseen. Tulosten arvioinnin kannalta olisi myös tarpeellista tietää, korostetaanko lasten osallisuutta kerhossa muuten kuin toiminnan alkusuunnittelussa. Mikä on se tapa, jolla lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun? Tällöin voitaisiin varmistaa, että osallistumistapa on lasten osallisuutta tukeva. Jos lapset voivat vaikuttaa kerhossa tapahtuviin asioihin vain kerran toimintakauden aikana, voi kerhotoimintaan vaikutta-

minen tuntua lapsista haasteelliselta. Se ei ole usein tapahtuvaa, toistuvaa vaikuttamista jolloin sitä ei myöskään helposti koeta vaikuttamiseksi.

Ohjaajat näkevät lasten kuulemisen isossa lapsiryhmässä haasteelliseksi. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut lasten kokemukseen kuulluksi tulemisesta. Lapset ovat kerhotoiminnan aikana jatkuvassa vuorovaikutuksessa ohjaajien kanssa, jolloin ajatuksia ja tunteita on mahdollista jakaa ohjaajien kanssa useastikin kerhotoiminnan aikana. Lapsilla säilyy tunne siitä, että heitä kuunnellaan ja he uskaltavat kertoa mielipiteensä kerhossa. Kuulemisen kokeminen on lapselle erittäin tärkeää, sillä sen kautta syntyy myös luottamus ja ohjaajalle näyttäytyvät lapsen tunteet. Tunteisiin käsiksi pääseminen mahdollistaa niin positiivisten kuin negatiivistenkin tunteiden purkautumisen ja vastaanottamisen, asioiden yhdessä jakamisen. Aina tunteiden jakaminen ei kuitenkaan toteudu eikä syy ole ohjaajan. Tunteiden jakaminen tarvitsee myös oikean ajan ja tilan tai joskus tiettyihin tunteisiin ei pääse käsiksi kuin oikeanlaista mittaria apuna käyttäen. Tässä tutkimuksessa mittarilla saatiin esiin erään lapsen pelko kerhotoiminnan aikana. Lapsen pelko kyselyhetkellä oli todellinen eikä tähän hätään ole ohjaajien toimesta vastattu niin, että se olisi poistunut. Myöskään vanhempi ei ole ollut tätä pelkoa vastaanottamassa, sillä lapsi oli täyttänyt kyselylomakkeen yksin. Lapsen pelko kerhotoiminnassa oli *”se ettei minua tulla hakemaan”*. Mittari mahdollisti lapselle väylän jakaa koettu tunne eteenpäin. Oletuksena on tietenkin, että joku vastaa hänen hätäänsä ja poistaa sen.

Kyselylomakkeen avulla selvitettiin myös kuinka hyvin tasa-arvo ja lasten osallisuus käytännössä toteutuvat. Tutkimustulokset osoittivat, että ohjaajat näkevät lasten osallisuuden kerhotoiminnassa vahvasti toiminnan kautta. Lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun jolloin he oman aktiivisuuden kautta ilmaisevat osallisuutensa. Koska lasten osallisuus nähdään voimakkaasti toiminnan kautta, voidaan pohtia onko toimintaa ohjaavien arvojen sisältöjä kuitenkaan painotettu tarpeeksi ohjaajakoulutuksissa, jolloin osallisuuden muut ulottuvuudet olisivat myös paremmin tiedostettuja lasten kerhotoiminnassa. Ohjaajat kokivat lapset yhdenvertaisiksi toisiinsa nähden. He myös kokivat, että ohjaajat ovat keskenään yhdenvertaisia. Lasten tulokset kuitenkin osoittivat, että yksi lapsi ei kokenut samanlaista kohtelua kuin muut lapset. Ohjaajien kyselyn tulokset myös osoittivat, että apuohjaajien vastuuta toiminnasta tulisi lisätä. Koska apuohjaajien vastuun lisäämisestä ei voida suoraan vetää johtopäätöstä, että toiminnan toteuttaminen ja ohjaajien eri roolit vaikuttavat toiminnan toteuttamiseen

erilaisista lähtökohdista, tulee eri ohjaajien rooleista kerhotoiminnassa saada lisää tietoa.

Mittarin käyttöönoton avulla saatiin paljastettua toiminnan vahvuudet sekä kehittämistä vaativat asiat melko hyvin. Kuitenkin syyt toiminnan taustalla vaikuttavista asioista jäivät pitkälti arvailujen varaan, sillä kokonaiskuva toiminnasta ja sen toteuttamisesta oli edelleen aika hatara. Avointen vastausten käyttö oli osalla lapsista niukkaa, mikä vaikeutti myös tulosten analysointia. Tutkimus osoitti, että vain tietyt lapset (3 lasta) vastasivat aktiivisesti lomakkeen avoimiin kysymyksiin ja halusivat selkeästi vaikuttaa kerhossa oleviin asioihin sekä kehittää sen toimintaa. Huomasin myös osan lapsista (4 lasta) jättävän avoimiin kysymyksiin vastaamatta järjestelmällisesti. Myös vanhemmat antoivat palautetta oletettua niukemmin. Jouduinkin tutkijana pohtimaan, mistä sekä lasten että vanhempien lomakekyselyn avoimien vastausten niukkuus kertoo.

Avointen vastausten niukkuus voi johtua siitä, että lapsen vastatessa kysymykseen joko iloisella tai surullisella hymiöllä kysymyksen kanssa ollaan ikään kuin samaa tai eri mieltä eikä vastausta silloin tarvitse enää erikseen perustella. Toisaalta lapset ovat myös voineet kokea, että he voivat valita kyselylomakkeesta ne asiat, joihin itse halusivat vastauksensa perustella. Tätä käsitystä myös tukee lasten lomakkeen viimeinen kysymys, jossa lapsilla oli mahdollista antaa palautetta siitä, mitkä asiat tekisivät kerhotoiminnasta vieläkin mukavampaa. Ainoastaan yksi lapsi jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Tämä kertoo siitä, että lapsilla todellakin on mielipiteitä ja kehitysehdotuksia, joita he myös haluavat tuoda esiin niin pystyessään. Mielipiteiden esiin saamisessa ratkaisevaksi asiaksi näyttää nousevan mahdollistaminen, jolloin lapsi joko käyttää tilanteen hyväksi tai ei. Myös vanhempien palautteeseen vastaaminen oli niukkaa. Palautteen annossa kiinnitin huomiota siihen, että vanhemmat näkivät toimintakerhon vahvuudet ainoastaan lapsen mielekkään tekemisen kautta. Voidaan pohtia, kuinka paljon vanhemmat oikeastaan näkevät toimintakerhon palvelevan lapsen sosiaalista tai psyykkistä kehitystä tai ajattelevatko vanhemmat kerhotoimintaa ollenkaan lapselle tärkeänä kasvun paikkana. Herää myös kysymys siitä, olisivatko palautteen tulokset olleet toisenlaisia, jos sama kysely olisi tehty päivähoidon puolelle. Onko itse tutkimuksen toteuttaminen ja sen arvostus erilaista järjestötoiminnassa verrattuna julkiseen varhaiskasvatustoiminnan tutkimiseen? Järjestöjen rooli ja sen tärkeys tiedostetaan

kyllä yleisesti yhteiskunnallisella tasolla, mutta onko SDPL ry:n kasvatuksellinen toiminta ja sen tavoitteet kuitenkin tarpeeksi tunnistettua yleisellä tasolla?

Vanhempien ja ohjaajien kyselylomakkeilla ei saatu riittäviä tuloksia joiden kautta toimintaa voitaisiin tässä tutkimuksessa tarpeeksi kattavasti tarkastella. Vanhempien kyselylomaketta on tästä syystä tarpeellista kehittää. Mittarin kehittämistä käsittelen tarkemmin luvussa 10.1 jolloin on tarkoitus korjata kaikki mittarin käyttöönotossa paljastuneet epäkohdat. Mittareilla kerätty tieto oli myös puutteellista jolloin toimintakerhossa järjestettävä ohjaajien haastattelu oli todella tärkeää. Haastattelun kautta on tarkoitus saada syvällisempää tietoa toiminnasta sekä tarkastella tutkimuksessa saatuja tuloksia ohjaajien kokemuksien ja näkemysten kautta.

9 HAASTATTELU, TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI

9.1 Aineiston kerääminen ja analysointi

Toimintakerhon ohjaajien palaute- ja kehittämispalaveri toteutettiin ryhmähaastatteluna Raision toimintakerhon tiloissa 26.8.2014. Haastattelu nauhoitettiin ja aikaa haastattelulle oli toimintakerhon työntekijän toimesta pystytty varaamaan reilu tunti. Tapaaminen oli ennalta sovittu mutta haasteellisuutta esiintyi heti alkuun ohjaajien oimien menojen sovittamisessa yhteen haastattelun kanssa. Haastattelu aloitus tapahtui 10 minuuttia aikataulusta poiketen, jolloin päätimme aloittaa vaikka yksi ohjaajista ei ollut vielä ehtinyt paikalle. Haastattelun puolivälissä haastattelusta lähti myös pois kaksi henkilöä omiin kiireisiin vedoten. Haastattelussa oli kuitenkin paikalla kokonaisuudessaan viisi ohjaajaa ja heidän lisäksi edellä mainitut kolme ohjaajaa olivat haastattelussa osan aikaa. Paikalla oli järjestön työntekijä sekä yksi aikuinen ohjaaja, neljä nuorta ohjaajaa sekä kaksi nuorta apuohjaajaa.

Haastattelu oli jo etukäteen jaettu kolmeen eri teemaan: **palaute, toiminnan kehittäminen** sekä **toiminnan arvioinnin kehittäminen**. Haastattelijan rooli oli kertoa mittarilla saadut tulokset, ohjata keskustelua teemojen mukaan sekä havainnoida tilannetta. Haastattelun jälkeisenä päivänä kirjoitin yleisesti omia tunnelmia ja ajatuksia haastattelussa esiin nousseista asioista. Tämän jälkeen litteroin haastatteluaineiston tietokoneelle käyttäen haastattelussa esiintynyttä puhekieltä. Olin koodannut vastaajat eri-

laisilla koodeilla, jolloin minun oli helppo seurata tekstistä, kuka puhui. Huomasin, että litteroinnin avulla ohjaajien puheessa esiintyvä murre ja siitä johtuva puheen ymmärrettävyys myös paranivat ja asiasisällöt selkenivät myös itselleni paremmin. Aineistoa on litteroinnin jälkeen tiivistetty ja siitä on vaihdettu pois murre sanat. Murre sanat on korvattu niitä yleisesti paremmin ymmärrettävillä ilmaisuilla: ko = koska, kui = miten, vaik = vaikka. Myös useat välisanat on hävitetty huomioiden kuitenkin niiden pienet, lauseen merkitykseen liittyvät nyanssit. Koska haastattelun teemat olivat jo aika hyvin omissa kategorioissaan, järjestetty aineisto tulkittiin sisällön analyysin kautta ja aineistosta voitiin esitellä haastattelun tulokset. Saadut tulokset ja haastattelun havainnointi mahdollistavat (Tuomi & Sarajärvi 2002. 93, 103) myös tutkijan omien johtopäätösten esittämisen tuloksista, kehittämistarpeista, käytetyistä menetelmistä sekä ohjaajien olemassa olevasta osaamisen tasosta. Johtopäätökset perustuvat tutkijan omiin kokemuksiin ja näkemyksiin sekä olemassa olevan teorian huomioimiseen.

9.2 Ohjaajien haastattelu teemoittain

Palaute: Palautteen annossa kävimme ohjaajien kanssa läpi mittarilla saatuja tuloksia ja ohjaajat keskustelivat niistä ajatuksista, joita tulokset kunkin kysymyksen kohdalla herättivät. Palautteen ansioista ohjaajat kokivat saavansa tietää, missä asioissa on kehitettävää ja missä he ovat onnistuneet. Varsinkin lasten vanhempien palaute tuntui ohjaajista tarpeelliselta, sillä heidän käsityksensä kerhotoiminnasta oli ohjaajille kaikista vierainta. Palaute kerhotoiminnasta herätti ohjaajissa pääasiassa positiivisia tunteita mutta tuloksissa oli myös ohjaajille yllättäviäkin tuloksia. Yllätyksenä tuli lasten vähäinen toimintaan vaikuttamisen kokeminen sekä yhden lapsen kerhossa kokema pelkotila.

Mittarin tulosten mukaan lapset kokivat yhdenvertaisuutta toimintakerhossa. Lapsista kuitenkin yksi koki, että kerhossa häntä ei kohdella samalla tavalla kuin muita lapsia. Ohjaajat arvelivat tämän johtuvan siitä, että toiminnassa on myös mukana ohjaajille läheisiä, sukulaissuhteessa olevia lapsia. Kun myöhemmin tarkistelin kyseisen lapsen vastausta ja hänen muita lomakkeen vastauksia, huomasin saman asian myös itse. Lapsi ei ollut perustellut vastaustaan yhdenvertaisuutta koskevan kysymyksen kohdalle mutta sama lapsi oli kuitenkin vastannut kysymykseen: kerhossa on kivat ohjaajat? ”ei aina, sillä äiti on ohjaajana”. Ohjaajien mukaan kaikkia lapsia pyritään kuitenkin

kohtelemaan ja huomioimaan samalla tavalla. Olemassa olevalle lähtökohdalle ei voi kuitenkaan mitään ja siinä yhdenvertaisuus ei koskaan voi sukulaissuhteeseen perustuen toteutua. Ohjaajat näkivät myös vilkkaat lapset haastaviksi yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Heidän nähtiin vievän helposti huomiota muilta.

Mittarilla saatujen tulosten mukaan ohjaajien kesken yhdenvertaisuuden koettiin toteutuvan hyvin. Kuitenkin ohjaajat kertoivat haastattelussa, että käytännössä nuorilla ohjaajilla sekä aikuisilla ohjaajille on kerhotoiminnassa eri roolit ja vastuu toiminnassa ei jakaudu tasaisesti. Aikuiset ohjaajat vastaavat materiaalihankinnoista ja muut ohjaajat (nuoret) ovat heille toimintakerhon työntekijän sanoin, apukäsiä. Kaikilla on käytännössä samat mahdollisuudet osallistua ja ottaa vastuuta toiminnan vetämisestä, kuitenkin tätä vastuuta ei ole aikuisten ohjaajien mukaan riittävästi jaettu vielä nuorille ohjaajille.

Ohjaajien tuloksista keskustelua aiheutti tulos jonka mukaan kerhotoiminnan suunnittelua tulisi lisätä. Ohjaajat pohtivat, oliko toiminnassa jotain epäkohtia, josta tämä tulos kertoisi. He eivät kuitenkaan osanneet kertoa miksi toiminnan suunnittelua tulisi lisätä, eivätkä tästä syystä nähneet sen lisäämiselle tarvetta. Ohjaajat kokivat kerho-ohjelman suunnittelun sekä toiminnan tavoitteiden toteutuneen tavoitteiden mukaan. Muut mittarin esiin saamat haasteet toiminnan toteuttamiselle (budjetti, ajankäyttö, ohjaajien erilaiset elämän tilanteet) olivat kuitenkin asioita jotka ohjaajat tiedostivat mutta niihin ei koettu voivan juurikaan vaikuttaa. Budjetissa tuli pysyä, vaikka kerhon materiaalikulut olivatkin useisiin muihin kerhoihin verrattuna isommat. Suuremmat kulut johtuivat toiminnan luonteesta ja isosta kerhoryhmästä. Toiminta on ohjaajien mukaan kuitenkin toteutettava niillä varoilla, jotka käyttöön on annettu. Toiminta tulee suunnitella niin, että rahat riittävät.

Ohjaajat keskustelivat myös erilaisista elämäntilanteistaan ja niiden sovittamisen yhteen kerhotoiminnan kanssa. Erilaiset elämäntilanteet ovat johtaneet kerhossa useisiin tilanteisiin, joissa muilta ohjaajilta vaaditaan joustavuutta. Tämän koettiin olevan haasteellista varsinkin niissä tapauksissa jolloin ohjaaja ei selvästi sano tuleeko tiettyinä kerhokertana paikalle vai ei. Usein on tullut eteen tilanteita jossa ohjaaja ilmoittaa tulevansa ehkä, en tiedä jaksanko tulla tai mahdollisesti on muuta menoa ja elämäntilanteiden aikaansaama epävarmuus heijastuu kerhotoimintaan suunnitteluun. Haasteellisuudesta huolimatta ohjaajat näkivät tämän kuitenkin järjestötoiminnassa hyväk-

syttävänä sillä toimintaan on vaikea saada mukaan ihmisiä jos se sitoo liikaa. Aina ei ohjaaja erinäisistä syistä pääse tulemaan paikalle. Haastattelun aikana ohjaajat sopivat kuitenkin yhteisesti, että jos ei ole tulossa pitää se ilmoittaa selvästi. Vastaavasti, jos on tulossa, niin sitä ei tarvitse ilmoittaa. Ohjaajat näkivät toimenpiteen helpottavan tulevaan kerhokertaa valmistautumista, ja se oli myös konkreettinen keino, johon erilaisien elämäntilanteiden vuoksi ohjaajat kokivat pystyvänsä vaikuttamaan.

Ohjaajat kokivat oman roolin ja omien voimavarojen tiedostamisen kerhotoiminnassa tärkeänä. Toiminnan tulee olla itselle mielekäästä, jolloin oma motivaatio toteuttaa kerhotoimintaa myös kasvaa. Oman roolin tiedostaminen ja siinä kehittyminen sekä lasten kasvuun ja kehittymiseen vaikuttaminen tuntuivat ohjaajista erityisen palkitsevalta. Ohjaajat myös näkivät oman roolinsa ja vapaaehtoisuuteen perustuvan työnsä tärkeänä. He kokevat olevansa vastuussa lapsista. Nuoret ohjaajat kokivat ohjaustoiminnan enemmän harjoitustyöksi kuin harrastukseksi. Kerhotoiminnassa koettiin olevan tiettyjä haasteita myös ohjaajan oman roolin tiedostamisessa. Varsinkin isompien kerholaisten Facebook-kaveruus ohjaajien kanssa aiheutti keskustelua sekä puolesta että vastaan. Ohjaajat olivat kuitenkin lopulta sitä mieltä, että jokainen voi yhdistää omaa vapaa-aikaansa vapaaehtoistoimintaan niin kuin itse kokee parhaaksi tavaksi. Painotettiin, että jokainen on itse vastuussa siitä, kuinka paljon vapaa-ajallaan haluaa olla tekemisissä kerhossa olevien lasten kanssa.

Tutkimuksen tuloksista keskustelua herätti paljon erään lapsen pelko. Lapsi oli kirjoittanut kyselylomakkeeseen pelkäävänsä kerhossa sitä, ettei häntä tulla hakemaan. Ohjaajat kokivat surulliseksi asiaksi sen, että lapsen pelon tunteeseen ei ohjaajien toimesta ole voitu puuttua. Lapsi ei ollut puhunut pelostaan kenellekään eikä sitä myöskään osattu ohjaajien toimesta havaita. Ohjaajat kokivat lyhyen kerhoajan vaikeuttavan vaikeista asioista avautumista. Koska kerho-aika on niin lyhyt ja täynnä tekemistä niin lapsen pelon tunne voi hautautua toimintaan ja tekemiseen. Ohjaajien mukaan vuorovaikutustilanne aroissa asioissa vaatii myös vahvan luottamuksen sekä rauhallisen hetken. Ohjaajat keskustelivat myös siitä, ettei kaikkien lapsen kesken voida saavuttaa sellaista luottamusta jossa lapsi haluaisi puhua. On myös ollut tilanteita, joissa ohjaaja on nähnyt, että lasta painaa joku asia mutta lapsi ei ole siitä halunnut ohjaajalle avautua. Tällaisissa tapauksissa on ollut vaikeaa seurata sivusta, kun lapsella on joku hätä. Yleisesti kuitenkin koettiin, että lapset puhuvat heille myös paljon mieltä painavista asioista. Tällaiset tilanteet näyttäytyvät toimintakerhossa yleensä aina ennen kerhon

alkamista tai kerhon jälkeen, jolloin tilanne on rauhallinen ja lapsella on paremmat mahdollisuudet kahdenkeskiseen keskusteluun ohjaajan kanssa.

Lasten kokemukset kerhotoimintaan vaikuttamisesta olivat ohjaajien tulosten kanssa suuressa ristiriidassa. Mittarin tulosten mukaan ohjaajat kokivat, että lapset otetaan toiminnan suunnitteluun mukaan hyvin. Haastattelussa ohjaajat tarkastelivat kerhotoiminnan suunnittelua ja toivat esiin, että toiminnansuunnittelussa on myös epäkohtia. Kerhotoiminta on suunniteltu aina syksyn alussa jolloin osa lapsista ei vielä ole tullut toimintaan mukaan. Ne lapset, jotka eivät ole heti toiminnan alkaessa mukana, eivät pääse vaikuttamaan kuluvan toimikauden suunnitelmiin ollenkaan. Kerhotoiminnan suunnittelu on tapahtunut niin, että kaikki lapset istuvat ison pöydän äärellä. Jokaiselta lapselta kysytään vuorotellen ideoita toimintakerhossa toteutettavasta toiminnasta ja vastausvuoroa vaihdetaan niin kauan, että ideoita on alkanut syntyä. Ohjaajat kokivat, että kaikki lapset eivät aina halua osallistua toiminnan suunnitteluun. Toisilta lapsilta ei millään saa ehdotuksia siitä, mitä he kerhossa haluaisivat tehdä ja kovaäänisimmät puolestaan ovat heti huutamassa mitä he haluaisivat. Ohjaajat kertoivat, että lapset kyllä jossain vaiheessa toimintakautta kertovat heille ideoistaan mutta kerhon alkaessa näin ei välttämättä vielä ole. Koettiin, että ryhmänpaineet toiminnan suunnittelussa saattoivat olla lapsille liian suuria.

Toiminnan kehittäminen: Palautteen ja siitä seuranneen keskustelun päätteeksi ohjaajat saivat mietittäväksi asioita joita heidän mielestään toimintakerhossa tulisi kehittää ja millä keinoin. Toimintakerhon tulevaisuuden kehittämishaasteiksi nostettiin sekä mittarilla havaittuja epäkohtia, että haastattelussa esiin nousseita asioita. Ohjaajien mukaan toimintakerhon kehittämistä vaativia asioita ovat

- **Nuorten ohjaajien ja nuorten apuohjaajien vastuun lisääminen**
- **Lasten pelkojen poistaminen**
- **Lasten osallisuuden tunteen ja vaikuttamisen tunteen lisääminen**
- **Enemmän kerhoideoita lapsilta sekä monipuolisemmat kerhotoiminnot**

Aikuiset ohjaajat totesivat haastattelun aikana, että heidän olisi pitänyt antaa enemmän vastuuta kerhon ohjaamisesta myös nuorille. Nuoret kokivat myös voivansa toteuttaa kerhotoimintaa itsenäisemmin ja kokivat vastuun lisäämisen hyvänä asiana. Vastuun jakamista kerhotoiminnassa tulee ohjaajien mukaan suunnitella paremmin ja nuorten ohjaajien tulee voida ohjata kerhotoimintaa itsenäisemmin. Tällä hetkellä kerhotoi-

minnan vastuuhjaaminen on jäänyt nuorille ohjaajille vain niissä tapauksissa, kun aikuiset ohjaajat ovat olleet estyneitä tulemaan paikalle. Aikuiset ohjaajat nähtiin vastuuhjaajiksi, kun taas nuorten ohjaajien sekä nuorten apuohjaajat rooli nähtiin enemmän apukäsiksi. Nuorten ohjaajien ja apuohjaajien rooli koettiin aika lailla samanlaisiksi, koska he ovat saman ikäisiä. Nuoret näkivät kuitenkin, että jos joku on vasta tullut apuohjaajaksi toimintaan, on hän ensin enemmänkin havainnoija kuin toteuttaja ja opettelee vasta rooliaan. Nuorten ohjaajien vastuun lisäämiseen on haastattelun jälkeen, heti syksyllä 2014 tulossa muutosta. Kerhotoimintaa alueella on lisätty ja toimintakerhon nuorista ohjaajista myös osa on siirtymässä muihin kerhoihin vastuuhjaajiksi. On ajauduttu tilanteeseen, jossa nuorten ohjaajien vastuuta kerhotoiminnan suunnittelusta ja ohjaamisesta on tulossa reilusti lisää.

Lasten pelkojen poistamiseksi kerhotoiminnassa ei koettu olevan selkeää ratkaisua. Ohjaajat halusivat kuitenkin luoda lasten pahan olon tunteille paremmat mahdollisuudet tulla näkyviksi. Vaikeista asioista puhumista korostetaan jatkossa enemmän. Ohjaajat haluavat muistuttaa lapsia, että heille voi tulla ennen tai kerhon jälkeen puhumaan mieltä painavista asioista. Lasten osallisuuden tunteen voimistumiselle ohjaajat halusivat myös parannusta uusien käytäntöjen avulla. Vanhat toimintatavat eivät mahdollistaneet lapsille riittävää kokemusta asioihin vaikuttamisesta, ja siihen haluttiin ohjaajien puolesta myös muutosta. Ratkaisuisissa kiinnitettiin huomiota ryhmäpaineisiin, toiminnan suunnittelun toteutustapaan sekä suunnittelukertojen lisäämiseen. Kerhon toimintasuunnitelma halutaan jatkossa toteuttaa neljä kertaa vuodessa, kahdesti toimikauden aikana. Ohjaajat kokivat tärkeäksi, että keskusteluilmapiiristä saataisiin myös rento. Iso ryhmä on hyvä jakaa pienempiin ryhmiin suunnittelemaan toimintaa, jolloin lapset ehkä alkaisivat rohkeammin kertoa tarpeistaan toimintakerhossa ja toiminnasta saataisiin monipuolisempaa. Nähtiin, että suunnittelu voisi tapahtua ulkonaakin, jolloin suunnittelu ei olisi niin paikkaan sidottu. Jokaisessa ryhmässä olisi oma ohjaaja listaamassa lasten suullisia ehdotuksia ylös. Koettiin myös tärkeäksi, että lapsi voisi halutessaan antaa ideansa ohjaajalle myös kirjallisesti. Kirjoitustaidottomat lapset voi kertoa omat ideat yksityisesti ohjaajalle. Lapsilta saadut ideat kerätään ohjaajien toimesta ryhmittäin yhteen ja niistä äänestettään yhteisesti toiminnat, jotka saavat eniten kannatusta. Kerhotoiminnan kehittämisasiat koettiin ohjaajien keskuudessa helpoiksi toteuttaa ja ne haluttiin ottaa mukaan jo heti syksyllä 2014 toiminnan alkaessa.

Toiminnan arvioinnin kehittäminen: Viimeinen teema ryhmähaastattelussa käsitteli toiminnan arviointia tulevaisuudessa ja sen kehittämistä. Toimintaa on tähän mennessä arvioitu toimintayksikön arjessa havainnoimalla asioita sekä kuulemalla lapsia. Mitään toiminnan arvioinnin välineitä kuten erillisiä lomakkeita, mittareita tai järjestön antamaa materiaalia osallisuuden tasosta ei ole toiminnan arvioinnin tukena käytetty. Asiat on käsitelty silloin, kun ne eteen tulevat tai niistä on puhuttu ohjaajien yhteisissä, hyvin satunnaisesti tapahtuvissa palaverissa. Aikuiset ohjaajat kokivat, että kommunikointi muiden ohjaajien kanssa on tähän mennessä kuitenkin onnistunut hyvin myös ilman säännöllisiä palaveria, sillä tulevasta kerhokerrasta ja sen toiminnasta on aina keskusteltu viikko etukäteen. Toimintaa on myös tarpeen tullen muutettu esimerkiksi sään mukaan. Aikuiset ohjaajat kertoivat myös soittavansa toisilleen erilaisista kerhossa tapahtuvista asioista. Ohjaajat näkivät kuitenkin, että kerhon toiminnan arviointi on tärkeää ja sitä halutaan myös tulevaisuudessa jatkaa. Oman kerhon toiminnan suunnittelu- ja arviointipalaverit nähtiin tulevaisuudessa hyvinä ja ehkä myös tarpeellisina. Palaverit koettiin voitavan järjestää joko kerran tai kaksi vuodessa. Silloin ohjaajat kerääntyisivät yhteen keskustelemaan ja arvioimaan kerhotoimintaa sekä käymään toiminnan yleisiä asioita läpi. Ajatuksia siihen, käytettäisiinkö kyseisessä palaverissa toiminnan arviointiin erillistä ohjaajien lomaketta, ei osattu selkeästi vastata. Koettiin, että kirjallinen tapa voisi olla hyvä mutta ei kuitenkaan välttämätön. Keskustelua koettiin syntyvän myös ilman lomakkeita.

Ohjaajat kokivat vanhemmilta ja lapsilta saadun palautteenannon tärkeänä mutta tietyn ehdoin. Ohjaajilla oli herännyt lomakekyselyn myötä vahva tunne siitä etteivät vanhemmat halunneet yhtään ylimääräistä lomaketta itselleen täytettäväksi. Ohjaajien tunne perustui myös kokemukseen. Ohjaajien mielestä vanhemmille on haasteellista antaa erilaisia lomakkeita tai esitteitä kotiin vietäväksi. He mainitsivat, että joskus on haasteellista antaa vanhemmille jo pelkkä kerho-ohjelma puhumattakaan järjestön leiriesitteiden jakamisesta, joita myös saatetaan jakaa vanhemmille kerhotoiminnan yhteydessä. Koska ohjaajat näkivät, etteivät vanhemmat halua saada näitä lomakkeita eivät ohjaajat myöskään haluaisi vaivata tulevaisuudessa vanhempia lomakekyselyn täyttämässä. Vanhempien palautteenanto koettiin olevan kaikille mieluisampaa, jos se otettaisiin esille vapaamuotoisena keskusteluna jonkin kerhossa järjestettävän yhteisen tuokion yhteydessä. Lasten lomakekyselystä ohjaajat kokivat edelleen samoin kuten tutkimusta jo suunniteltaessa. Heidän mukaan ohjaajien tulisi auttaa lapsia kyselyn täyttämässä kerhossa. Kerroin heille jo aiemmin kuten kerroin myös haastatte-

lussa, ettei tämä tutkimuksen luotettavuuden kannalta ole mahdollista. Tämän jälkeen ohjaajat halusivat toteuttaa lasten toiminnan arvioinnin keskustelevan palautteen annon kautta. Palautteen voisi ohjaajien mukaan kerätä lasten toiminnan suunnittelun yhteydessä. Ohjaajat ehdottivat, että kerhon seinälle voisi kerätä plussia ja miinuksia siitä, mikä on kerhossa ollut kivaa ja mikä huonoa. Tulokset kirjattaisiin ylös, minkä jälkeen ohjaajat pitäisivät oman palaverin jossa lasten ajatukset sekä ohjaajien omat havainnot toiminnasta käytäisiin läpi. Lasten palautteesta esiin nousseisiin asioihin ohjaajat miettivät niitä tukevat toimenpiteet, minkä jälkeen toimenpiteet kerrottaisiin myös lapsille.

Tulosten raportoinnista järjestötoiminnassa puhuttiin myös yleisesti. Tällä hetkellä tilanne järjestössä ja kerhoissa on toimintakerhon työntekijän mukaan se, että kerho- ja leiritoiminnot pyörivät itsenäisesti. Jokaisen kerhon toiminnan toteuttamisesta vastaa sen vastuuohjaaja. Kerhojen toimintaa ei ole koskaan erityisemmin arvioitu eikä myöskään raportoitu kenellekään. Jokaisella alueella on oma järjestötoiminnasta vastaava aluetyöntekijä. Toimintakerhon työntekijä on myös oman alueensa vastaava aluetyöntekijä, ja hänen mukaansa käytössä olevat tiedot eri kerhojen toiminnasta ovat hyvin pintapuolisia. Hän tietää, missä ja milloin eri kerhot kokoontuvat. Ongelmatilanteissa koko alueen kerho-ohjaajat voivat olla puhelimella yhteydessä häneen. Myös piirihallitukseen voi olla yhteydessä järjestötoiminta asioissa. Länsi-Suomen toiminta-alue ulottuu Salosta aina Vaasaan saakka. Toiminta-alue on hyvin laaja, eikä ohjaajilla ole yhteisiä palavereja toistensa kanssa. Oman lähialueen ohjaajat tapaavat kuitenkin toisiaan erilaisissa järjestön tapahtumissa, joissa tietoja ja kokemuksia voidaan myös jakaa.

9.3 Haastattelun tulosten tarkastelu

Ohjaajat käsittelivät tutkimustuloksia sekä kerhotoiminnan kehittämistarpeita omasta kokemuksesta ja näkemyksistään käsin. Halusin tuoda haastattelun tuloksiin ja kehittämistarpeiden tarkasteluun myös oman näkemykseni joka perustuu mittarin haastattelun tuloksiin, haastattelun havainnointiin, omiin kokemuksiini sekä osaamiseeni. Osa kehittämiskohteiden tarkasteluista perustuu myös jo olemassa olevaan teorial tietoon tutkittavista asioista.

Toimintakerhon suunnittelu, tavoitteet ja toteutus näyttävät tällä hetkellä liittyvän hyvin pitkälti käytännön asettamiin haasteisiin sekä ohjaajien jo olemassa oleviin toimin-

tatapoihin ja tottumuksiin sekä järjestössä tutkimushetkellä vallitsevaan toimintakulttuuriin. Tarkasteltaessa toimintakerhoa voidaan toiminnan kokonaisuuden hallinnassa nähdä puutteita, sillä jo lähtökohtaisesti tärkeät oman työn arviointivälineet ja tarvittavat menetelmät puuttuvat. Kun visio toiminnan laadukkaasta toteuttamisesta ei ole ehtinyt järjestötasolta yksikkötasolle voi sen puuttumisen ulkopuolisena selvästi myös nähdä ja aistia. Ohjaajat pyrkivät reagoimaan toimintakerhossa havaittuihin ongelmiin välittömästi mutta tämä ei kuitenkaan riitä. Toiminnan tavoitteita on vaikea saavuttaa ja omaa työtä kehittää, kun olemassa olevia ongelmia ei kokonaisuudessaan tiedosteta. Osa ohjaajista käy säännöllisesti kerhotoiminnan arviointia läpi suullisesti, kasvotusten tai soittamalla. Silloin asioita kuitenkin tarkastellaan vain muutaman ohjaajan kesken, ei yhteisesti. Arvioinnin tukena käytetään esiin nousseita havaintoja, jotka eivät aina kerro luotettavasti koko totuutta asiasta. Toimintatavoissa korostuu vapaaehtoistoiminnan yksi suurimmista ongelmia tuottavista aspekteista. Toiminta on vapaaehtoista ja sitä kautta myös sen osaaminen ja siihen sitoutuminen voi olla työelämään verrattuna erilaista. Voidaan myös nähdä, että vapaaehtoistoiminta on sen tekijälle juuri niin antoisaa kuin sen itse kokee tai haluaa kokea. Tämä voi aiheuttaa ongelmia niissä tapauksissa kun ohjaaja toteuttaa toiminnassa vain sellaisia asioita, joissa kokee itse olevansa hyvä tai jotka kokee hallitsevansa. Oman työn toteuttaminen tietyillä toimintaperiaatteilla on aina suhteessa siihen, kuinka hyvin ohjaaja toimintaperiaatteita haluaa toteuttaa, mitä ne itselle antavat tai merkitsevät ja millaiset resurssit ohjaajalla itsellä on toteuttaa niitä käytännössä. Vapaaehtoistyössä omaa aikaa annetaan myös juuri niin paljon kuin se omassa elämäntilanteessa koetaan mahdolliseksi (Harju 2004b, 15).

Järjestön toiminnassa on mukana paljon nuoria ohjaajia jotka käyvät vielä koulua. Tämän päivän työelämävaatimukset ja osaaminen ovat vasta kehittymässä eikä heillä ole vielä riittäviä valmiuksia kehittää itsenäisesti omaa työtään. Tämä näkyi myös kerhon ohjaajien haastattelutilanteessa erittäin selkeästi. Kun ohjaajille annettiin hetki miettiä parin kanssa toiminnan kehittämisehdotuksia ja kirjata ne ylös, koettiin tilanne nuorten ohjaajien kesken hankalana. Asioista keskusteleminen sen sijaan oli helpompaa ja silloin havainnot ja ideat tulivat luonnostaan osana keskustelua. Aikuiset ohjaajat sen sijaan suoriutuivat toiminnan kehittämisehdotuksista ja niiden tarkastelusta huomattavasti nuoria paremmin. Roolijakoa nuorten apuohjaajien ja nuorten ohjaajien välillä ei ryhmähaastattelutilanteessa näkynyt kuitenkin kerhon vastuuhjaajan ja rooli oli hyvinkin näkyvä. Hänellä oli selkeästi eniten annettavaa kehittämiseen ja hänen

pitkä kokemuksensa järjestötyössä myös näkyi. Vastuuohjaaja on oman kerhoroolinsa kautta toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä avainhenkilö, jonka osaamista tulisi tulevaisuudessa myös järjestön toimesta vahvistaa ja tukea. Myös muiden ohjaajien roolia toiminnassa on tarpeen selventää ja lisätä. Tämä helpottaa työtaakan jakaantumista ja vapauttaisi vastuuhjaajan tehtäviä kerhossa myös muihin asioihin. Aikuiset ohjaajat kokivat materiaalihankinnat ja toiminnasta vastaamisen välillä työlääksi ja ot-tavan aikaa myös muulta elämältä. Nykyisessä toimintamallissa on unohdettu, että vastuuta tulee jakaa ja nämäkin asiat ovat etukäteen sovittavissa. Ohjaajien tulee kerhossa keskustella ja sopia, kuka on kerhotoiminnassa valmis ottamaan lisää vastuuta ja jakaa vastualueet selkeämmin. Kun etukäteen sovitaan, kuka hoitaa materiaalihankinnat, kaupassa käynnit ja kuka ohjaa kerhossa mitäkin toimintaa, on roolijako kerhossa ja sen toimintahetkellä myös selkeä. Etukäteissuunnittelulla ja vastuun jakamisella voidaan myös varmistaa, että toiminnan pyörittäminen ei olisi vain muutaman ihmisen vastuulla. Vastuun lisääminen myös vahvistaa kaikkien ohjaajien tunnetta omasta kyvykkyydestä ja se auttaa myös hahmottamaan omaa osaamisen tasoa. Ohjaaja voi nähdä, millaisissa asioissa on henkilökohtaisesti kehitettävää ja missä puolestaan omat vahvuudet tulevat parhaiten esiin. Vastuun ottamista tulee paitsi opetella, siihen tulee saada valmennusta riittävän tuen avulla, jolloin vastuuta voidaan tarvittaessa jakaa kokeneemman ohjaajan kanssa. Harjun (2004b, 12 - 15) mukaan järjestötoimijoiden osaaminen on huonontunut viimeisen 30 vuoden aikana. Tähän hän näkee vaikuttaneen osaamisen vaatimusten kasvamisen, johon ei ole vastattu riittävällä järjestökoulutuksen määrällä. Myös käytännön toiminnan kautta tapahtuva oppiminen on hänen mukaansa järjestötoiminnassa vähentynyt.

Ryhmähaastattelussa kaikki osallistuivat keskusteluihin mutta keskustelut myös saattoivat ajautua helposti käsiteltävän teeman ulkopuolelle. Varsinkin nuorilla ohjaajilla oli tarve puhua erilaisista tilanteista tai asioista, joita kerhotoiminnan aikana on kokenut. Haastattelun aikana huomioni tutkijana kiinnittyi juuri tähän teemoista sivupuul-le lipsahtamiseen. Se kertoo mielestäni hyvin selkeästi siitä, että kerhotoiminnan arjessa asioista ei kuitenkaan ole yhteisesti puhuttu tarpeeksi. Tutkijana koin, että haastattelun aikana erilaisten syntyneiden kokemusten purkamiselle oli selkeä tarve. Mahdollistin sille haastattelun aikana tästä syystä myös tilaa mutta pidin huolen, ettei se kuitenkaan vienyt liikaa aikaa kerhotoiminnan kehittämistä vaativilta asioilta. Jos monet käytännön asiat tai ohjaajia käytännön toiminnassa tai vuorovaikutuksessa as-karruttavat asiat jäävät kerhossa käymättä läpi, on niillä vaikutusta moniin asioihin.

Vuorovaikutustilanteita on tärkeää kerhotoiminnassa lisätä, jotta asiat olisivat yhteisesti tiedostettuja. Asioille täytyy löytää myös ratkaisut, jotta ne lakkaavat häiritsemästä toimintaa. Muutoin innostus toimintaan ja sen ohjaamiseen saattaa kärsiä. Epäkohtien lisäksi tulee osata jakaa myös toiminnassa onnistumisen kokemukset. Nuoret oppivat kokemuksen kautta, ja asioista syntyvät kokemukset tulee voida jakaa toisten vertaisten kanssa. Aikuisten ohjaajien tulisi myös muistaa, että vaikka he ovat yhdenvertaisia toimijoita nuorten kanssa. He ovat nuorille myös esimerkki, miten toimintaa toteutetaan ja miten asioihin puututaan. He ovat nuorille peili, johon omaa toimintaa voi verrata. Tämä on tärkeä asia huomioida, sillä se kehittää nuorten ohjaustaitoja.

Toimintakerhon tämänhetkiset keinot, jotka synnyttävät lasten osallisuutta ovat sekä riittämättömät että osaltaan vääränlaiset. Lapset eivät pääse riittävästi vaikuttamaan kerhossa tehtäviin asioihin, sillä vaikuttamismahdollisuuksia on liian vähän. Myös tilanne, jossa nykyistä toiminnan suunnittelua tehdään, on lapsille vieras eikä tue lapsilähtöistä suunnittelua. Ohjaajien mukaan kerhossa ei pakoteta ketään osallistumaan kuitenkin kerhotoiminnan suunnittelumalli, jossa lapsilta kysytään niin kauan, että he jotain vastaavat voidaan nähdä ristiriitaisena. Toimintamallissa lapset on ikään kuin pakotettu vastaamaan, sillä ennen kuin heiltä saadaan ideoita toiminnasta, ei toiminnan suunnittelu ole ohi. Toimintakerhon kehittämistarpeissa ohjaajat kiinnittivät huomiota myös toiminnan uudenlaiseen suunnitteluun. Ohjaajien huomiot lapsien paineista toiminnan suunnittelun hetkillä olivat mielestäni oikeita. Myös ideat siitä, että suunnittelukertoja lisättäisiin mahdollistaa useamman lapsen osallistumisen toiminnan suunnitteluun. Suunnittelun toteuttaminen pienemmissä ryhmissä ja ohjaajien huomiot tilan valinnasta olivat myös erittäin tärkeitä. Lasten mielipiteitä tulee kuitenkin vielä ehdottomasti kuulla, kun mietitään, kuinka he haluaisivat osallistua toiminnan suunnitteluun ja sen arviointiin. Kerhotoimintaa suunniteltaessa ohjaajien tulisi luottaa siihen, että lapset itse kertovat toiveistaan ja edellytyksistään osallistua suunnitteluun. Tämän lisäksi tulee myös tiedostaa oikeanlaiset käytännöt, joilla luodaan riittävät edellytykset lapsen osallistumiseen. Käsitykset ja toiminta ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja osallisuuden (Bardyn 2009, 118) kokemuksen syntyminen on ensisijaisesti tulos vuorovaikutuksesta. Osallisuudelle voidaan luoda edellytyksiä mutta osallisuutta ei kuitenkaan voida synnyttää eikä syntyneitä kokemuksia voi kieltää. Lapsen osallisuus voi joskus syntyä myös ilman näkyvää osallistumista. Joskus taas se voi jäädä syntymättä aikuisen ponnisteluista huolimatta.

Puroila (2003) on tutkinut päiväkodin osallisuutta ja tullut tutkimuksessaan siihen joihtopäätökseen, että lapsen osallisuus toteutuu parhaiten vapaata leikkiä korostavassa pedagogiikassa. Lasten kanssa suunniteltu kerhotoiminta tulisi toteuttaa paitsi pienemmissä ryhmissä niin aina jonkin toiminnan yhteydessä. Näitä toimintoja voi jokainen kerho muokata omaan toimintaansa sopiviksi. Toimintakerhossa toiminnan suunnittelu voidaan toteuttaa ulkona tai sisällä. Ulkona toiminnan suunnittelu voidaan toteuttaa esimerkiksi liikunnallisen toiminnan yhteydessä ja sisällä lapset voivat piirtää tai maalata kuvan toiminnosta, jota toivoisivat kerhossa tehtävän. Jokaisen lapsen tulee itse kuitenkin saada päättää erilaisista vaihtoehtoista se tapa, jonka hän kokee parhaaksi. Pienryhmiä on hyvä olla useita niin, että jokaisella ryhmällä olisi myös oma ohjaaja. Kaikki ehdotukset kerätään yhteen, ja niistä muodostuu toimintaan kerho-ohjelma. Tarvittaessa ehdotuksista voidaan myös äänestää ne jotka saavat eniten kannatusta.

Ohjaajat ilmaisivat kaipaavansa toimintaansa lapsilta uusia ideoita ja uudenlaista tekemistä. On kuitenkin epärealistista odottaa hirveän suuria muutoksia lasten ehdottamiin toimintoihin ilman ohjaajien omaa panosta asiaan. Lapset ehdottavat usein heille jo tuttua toimintaa, sillä he eivät osaa ehdottaa itselleen vieraita asioita. Lapsille on hyvä tarjota myös erilaista tekemistä sillä heillä ei välttämättä ole käsitystä siitä mitä kaikkea kerhossa voisikaan tehdä. Vaikka lasten toiminnan suunnittelu tulee toteuttaa, kuten lapset sen ovat sen itse suunnitelleet ja päättäneet, niin lasten osallisuuden tunteen toteutumiseksi ei ole esteenä se, että heille luotaisiin ohjaajien toimesta kerhoon esimerkiksi vaihtoehtoista toimintaa. Jokaisen kerhokerran yhteydessä ohjaajat voivat tuoda lasten valitseman toiminnon rinnalle myös oman vaihtoehtoisen toiminnan. Vaihtoehtoisen toiminnan suunnittelu voidaan toteuttaa ohjaajien palaverien yhteydessä, jolloin sen suunnittelua ja toteutusvuoroa voidaan esimerkiksi vuorotella. Näin kerhotoimintaan saadaan myös ohjaajien puolelta kaivattua vaihtelua ja lapsi voi kuitenkin itse päättää kahdesta vaihtoehdosta itselleen mieluisamman. Vaihtoehtoisen toiminnan ei ole tarkoitus olla vaikeasti toteutettavissa eikä sen toteuttaminen tarvitse välttämättä ylimääräistä rahan käyttöä. Toiminnoissa voidaan hyödyntää myös järjestyksen kerhotoiminnoille toimittamaa materiaalia lasten osallisuutta vahvistavista menetelmistä ja siitä, kuinka lasten osallisuutta voidaan erilaisella tekemisellä vahvistaa. Vaihtoehtoinen toiminta tulee kuitenkin olla aina samassa paikassa (ulkona tai sisällä) toteutettava kuten lasten itse valitsema toiminta. Tämä helpottaa kerhotoiminnassa lasten vaatetukseen varautumista.

Lasten osallisuus oman toimintakulttuurin luomisessa on myös tärkeää. Lasten mukaan ottaminen oman toimintakulttuurin luomiseen on todettu erittäin hyväksi keinoksi sitouttaa heidät yhteiseen tekemiseen. Yhteisöllisyys vaatii rakentuakseen (Marjanen ym. 2013, 21) jäsenyyttä, vaikuttamista, integraatiota ja tarpeiden tyydyttämistä sekä jaettua emotionaalista yhteyttä. Yhteisöllisyys vaatii siis toteutuakseen yksilön oman kokemuksen yhteisöön kuulumisesta ja siihen vaikuttamisesta mutta tämän lisäksi tarvitaan myös opeteltuja valmiuksia ja taitoja liittyen ryhmätoimintaan. Yhteisöllisyys rakentuu yhteisistä pelisäännöistä, jotka vahvistavat yhteisöön kuulumista. Toimintakerhossa tarvitaan toiminnan tueksi myös yhteisiä pelisääntöjä ohjaamaan toimintaa. Pelisäännöt tulee luoda yhdessä lasten kanssa ja ne tulee laittaa esille kerhon seinälle, jolloin ne kertovat olemassaolollaan lapsille miten kerhossa toimitaan. Yhteiset säännöt tuovat lapsille turvallisuutta, ja niihin myös sitoudutaan yhdessä. Ne myös tukevat lasten yhdenvertaisuuden kokemista, sillä kaikilta odotetaan niiden noudattamista.

Kerhossa vallitseva ilmapiiri ja siellä viihtyminen ovat lapsille erittäin tärkeitä asioita. Vaikka kerhossa ei mittarin tulosten mukaan ollutkaan ongelmia kerhossa viihtymisessä tai sen ilmapiirissä, niin mittarilla saadun havainnon perusteella yhden lapsen pelko oli jäänyt toiminnassa huomaamatta. Tätä pelkoa eivät ohjaajat voineet havaita eikä lapsi ollut kertonut huolestaan ohjaajille. Toimintakerhossa kuulemisen kokemuksessa ei lasten puolesta koettu olevan ongelmaa. Kuitenkin kerhotoiminnan kuulemisen haasteellisuus näyttää kerhotoiminnassa liittyvän siihen, mitä lapset jostain syystä jättävät kertomatta. Lasten sosiaalisten tilanteiden ongelmat eivät myöskään aina ole ohjaajille näkyviä. Ulospäin suuntautunut aggressio on lapsissa usein helppo huomata mutta kaikkia vuorovaikutusten aikaansaamia tunteita on ohjaajien kuitenkin mahdoton huomata. Tästä syystä usein juuri hiljaisemmat ja vuorovaikutuksessa aloitteettomimmat lapset jäävät huomaamatta eri tilanteissa. Lasten tunteita on kuitenkin tärkeä tunnistaa ja niitä voidaan myös toiminnassa saada esiin. Tämä vaatii kuitenkin oikeanlaisia arviointimenetelmiä tai mittareita (Laine & Neitola 2002, 103).

Vuorovaikutuksen kehittämisessä ohjaajien tulee kiinnittää huomiota myös entistä vuorovaikutuksellisempien suhteiden luomiseen lasten vanhempien kanssa. Ohjaajat kokivat vanhempien antama palautteen vähäiseksi eivätkä ohjaajat maininneet vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä juuri lainkaan. Ohjaajat kokivat, että vanhemmat jättävät lapsensa kiireellä ja yhtä nopeasti ja huomaamattomasti lapset myös hae-

taan kerhosta. Vaikuttaa selvästi siltä, että toimintakerhossa vanhempien ja ohjaajien kasvatuskumppanuus on vasta alkutaipaleella. Kasvatuskumppanuuden rakentumista ja vanhempien osallistumista voidaan kuitenkin tukea kertomalla kerhotoiminnan tavoitteista vanhemmille. Vanhemmille tulee myös kertoa ohjaajien toiveet yhteistyöstä ja luoda tunne, että heidät halutaan mukaan lapsen kasvun ja kehittymisen tukemiseen sekä kerhon edellytysten tukemiseen lasten parhaaksi. Tämän lisäksi vanhemmat tarvitsevat jokaisen kerhon jälkeen ohjaajien kerhotoiminnasta välittämää tietoa joka tapahtuu tavallisissa vuorovaikutustilanteissa. Tässä ohjaajien tulee ottaa ohjat käsiin ja lähestyä vanhempia, vaikka he näyttäisivätkin kiireellisiltä. Avoimuus luo hyvää ilmapiiriä ja kannustaa aktiivisuuteen. Tämän hetken uhkana on, että toimintakerhon vanhempien kanssa käytävä kasvatuskumppanuus ei kehity. Uhkana on myös se, että ohjaajat näkevät sen jo etukäteen mahdottomana tehtävänä.

Ohjaajat kokivat kyselylomakkeen käytön toiminnan arvioinnin välineenä haasteellisenä sillä heidän kokemuksien mukaan vanhemmat eivät halunneet täyttää ylimääräisiä lomakkeita. Ohjaajat halusivat kerhotoiminnassaan käyttää enemmän keskustelevaa tapaa jolloin palaute toiminnasta annettaisiin suoraan ohjaajille. Tapa, jolla ohjaajat toiminnan arvioimista haluaisivat toteuttaa sisältää kuitenkin hyvin paljon haasteita eikä ole sellaisenaan läheskään valmis toiminnan arvioinnin menetelmäksi. Menetelmä, jossa lapset otetaan yhdessä mukaan toiminnasta keskusteluun ja sen arviointiin, vaatii ohjaajilta paljon perehtymistä siihen miten tilanne käytännössä tulee toteuttaa jotta keskustelun tuloksia voitaisiin pitää luotettavina. Lasten kanssa toteutetussa suullisessa toiminnan arvioinnissa on ohjaajien todella tarkasti perehdyttävä siihen, mitä lasten osallistaminen tällä keinolla toteutuakseen vaatii. Myös arkojen asioiden esiin saaminen tällä menetelmällä on hyvin vaikeaa. Kuinka mahdollistaa keskustelutilanne, jossa lapsi kertoo esimerkiksi kiusaamisen tai pelon kokemuksista muun ryhmän läsnä ollessa. Tulee myös huomioida, kuinka luotettavasti lapset keskustelutilanteessa kertovat oman mielipiteensä, sillä lapset voivat kokea että heiltä edellytetään tietyllä tavalla vastaamista. Samankaltaisia asioita esiintyy myös keskusteleavassa toiminnan arvioinnissa vanhempien kanssa. Asioista pitää yleisesti keskustella mutta se, millä tasolla asioista voi yleisesti keskustella, on eri asia. Kyselylomakkeiden käyttöönotolla pystytään tukemaan toimintakerhon tarpeita sekä myös järjestön mittarille asettamia tarpeita ehdottomasti luotettavammin. Ohjaajat tulee saada näkemään hyödyt, joita kyselytutkimus sen helppokäyttöisyydessään ja luotettavuudessaan pystyy tarjoamaan. Kun ohjaaja näkee kyselylomakkeen hyödyt, on kokemus mahdollista välittää myös

vanhemmille. Vanhempia ei voi saada motivoitukseksi johonkin, johon työntekijä itse ei usko. Ohjaajien on myös tärkeää jakaa toiminnan arvioinnin tuloksia sekä niiden perusteella tehtyjä toimenpiteitä lapsille ja heidän vanhemmille sillä vasta tämän jälkeen vanhemmilla on mahdollisuus nähdä palautteenannon merkitys kerhotoiminnassa.

Toimintakerhon toiminnan arviointia on hyvä jatkaa tulevaisuudessa niin, että palautteenantoa kyselylomakkeilla tullaan jatkamaan. Lomakkeiden täyttämiseksi on hyvä mahdollistaa lapsille ja heidän vanhemmilleen sekä aika että paikka. Ensimmäinen mittauskerta tulee toteuttaa ennen joulua. Silloin kerhotoimintaa on jo ehditty toteuttaa ja sitä on myös helpompi arvioida. Vanhemmat on myös helppo kutsua silloin kaikille yhteiseen joulutilaisuuteen. Tässä vaiheessa mittarilla esiin nousseisiin asioihin ehditään myös reagoida ja tarvittavat muutokset ehditään toteuttaa ennen seuraavaan mittauksen toteuttamista keväällä. Kerran tehty asiakastyytyväisyysmittaus ei riitä ylläpitämään suorituskykyä (Voutilainen 2007, 14; Rope, Pöllänen 1994, 56). Kyselytutkimus antaa tulokset vain sen hetkisestä tyytyväisyyden tasosta. Asiakastyytyväisyys pitää ansaita joka päivä uudestaan. Tämän vuoksi toiminnan tasoa tulee seurata jatkuvasti jotta suorituskyky saataisiin pidettyä saavutetulla tasolla.

Toimintakerhon tulosten arviointi tulee olla siis säännöllistä mutta siihen tulee nimetä ohjaajista myös vastuhenkilö. Kun kerhotoiminnasta kerätään palautetta lapsilta ja heidän vanhemmiltaan on tulosten arviointia ennen hyvä keskustella ensin ohjaajien kanssa yhteisesti kerhotoiminnasta. Keskustelun tukena voidaan käyttää ohjaajien kyselylomakkeen pohjalta muokattua itsearviointilomaketta (Liite 5). Palaverissa käsitellyt asiat tulee kirjata ylös ja papereita varten on myös hyvä olla oma kansio. Kansiosta näkee, mitä asioita palaverissa on käsitelty ja mahdollisesti myös niiden toteutumista tukevat suunnitelmat. Kun toiminnasta on ohjaajien kesken yhteisesti puhuttu, voidaan käydä läpi vastuuhjaajan keräämät lasten ja vanhempien toiminnan arvioinnin tulokset. Tuloksista keskustellaan yhteisesti ja ohjaajat voivat kirjata havainnot ja toiminnan tulokset SWOT-analyysin tavoin selkeisiin kategorioihin. SWOT-analyysin avulla ohjaajien on helppo hahmottaa toimintansa nykyisiä vahvuuksia, heikkouksia sekä toiminnan mahdollisuuksia. Samalla voidaan keskustella sekä jo olemassa olevista tai toiminnan tulevaisuudessa näkyvistä mahdollisista uhkakuvista.

Oman työn seuraaminen vaatii sen säännöllistä tarkastelua ja ohjaajien yhteisiä palaveriaikoja. Ohjaajat tarvitsevat yhteisiä suunnitteluajoja, jotta erilaiset prosessit tuli-

sivat toteutetuksi ja niitä voitaisiin arvioida. Palaverin aikana voidaan käsitellä myös kerhotoiminnan muita yleisiä asioita, jolloin asioita sekä tilanteita voitaisiin yhteisesti jakaa. Yhteiset palaverit lisäävät toiminnan suunnitelmallisuutta ja kokonaisuuksien hallintaa. Myös ohjaajat, jotka ovat olleet poissa palaverista, voivat helposti lukea kansioista käsitellyt asiat. Palavereissa on myös tärkeää suunnitella ja kirjata ylös seuraava kokoontuminen. Kun seuraava tapaaminen on etukäteen päätetty, on ohjaajien myös helpompi sopeuttaa se omaan elämäntilanteeseen. Säännölliset tapaamiset ja ohjaajien yhteiset keskustelut herättävät havainnoimaan ympärillä tapahtuvia asioita vieläkin tarkemmin ja, mikä tärkeintä, asioita tarkastellaan yhteisesti ja niihin myös sitoudutaan yhteisesti.

Tulosten arvioinnin jälkeen tuloksista on annettava palautetta lapsille ja heidän vanhemmilleen. Palautteen annosta on hyvä tehdä näkyvä, ja lapset voidaan myös ottaa mukaan toiminnasta käytävään palautteen antoon. Lapsille järjestetyssä palautteen annossa on hyvä olla valmiina iso seinäjuliste, johon kerhotoiminnasta saadut tulokset laitetaan esille. Lapset osallistuvat tulosten arviointiin kiinnittämällä kerhon seinälle tulosten tavoitearvoja kuvaavat hymiöt ohjaajien kertomien tulosten mukaisesti. Toiminnasta käytävässä palautteen annossa on hyvä käyttää samoja hymiöitä kuin mittarissakin käytettiin, jolloin tulokset ovat lapsille helppoja hahmottaa. Lapsille on myös hyvä kertoa, millaista kerhoa tavoitellaan ja jos toiminnassa on kehitettävää, lasten kanssa voidaan keskustella toteutettavista toimenpiteistä. Vanhempien antama palaute voidaan myös tulevaisuudessa esittää samassa seinäjulisteessa lasten tulosten kanssa jolloin vanhempien kysymyksiä lomakkeeseen on hyvä lisätä ja niistä tulee tehdä lasten kysymysten kaltaisia (Liite 4). Julisteessa on silloin nähtävissä sekä vanhempien että lasten tulokset. Lasten ja vanhempien tulokset voidaan erottaa symbolin avulla, pieni hahmo / suuri hahmo, jolloin niiden alapuolelle laitetaan vastausten perusteella hymiö. Näkyvä toiminnan arviointi kerhon seinällä auttaa osallisia hahmottamaan kerhossa vallitsevaa tilannetta. Tulokset ja toimenpiteet on hyvä myös kirjallisesti raportoida vanhemmille.

10 JÄRJESTÖTOIMINNAN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN SDPL RY:SSÄ

10.1 Toiminnan arvioinnin mittareiden kehittäminen

Kyselylomakkeiden toimivuudessa esiintyi niiden käyttöhetkellä sekä tuloksia analysoitaessa joitakin ongelmia. Nämä ongelmat tulee poistaa lopullisista mittareista. Ensimmäinen muutos koskee vastausvaihtoehtoina käytettyjä hymiöitä ja niiden selitettävyyttä. Vaikka hymynaamat kuvastavatkin surullista ilmettä, perusilmettä sekä iloista ilmettä tulee hymiöille kuitenkin laittaa niitä vastaavat selitykset kyselylomakkeeseen. Olin saanut tästä muutaman huomion lasten kyselylomakkeen avoimeen tilaan ”kerhossa ei kiusata ketään” ja ”kerhossa minua pelottaa” -väittämien kohdalle. Väittämiin koettiin olevan vaikea vastata hymiöillä, joiden käyttötarkoitusta ei ollut avattu. Edellä olevat väittämät tulee myös muotoilla uudelleen, jotta ne vastaavat paremmin hymiöiden selitettävyyttä. Surullisen hymiön viereen lisätään sen selitettävyyttä kuvaava teksti EI ja iloisen hymiön kohdalle KYLLÄ. Perusilmettä kuvaava hymiö on neutraali ja selitykseksi esitetään vaihtoehtoja JOSKUS / ?. Neutraali vastausvaihtoehto on kuvaus lievemmästä ilmauksesta kuin jyrkkä ei tai kyllä tai se voi kuvata vastaajan neutraalia tunnetta kysyttävästä asiasta. Kysymysmerkki kuvaa sitä, ettei kysymykseen osata vastata. Tutkijana huomasin, että neutraalin hymynaaman valinneiden lasten vastauksia on hankalin tulkita. Neutraalin ilmeen valitsemiseen tulee aina saada perustelu jotta se olisi arvioinnin kannalta ymmärrettävä. Tästä syystä kyselylomakkeeseen jokaisen avoimen tilan kohdalle kirjataan vielä perusteluja tukeva lisäkysymys miten, miksi, mitä asioita.

Lasten kyselylomakkeen väittämää: Kerhossa uskallan kertoa mielipiteeni ja minua kuunnellaan, on tarkoitus muuttaa. Tässä kysymyksessä huomasin, että kysymys tulee esittää niin, että siinä korostuu selkeämmin se, kuka kuuntelee ja kenelle uskallan kertoa mielipiteeni. Tarkoitus on saada tietoa nimenomaan siitä kuinka ohjaajat kuulevat, ei muut lapset. Väitteeseen vastaaminen voi olla erilaista, riippuen kummasta aspektista sitä tarkastelee. Uudeksi väitteeksi muodostui: Kerhossa ohjaajat kuuntelevat minua ja uskallan kertoa heille oman mielipiteeni. Lopullisesta mittarista poistetaan lasten lomakekyselyn ensimmäiset neljä kohtaa, jotka koskevat taustatietoja. Niiden jättäminen lopulliseen mittariin ei tue lapsen anonymiteetin suojaamista, eikä taustatiedoilla ole myöskään erityistä merkitystä tulosten arvioinnissa.

Vanhempien kyselylomake antoi heidän mielipiteistä ja kerhon toiminnasta vähän tietoa. Tästä syystä vanhempien kyselylomake muutetaan enemmän yksityiskohtia mittaavaksi, jolloin samat teemat kuin lasten kyselylomakkeessa toistuvat myös vanhempien kyselylomakkeessa. Lisäksi jokaisen kysymyksen jälkeen tulee avoin tila, johon lasten kyselylomakkeen lailla pyydetään yksinkertaisilla kysymyssanoilla perustelemaan vastaus. Samojen teemojen toistuessa sekä vanhempien että lasten kyselylomakkeissa voidaan vastausten ja mielipiteiden välillä tehdä parempaa vertailua. Toiminnan arvioinnin, siitä saatujen tulosten ja tuloksista käytävän keskustelujen (lapset, vanhemmat) kautta voidaan myös yrittää saada selville ovatko lasten kokemukset aikuisten mielipiteitä ohjailevia vai kenties toisinpäin. Toiminnassa välillisesti ja välittömästi mukana olevat toimijat ovat riippuvaisia toistensa tiedoista ja mielipiteistä koskien järjestön toimintaa. Tämän huomioon ottaminen tukee sitä tietoisuutta, että toiminta ja siitä saatavat tulokset ovat vastavuoroisia. Samankaltaiset kyselylomakkeet mahdollistavat myös toiminnan arviointia seuraavan palautteen näkyväksi tekemisen ja toteuttamista kerhon seinälle.

Myös vanhempien kyselylomakkeeseen tulee hymiöitä kuvaavat selitykset. Kysymysten luonne edellytti kuitenkin vastausvaihtoehtoiksi kyllä, en osaa sanoa, ei. Vanhempien palautetta koskeva kysymys lyhennettiin myös napakammaksi: Anna palautetta kerhotoiminnan hyvistä tai kehittämistä vaativista asioista. Vanhempien kyselylomakkeeseen lisättiin myös kaksi uutta kysymystä palaute-teeman kohdalle: Miksi lapsesi käy tätä kerhoa? ja Mitkä ovat käsityksesi mukaan kerhotoiminnan tavoitteet? Kysymyksillä halusin saada esiin ne asiat jotka ovat vaikuttaneet järjestön tuottaman kerhon valintaan ja mitkä asiat vanhemmat tiedostavat toiminnan tavoitteiksi. Kerhoissa voidaan näiden kysymyksien perusteella miettiä, millaisiin asioihin oman toiminnan vetovoimaisuus liittyy ja millaisia järjestön toimintaperiaatteita tuloksissa on havaittavissa. Tulosten perusteella voidaan kiinnittää huomiota toiminnan oikeanlaiseen markkinointiin ja havaita sellaisia asioita, joita järjestön toiminnassa tulee voimakkaammin nostaa esiin.

Lasten ja vanhempien kyselylomakkeiden parempaan ulkoasuun kiinnitettiin myös mittarin käyttöönoton jälkeen huomiota. Avoimien vastausten tilaa lasten kyselyissä pienennettiin ja vastaavasti vanhempien kyselylomakkeisiin niitä lisättiin parempien huomioiden saamiseksi. Myös numerot kysymysten edessä poistettiin, samoin poistettiin väittämien lopussa olevat kysymysmerkit. Kyselylomakkeen numeroilla ei toi-

minnan arvioinnissa tulevaisuudessa ole mitään merkitystä, tässä tutkimuksessa ne kuitenkin helpottivat kysymysten taustalla olevien asioiden sekä tulosten esittämistä. Muutoksia läpikäyneitä kyselylomakkeita voi tarkastella liitteissä 3 ja 4.

Tässä kehittämistutkimuksessa työntekijöiden lomake toimi tietojen keräämiseen toimintakerhon kehittämistä varten. Työntekijöille suunnattua lomaketta on kuitenkin tulevaisuudessa hyvä käyttää ohjaajien oman työn arvioinnissa. Tästä syystä ohjaajien lomakkeessa esiintyneet epäkohdat korjataan. Epäkohdat liittyivät lomakkeen kysymyksiin 2, 3, 4. Näiden kysymysten vastauksissa esiintyi asioita, jotka eivät suoranaisesti vastanneet siihen mitä kysymyksellä tarkoitettiin. Kysymyksiä tarkennettiin, jotta ne vastaavat paremmin kysymykselle asetettua tavoitetta. Kysymykset muotoiltiin seuraavanlaisiksi: 2. Kuinka toiminnan suunnittelu on tällä hetkellä kerhossa toteutettu? 3. Onko kerhossa käytössä toiminnan arvioinnin välineitä? (Kuvaile miten ne toimivat käytännössä) 4. Millaisia haasteita kohtaatte kerhotoiminnassa tai sen toteuttamisessa? (Suunnittelu, toimintaa ohjaavat arvot, olemassa olevat resurssit, muut asiat). Myös lomakkeen muita kysymyksiä tarkennettiin ja lyhennettiin, kuitenkin niin ettei niiden alkuperäinen tarkoitus muuttunut (Liite 5).

10.2 Toiminnan arvioinnin käyttöönoton vaikuttavuus järjestössä

Toiminnan arvioinnin liittäminen järjestön toimintaan on hallituksen kokouksen yhteydessä yhteisesti sovittava asia. 27.9.2014 Helsingin Pasilassa järjestetyssä hallituksen kokouksessa käsiteltiin PowerPoint-esityksen avulla tämän kehittämistutkimuksen tuloksia sekä arvioita toiminnan arvioinnin käyttöönotosta ja sen vaikutuksista järjestön laadunvalvontaan. Nämä asiat toin esiin SWOT-analyysia apuna käyttäen. Analyysissa toin esiin mittarin tuloksia ja toimintakerhon tilannetta kuvattiin olemassa olevien vahvuuksien ja heikkouksien kautta. Toiminnan uhkia ja mahdollisuuksia käsittelemällä puolestaan jo olemassa olevan teoriatiedon kautta sekä kuvaamalla tulosten johtopäätöksiä. SWOT-analyysin tarkoituksena on (Lehtonen 2004, 214) vallitsevan tilanteen arviointi ja sen tarkasteleminen monista lähtökohdista.

Toiminnan arvioinnin käyttöönotto järjestön laadunvalvonnassa on kiistaton. Käyttöönottoa voidaan perustella kaikkien järjestötoiminnassa mukana olevien tahojen kautta. Lapsille ja nuorille toiminnan arvioinnin käyttöönotolla luodaan laadukkaampaa varhaiskasvatustyötä. Samalla lasten vanhemmat voidaan ottaa mukaan toiminnan kehittämiseen ja arvioimiseen. Kerhon ohjaajat puolestaan pystyvät luotettavasti nä-

kemään oman toiminnan tuloksia ja voivat reagoida nopeasti kerho- ja leiritoimintojen kehittämistä vaativiin asioihin. Toiminnan arvioinnin kautta voidaan nähdä myös ohjaajien osaamisen taso sekä mahdolliset koulutustarpeet jotka vastaavat tämänhetkisiä työelämävaatimuksia. Ellei järjestö pysty tarjoamaan riittäviä mahdollisuuksia kehittyä työssä, se jää osaamisessaan muita jälkeen. Järjestön on erittäin tärkeää pysyä kehityksessä mukana mutta järjestön tulee pitää myös työntekijänsä osaamisessa mukana.

Järjestön menestystekijät ovat useiden asioiden yhteenliittymiä joissa talous, henkilöstön osaaminen, toimintojen tehokkuus, tutkimus ja kehittämistoiminta ja monet muut tekijät kohtaavat. Toiminnan arvioinnin kautta voidaan havainnoida asiat, joista tulokset ovat eniten riippuvaisia. Syntyy ymmärrys toiminnan lainalaisuuksista ja eri tekijöiden vuorovaikutussuhteista. Toiminnan arvioinnin mittaristo on suoritusason seurantatyökalu mutta se toimii samalla myös kehittämisinterventiona (Sinisammal 2010, 5). Järjestö voi käyttää toiminnan arvioinnin tuloksia myös oman toimintansa vaikutavuuden arviointiin. Sen avulla voidaan varmistaa, että toiminta on halutun vision ja arvojen mukaista. Järjestössä voidaan myös paremmin suunnitella ja kehittää omaa toimintaa kohti uusia tavoitteita, kun siellä tunnustetaan asiat, joissa ollaan jäljessä. Mitattuja tuloksia voidaan hyödyntää menneisyyden analysoimisessa, nykyhetken tarkastelussa sekä tulevaisuudessa huomioitavien toimintojen ennustamisessa (Pilachowski 1996, 9). Toiminnan arviointi mahdollistaa myös oman toiminnan vertaamisen muihin kilpaileviin tai samankaltaisiin järjestöihin. Toiminnan laadun kehittäminen ja erilaisten mittareiden käyttö toiminnan arvioinnissa ovat tätä päivää, ja niistä ovat kiinnostuneet myös toiminnan rahoittajat. Toiminnan laadun kehittäminen ja seuraaminen voi tulevaisuudessa tuoda järjestölle lisää rahaa myönnetyn valtionavustuksen kautta.

Hallituksen kokouksessa mittarin käyttöönottoon suhtauduttiin erittäin positiivisesti. Järjestössä halutaan paitsi valvoa sen eri toimintojen laatua myös kehittää niitä. Muutosta edellyttävät koulutustarpeet tukevat järjestössä kehitteillä olevaa koulutusjärjestelmän uudistamishanketta, jolle järjestössä on tarkoitus hakea rahoitusta tammikuussa 2015. Hallituksen kokous ei ollut päätösvaltainen 27.11.2014 järjestetyssä kokouksessa mutta järjestön toiminnanjohtajan mukaan toiminnan arvioinnin käyttöönotto tul- laan vahvistamaan heti seuraavassa päätösvaltaisessa hallituksen kokouksessa.

VAHVUDET • Toimiva kerhotila, kivat ohjaajat, hyvä ilmapiiri. • Monipuolinen ja ikätasoon sopiva kerhotoiminta. • Lapsista kerhossa on kivaa ja siellä tehdään pääasiassa kivoja asioita. • Vanhemmat näkevät lapsensa viihtyvän kerhossa hyvin. Kaikki vanhemmat antoivat positiivista palautetta ohjaajien onnistumisesta työssään. • Lapset kokivat pääasiassa yhdenvertaisuutta ja ohjaajatkin koettiin tasa-arvoisiksi toisiinsa nähden • Lapset kokevat tulevansa kerhossa kuulluksi ja uskaltavansa ilmaista siellä mielipiteensä.	HEIKKOUEDET • Lapset eivät voi vaikuttaa kerhossa tehtäviin asioihin riittävästi tai ollenkaan, jolloin kerhon yksi tärkeimmistä tavoitteista ei toteudu. • Ohjaajien erilaiset elämäntilanteet ja ajan puute näkyvät toiminnan yhteisen suunnittelun vähyytenä. Pieni budjetti ja iso kerhoryhmä aiheuttavat myös haasteita toiminnan toteuttamiselle (laadullisuus, materiaalihankinnat) ja lapsen kuulemiselle. Nuorten ohjaajien vastuuta kerhotoiminnan itenäisestä ohjaamisesta tulee lisätä. • Toiminnan arviointi tällä hetkellä perustuu ohjaajien havaintoihin ja näkemyksiin, joka ei yksin tuo luotettavaa kuvaa toiminnan tasosta. • Lasten kerhossa kokemat negatiiviset tunteet voivat jäädä ohjaajilta huomaamatta jos lapsi ei koe voivansa puhua tunteestaan ohjaajalle tai ei halua puhua tunteestaan ohjaajalle.
UHAT • Kerhotoiminnalle asetetut tavoitteet eivät kokonaisuudessaan toteudu, koska toiminnan haasteet eivät ole selvillä. • Kerhotoiminnan arvioinnin puuttuminen jatkossakin, jos arvioinnille ei luoda toimintakerhon arjessa malleja ja mahdollisuuksia toteuttaa niitä. • Arvioinnin toteuttaminen ei ole säännöllistä, jolloin se ei kerro kuin mittaushetkellä vallitsevan tilanteen. • Ohjaajat eivät näe arviointityökalujen merkityksen tärkeyttä kerhotoiminnassa ja sisäistä niiden tarkoitusta. • Järjestö ei sitoudu muutokseen, anna riittävää tukea toimijoilleen ja luo muutokseen tarvittavia työkaluja. • Ohjaajien motivaation katoaminen, koska omaa työtä ei voida toteuttaa toiminnan tavoitteiden mukaisesti, eikä työn epäkohtiin puututa aikataulurajoitteiden ja toiminnan suunnittelun puuttumisen vuoksi. • Lasten pelot tai negatiiviset tunnetilat voivat jäädä havainnoitua, jolloin lapsi jää yksin hallitsemattoman tunnetilan kanssa. Tämä voi muuttaa lapsen kokemusta paitsi kerhotoiminnasta myös itsestään.	MAHDOLLISUUDET • Toteuttaa laadukasta, havainnoivaa ja arvioivaa kerhotoimintaa oikeiden mittareiden ja menetelmien avulla. • Toiminnan mittaamisessa, kehittämisessä ja arvioinnissa olisi tulevaisuudessa mukana toimintaan osalliset eli ohjaajat, lapset ja heidän vanhempansa. Toimenpiteen kautta voidaan parantaa toiminnan laatua, osallisten vuorovaikutusta, tukea kasvatuskumppanuutta sekä rakentaa yhteisöllisyyden tunnetta. • Toiminnan säännöllinen tarkastelu auttaa hahmottamaan toiminnan kokonaiskuvaa. Se myös parantaa ohjaajien oman työn hallittavuutta ja lisää työn suunnitelmallisuutta. • Esiin nousseisiin kehityshaasteisiin pystytään vastaamaan nopeasti ja oikeilla toimenpiteillä. • Järjestö voi hyvin suunnitellun ja toteutetun toimintansa kautta lisätä toimintansa rahallista tukea valtiosuoksien suhteen. Tämä mahdollistaa kerhotoiminnan jatkuvuuden ja saattaa tuoda myös kaivattua lisärahoitusta kerhojen pyörittämiseen. • Järjestö voi mittarien tulosten kautta kehittää omaa toimintaansa paremmin omaa visiotaan vastaavaksi.

Kuva 7. Toiminnan arvioinnin vahvuudet, heikkoudet, uhat ja mahdollisuudet SWOT-analyysin mukaan.

10.3 Toiminnan arvioinnin käyttöönotto ja siirrettävyys järjestössä

SDPL ry:n varhaiskasvatustoiminnan muuttaminen laadullisemmaksi liittyy koko järjestön tapaan kehittää omaa toimintaansa. Laadullisten tulosten saamiseen vaikuttaa järjestön johdon ja toimintaan osallisten tuen ja sitoutumisen aste, käytettävien mittareiden määrä, niiden määrittelyn selkeys sekä mittareiden käytön ja käyttöönoton hallittavuus. Järjestöllä tulee myös olla strategia, joka ohjaa toiminnan arvioinnin käyttöönottoa ja jonka avulla pyritään saavuttamaan asetetut tavoitteet ja uusien toimenpiteiden sitoutumiseen vaadittava tahtotila. Strategian avulla pyritään tietyn vision saavuttamiseen ja jotta tämä visio voitaisiin toteuttaa, tarvitaan tietoa. Järjestön on mahdollonta johtaa toimintojaan, jollei sillä ole toiminnasta mitattuja tuloksia. Käytettyjen mittareiden tulee lisäksi olla kiinteästi kytköksissä johtamisjärjestelmään. Mittariston ylläpitoon liittyy mittaustulosten säännöllinen päivittäminen jolloin jokaisen mittarin toiminta on välillä tarkistettava. Tärkeää on huolehtia siitä, että mittarit ovat jatkuvasa linjassa organisaation strategian ja vision kanssa. Hyvä tapa on tarkistaa toiminnan arviointiin käytetyt mittarit läpikotaisin aina, kun organisaation strategiaa päivitetään (Hannula, Lönngvist 2002, 17). Kaikkien mitattavien osa-alueiden ei tarvitse aina olla keskenään samanarvoisia. Joissakin tilanteissa voi olla tarpeen painottaa jotakin mitattavaa osa-aluetta toisia enemmän. Järjestön toiminnan arvioinnissa tulee myös huomioida, että toiminnan mittaamiseen voidaan käyttää erilaisia mittareita. Kehitettyjen mittareiden tulee kuitenkin arvioida järjestön laadukkaalta varhaiskasvatustoiminnalta toiminnalta vaadittuja asioita ja niiden tulee myös luonteeltaan vastata mittareiden käyttöönotosta vastaavien ohjaajien osaamistasoa.

Valmiiden mittareiden käyttöönotto ja siirrettävyys ovat järjestössä mahdollisia, kun sen uudenlaisiin toiminnan prosesseihin liitetään strategiaa tukeva balanced scorecard-järjestelmä. Balanced scorecard, josta käytetään vastaisuudessa lyhennettä BSC, voisi sanoa olevan eräänlaista tavoitejohtamista strategioiden avulla. BSC:n perusajatus on muuttaa yrityksen missio ja strategiat tavoitteiksi ja mittareiksi (Kaplan & Norton 1996, 18, 25), jotka on järjestetty neljään eri näkökulmaan: taloudellinen näkökulma, asiakasnäkökulma, sisäisten prosessien näkökulma sekä innovatiivisuuden ja oppimisen näkökulma. Nämä näkökulmat tavoitteineen muodostavat syy – seuraus-suhteiden ketjun. Asiakasnäkökulman huomioonottaminen on tässä prosessissa laadukkaan toiminnan toteutumisen lähtökohta. Järjestössä voidaan sen avulla havaita yksittäisten kerhotoimintojen kehittämistarpeet ja saavuttaa myös niille asetetut tavoitteet. Järjes-

tön toiminnan kokonaisvaltaisessa laadunvalvonnassa ja toiminnan kehittämisessä sen voidaan sanoa olevan toiminnan suunnan näyttäjä sekä kehittymisen edellyttäjä. Asiakasnäkökulman huomioiminen ja siihen vaadittava osaaminen aikaansaavat ohjaajissa inhimillisen pääoman kehittymisen jollapuolestaan on positiivisia vaikutuksia järjestön sisäisten prosessien tulokseen (Kaplan & Norton 2004, 7). Sisäisten prosessin tuloksellisuus ja laadullisuus tukevat paitsi järjestön toiminnan kehittymistä myös sen taloudellista kehitystä. Sen avulla voidaan paremmin varmistaa järjestön toimintojen jatkuvuus.

Uusi strategia edellyttää muutoksia organisaation kaikilla osa-alueilla. Muutokset järjestössä ovat suuria ja ne vaativat koko organisaation uudistumiskykyä aiheuttaen varmasti myös muutosvastarintaa järjestön sisällä. Oleelliseksi muutoksessa voidaan kuitenkin nähdä (Stenvall & Virtanen 2007, 29) kuinka se on toteutettu, ei millaisesta muutoksesta, on kyse. Mittariston käyttöönottoa ja siirrettävyyttä tarkastellessa tärkein yksittäinen tekijä strategian toteuttamisen onnistumisessa on järjestön johdon aktiivisuus ja sitoutuneisuus. Strategialähtöisen organisaation johtajien tehtävänä on saada henkilöstö vakuuttuneeksi muutoksen tarpeellisuudesta. Jos prosessien johtajat eivät ole aktiivisia, muutoksia ei tapahdu eikä strategia toteudu (Tenhunen & Ukko 2001, 14). Järjestössä ohjaajien yhteisöllisyyden toteutuminen edellyttää (Opas 2013, 143) rakenteiden ja toimijoiden johtamista mutta myös sosiaalipedagogista johtajuutta. Järjestössä tulee olla riittävät valmiudet toteuttaa muutosjohtajuuden haasteet ja lisäksi sen tulee hallita myös hyvät yhteistyövalmiudet muutosten koordinoimiseksi. Ohjaajien osallistuminen toiminnan arvioinnin suunnittelun prosessiin on sitoutumisen kannalta tärkeää. Tiiviit verkostot on myös todettu tärkeäksi tiedonkulun mahdollistajiksi ja kokemusten jakajiksi (Borgman & Packalén 2002, 23). Yhteistyön edistäminen ja henkilöstön tutustuminen toisiinsa edistävät muutosvastarintaa ja tukevat onnistuneen prosessin johtamista (Stenvall & Virtanen 2007, 88). Yhteistyötä ja muutoksen hallintaa tukevat demokraattiset kokoukset sekä avoin kommunikaatio. Ne mahdollistavat vertaistuen ja asioiden jakamisen, joka luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kasvattaa järjestön toiminnassa mukana olevien ihmisten omaa ammatillisuutta ja tietoisuutta omasta roolista kasvattajana.

Järjestössä on tärkeää varautua siihen, mikä vaikutus toiminnan arvioinnin käyttöönotolla on koko järjestön toimintaan. Kerho- ja leiritoiminnoille on tärkeää luoda selkeät ohjeistukset siitä, kuinka toimintoja halutaan arvioitavan ja myös millä keinoin.

Laatua tulee myös mitata säännöllisesti, jotta tuloksia voidaan luotettavasti ja muutoksen suunta saadaan paremmin esille (Voutilainen 2007, 14). Toiminnan arvioinnin raportoimisesta tulee myös luoda järjestöön yhteinen toimintasuunnitelma. Raporttiin tulee paitsi määritellä toiminnan arvioinnin vastuuhenkilö ja se, kuinka usein raportoidaan ja myös se, miten toimitaan, kun mittarilla saadut tulokset alittavat tietyn tavoitearvon. Järjestön on koulutuksen kautta huolehdittava, että kerhossa on ohjaaja, jolla on riittävät työkalut toteuttaa mittarin käytöstä seuranneita kehittämistoimenpiteitä.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

11.1 Kehittämistutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kehittäminen vaatii oikeita menetelmiä ja kehitettävän tilanteen erittäin hyvää hahmottamiskykyä, jotta sen toiminnoista ja tuloksista saadaan luotettavia. Tutkimuksen luotettavuutta tukevat metodit on tärkeää ottaa mukaan jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa jolloin ne kulkevat kehittämistutkimuksen mukana sen eri vaiheissa, läpi koko tutkimuksen. Samalla niiden käyttöönottoa voi perustella ja tutkimuksen aikana voi havaita kuinka ne ovat tehtävässään palvelleet. Työn luotettavuutta on vaikea jälkikäteen korjata. Voidaan ainoastaan todeta miten luotettavia johtopäätöksiä tutkimuksessa voitiin saada ja kuinka luotettavasti sen metodit palvelivat tutkimusta (Kananen 2012, 162). Tässä kehittämistutkimuksessa mittarin suunnittelussa, sen toteutuksessa ja arvioinnissa on kiinnitetty huomiota sekä tulosten luotettavuuteen että vaikuttavuuteen (Toikko & Rantanen 2009, 121, 123). Käytetyissä tutkimusmenetelmissä on huomioitu myös tutkijan eettiset ratkaisut.

Tutkimuksen eettisillä ratkaisuilla (Tuomi & Sarajärvi 2002, 129) tarkoitetaan prosessin suunnitteluun ja toteutukseen liittyviä eettisiä seikkoja. Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota osallistuvien henkilöiden valitsemiseen, heidän tiedottamiseen ja heidän etujensa valvomiseen (Mäkinen 2006, 77). Mittaustilanteen toteutustavassa sekä tutkimuksen ajankohdassa kiinnitettiin huomiota myös prosessin mahdollisimman hyvään toteutukseen ja selkeään ohjeistukseen. Tutkimukseen vastaamisprosentti oli määräaikaan palautettujen kyselyiden kohdalla huono. Vastausprosenttia oli kuitenkin mah-

dollista parantaa, kun kyselyn täyttämiseen varattiin lisää aikaa ja sen täyttämiseen mahdollistettiin selkeä paikka ja aika.

Omassa kehittämistutkimuksessani eettistä tarkastelua vaatii se, kenelle tämä kehittämistutkimus ensisijaisesti on tarkoitettu ja kenelle minun tutkijana tulee olla lojaali. Kehittämistutkimusta ei kuitenkaan pidä tehdä vain sen tilaajalle, kerholle tai tutkijalle itselle. Kehittämistoiminnan avoimuus, tulokset ja niistä keskusteleminen koko järjestökentän alueella ovat tarkoituksenmukainen osa tätä prosessia, jonka läpi kehittämistutkimuksen tulokset muovautuvat ja niitä voidaan mallintaa eri työyksiköihin sekä myös muihin järjestöihin. Tutkimuksen eettisiä ongelmia voi esiintyä myös kirjoitetussa tekstissä: mistä kirjoitetaan, miten kirjoitetaan ja missä muodossa tulokset julkaistaan (Grönfors 1985, 200; Kuula 2006, 206; Vilkka 2007, 113). Tekstissä ja itse tutkimuksessa tulee tietoisesti varoa loukkaamasta tutkimuksella ketään. Tämä on haasteellista, sillä tutkimuksesta saadut tulokset tulee esittää, kuten ne ovat ja arvioitavassa toiminnassa esiintyy usein myös epäkohtia. Tutkijan on uskallettava olla eri mieltä tutkimuksen kohteessa esiintyvistä ongelmista sekä kyseenalaistaa olemassa olevia käytäntöjä, vaikka niistä olisikin kehittämiskohteen ohjaajien kanssa eri näkemys. Eettisyyttä tarkasteltaessa on myös tärkeää huomioida järjestön sitoutuneisuus vasemmistoliittoon. Tutkijan oma poliittinen suuntautuneisuus tulee irrottaa tutkimuksesta eikä sen saa antaa näkyä kirjoitetussa tekstissä.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tutkijan on kiinnitettävä huomiota tiedonkeruumenetelmien läpivientiin. Suorituskykyä mitatessa on muistettava, että järjestön toiminta pohjimmiltaan koostuu ihmisistä ja mittaamisella on heihin voimakkaasti ohjaavia, psykologisia vaikutuksia. Mittarit on suunniteltava siten, etteivät ohjaajat koe olevansa henkilökohtaisen arvioinnin tai liian tarkan seurannan kohteena. Toisaalta on myös varauduttava tilanteeseen, jossa mitattuja tuloksia voidaan käyttää väärin ja ohjaajia painostetaan kehittämistutkimuksen kautta toimiin joihin he eivät itse usko (Andersen & Fagerhaug 12, 2002). Tämän pyrin kuitenkin mittarin käyttöönoton tarkastelussa ja siirrettävyydessä huomioimaan. Vastuu järjestötoiminnasta ja toimintojen tämän hetkisestä tilasta on lopulta järjestön hallinnolla ja sen toimintakyvyssä. Myös heidän tarjoama tuki ja yhteistyö ovat tulevaisuudessa ratkaisevassa asemassa kun mietitään kuinka ohjaajat toimintaan kohdistuvat muutokset tulevat vastaanottamaan.

Kyselylomakkeen käytössä esiintyi sen käyttöhetkellä tiettyjä puutteita ja epäkohtia, jotka selvisivät tutkijalle mittarin tulosten arvioinnissa. Kehitetystä mittarista esiintyi sen käyttöhetkellä muutamassa kysymyksessä selvä ongelma. Näiden kysymysten kaikkia vastauksia ei voitu luotettavasti mitata, sillä vastausvaihtoehdoista puuttui niiden selitettävyys. Mittarin muutaman kysymyksen tulos ei kuitenkaan ollut täysin riippuvainen sen realibiteeteistä. Mittarissa on mahdollista myös perustella suljettu vastaus, jolloin kaikki avoimeen tilaan saadut perustelut ovat valideja ja käytettävissä. Jos lapsi ei lisännyt suljettuun vastaukseensa perusteluja, tuli se hylätä, koska sen validiutta ei voida luotettavasti todeta. Tutkijana epäonnistuin tämän epäkohdan huomiomisessa etukäteen. Nämä asiat huomioin kuitenkin mittarin kehittämisen luvussa, jossa tein mittariin sen luotettavuutta tukevat muutokset. Tutkijalle mittareiden kehittäminen osoittautui prosessiksi, joka vaati myös monen muun asian hahmottamisen erehdyksen kautta. Mittareiden sisältöön ja ulkoasuun voi kuitenkin olla kehittämissprosessin jälkeen hyvin tyytyväinen.

Kyselytutkimukseen sisältyy myös haasteita, joita ei voi ennalta tietää. Koskaan ei voi tietää, kuinka vastaajat lopulta suhtautuvat kyselyyn ja kuinka todenmukaisesti siihen on vastattu. Mielialalla voi olla suuri vaikutus sen hetkiseen kokemukseen (Alkula ym. 1995, 90 – 95), jolloin vastaus ei ehkä olekaan täysin luotettava. Hirsjärven (2008, 190) mukaan ei myöskään voida olla täysin varmoja siitä, että vastaajat ovat ymmärtäneet kysymykset, kuten tutkija on ne etukäteen ajatellut. Tämän epäkohdan huomasin myös omassa tutkimuksessani sillä ohjaajien kyselylomake antoi tietoa, jota en itse kokenut kysyvänä. Lasten kyselylomakkeen väittämiä korjattiin myös vastaamaan paremmin niiden tarkoitusta. Ohjaajien kehittämisspalaverin jälkeen jäin myös miettimään, olivatko haastattelussa esittämäni tarkentavat kysymykset kuitenkin tarpeeksi yksiselitteisiä esitettäväksi. Ohjaajat puhuivat asioista hyvin yleisellä tasolla ilman tutkimuksessani käytettyjä käsitteitä, ja puheen ymmärrettävyyden ongelmana oli ajoittain myös länsirannikolle tyypillinen murrekieli. Koska haastattelutilanteessa oli ajoittain vaikea seurata, mistä ohjaajat oikein puhuvat, on myös mahdollista, että yhteinen haastattelutilanne oli myös ohjaajille haasteellinen minun puheen ymmärrettävyyden ja sen sisältämien käsitteiden vuoksi. Toimintaan liittyviä käsitteitä (osallisuus, kuuleminen, mittaaminen, mittari, tasa-arvo, yhdenvertaisuus) olisikin voinut käydä ohjaajien kanssa läpi, jotta olisimme voineet todeta puhuvamme samoista asioista. Tai sitten minun olisi tutkijana pitänyt ymmärtää vaihtaa oma puhe tyylini enemmän heidän puhekieltään vastaavaksi. Tällä menetelmällä tuloksissa olisi voitu

päästä vieläkin parempaan luotettavuuden toteutumiseen. Mittarilla saadut tulokset olivat kuitenkin hyvin samanlaisia kuin haastattelun tulokset, jolloin niitä voidaan myös pitää luotettavina.

11.2 Kehittämistutkimuksen tarkastelua sekä jatkotoimenpiteet

SDPL ry. on siirtymässä kohti kokonaisvaltaista laadun ja suorituskyvyn mittaamista. Muutospaineet järjestön toiminnan arvioinnille nousevat yhteiskunnasta ja sen tarpeesta saada järjestöjen rahalliselle tukemiselle myös näyttöä toiminnan vaikuttavuudesta. Laadunhallinta järjestössä edellyttää paljon pitkäjänteistä työtä ja tähän kehittämishaasteeseen on järjestöjen vastattava, jotta ne pysyisivät ajassa mukana, elinvoimaisena ja kiinnostavana kansalaisfoorumina. Toiminnan arvioinnin kehittäminen vaatii järjestöiltä oman toiminnan laatutyön mallintamista sekä laadunhallinnan toimintoja ohjaavan ja tukevan strategian. Toiminnan arvioinnin siirtämisessä käytäntöön tulee huomioida myös sen käyttöönottoprosessi, jolloin järjestössä voidaan etukäteen varautua siihen millaisia asioita prosessin onnistunut läpikäyminen järjestöltä ja sen toimijoilta tulevaisuudessa edellyttää.

Kehittämistutkimuksen tutkimusongelmana oli kuinka SDPL ry:n varhaiskasvatustoimintaa tulee arvioida. Toiminnalle asetetut tavoitteet, toimintaa ohjaavat arvot (osallisuus, kuuleminen, tasa-arvo) sekä varhaiskasvatuksen laadun yleiset perusteet huomioiden SDPL ry:n toimintaan määriteltiin toimintaa ohjaavat laatuksiteerit ja kriteereitä tukevat tavoitearvot. Järjestön toimintaa arvioivaksi mittareiksi valitsin kyselylomakkeet. Ne sopivat hyvin mittaamaan järjestön laajaa toimintaa eikä tulosten saaminen ja arvioiminen edellytä ohjaajilta monimutkaisten arviointimenetelmien hallitsemista. Kyselylomakkeen avulla toiminnan tasosta ja kehittämistä vaativista asioista on mahdollista saada nopeasti hyvä yleiskuva. Lasten mielipiteen esiin saaminen kyselylomakkeella edellyttää vastaamistavan tarkkaa suunnittelua. Järjestön toiminnassa on mukana paljon alle kouluikäisiä lapsia, jotka ovat luku- ja kirjoitustaidottomia eivätkä pysty täyttämään kyselylomaketta vielä itsenäisesti. Lomakkeen täyttäminen ohjeistettiin täytettäväksi tässä tapauksessa vanhemman apua käyttäen. Kun kyselylomakkeet suunnitellaan lasten lisäksi heidän vanhemmille ja ohjaajille, on palautetta mahdollista saada monipuolisesti. Samalla eri ryhmien keskinäinen vertaaminen on mahdollista ja voidaan nähdä, ovatko käsitykset toiminnasta erilaisia riippuen siitä, keneltä ryhmältä palautetta kysytään.

Mittarin käyttöönotto antaa tietoa toiminnan laadullisuudesta mutta käyttöönoton kautta on mahdollista nähdä mittarissa esiintyvät puutteet, jotka voidaan käyttöönoton jälkeen korjata. Mittarilla saadut tulokset käsiteltiin toimintakerhon ohjaajille järjestetyssä haastattelussa. Ohjaajat keskustelivat tuloksista sekä arvioivat oman kokemuksensa ja näkemyksien kautta tuloksiin johtaneita syitä. Ohjaajat myös tarkastelivat oman kerhotoiminnan kehittämistarpeita sekä toiminnan arviointia tulevaisuudessa. Haastattelu mahdollisti mittarin tulosten luotettavuuden tarkastelun, toiminnan paremman kokonaiskuvan hahmottamisen sekä mittarin käyttökokemusten keräämisen. Tutkija pystyi myös havainnoimaan ohjaajien kehittämis- ja arviointiprosessia.

Tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan toimintakerhossa toteutettu kerhotoiminta vastaa järjestön toiminnalle asetettuja tämän hetkisiä tavoitteita osittain. Lapset viihtyvät kerhossa, pitävät kerhotilasta sekä kerhon ohjaajista. Lasten mukaan ohjaajat myös kuuntelevat heitä ja lapset uskaltavat kertoa ohjaajille mielipiteitään. Myös lasten vanhemmat näkevät lastensa viihtyvän kerhossa ja kokevat ohjaajien onnistuneen työssään hyvin. Vanhemmat näkevät kerhon vahvuutena toiminnan monipuolisuuden. Oman lapsen koetaan viihtyvän kerhossa kun siellä on monipuolista tekemistä. Myös ohjaajat näkevät monipuolisen tekemisen kerhotoiminnassa tärkeänä. Lisäksi toiminnassa on tärkeää ottaa huomioon toiminnan sopivuus eri-ikäisille lapsille. Ohjaajien mukaan lapsille tulee luoda tasavertaiset toimintaan vaikuttamisen mahdollisuudet ja heitä tulee myös kohdella kerhossa tasa-arvoisesti. Toiminnan suunnittelu koettiin lapsilähtöisenä, ja ohjaajat kokivat myös onnistuneensa lapsilähtöisessä toiminnan suunnittelussa hyvin. Yli puolet toimintakerhon toiminnassa mukana olevista lapsista eivät tämän tutkimuksen mukaan kuitenkaan pääse vaikuttamaan kerhossa tapahtuvaan toiminnan suunnitteluun riittävästi tai ollenkaan. On hyvä, että lapset halutaan ottaa päätöksentekoon mukaan ja heidän mielipiteitään myös arvostetaan. Kuitenkin toiminnan suunnitteluun vaikuttaminen vaatii myös vaikuttamisen kokemuksen syntymisen lapsessa.

Ohjaajat näkivät lasten vähäisen toimintaan vaikuttamisen kokemuksen johtuvan toiminnan suunnittelukertojen vähyydestä. Kaikki lapset eivät ole aina paikalla kun toiminnan suunnittelu ryhmässä tapahtuu. Kerhotoimintaa suunniteltaessa ohjaajien tulee kiinnittää huomiota suunnittelukertojen lisäämisen sekä tapaan jolla lapsia pyydetään osallistumaan. Lapsille tulee kertoa, miksi heidän tuottamaa tietoa tarvitaan ja mitä sillä aiotaan tehdä. Tämän lisäksi toiminnan suunnittelutilanteen tulee olla lapsille

luontainen ja lapsen tulee itse saada valita oman tapa osallistua. Ohjaajien on tärkeää tiedostaa oikeanlaiset käytännöt, joilla luodaan riittävät edellytykset lapsen osallistumiseen. Vaikka osallisuudelle voidaan käytännössä luoda edellytyksiä, osallisuutta ei kuitenkaan koskaan voida synnyttää. Lapsen kokemus osallisuudesta on yksilöllinen ja kokemus osallisuudesta voi syntyä myös ilman näkyvää osallistumista. Lapsen osallisuus voi siis olla myös sitä, ettei lapsi halua osallistua, tai se voi ilmetä sitoutumisena ja kiinnittymisenä paikkaa ja kerhossa vallitsevaan kulttuuriin. Kuitenkaan tämänkaltaisen osallisuus ei ohjaajien tulosten mukaan ole kerhossa tiedostettua vaan ohjaajat näkevät lasten osallisuuden vahvasti toiminnan kautta. Mittarin tulokset paljastivat kerhotoiminnassa myös haasteita jotka liittyivät ohjaajien ajankäyttöön ja pieniin resursseihin. Ohjaajien yhteinen toiminnan suunnittelu on vähäistä ja kerhotoiminnan hallinnan puute uhkaavat toimintakerhossa toteutettavaa laadukasta varhaiskasvatus-toimintaa sekä sen olemassaoloa.

Toimintakerhon ohjaajat kokivat toiminnan arvioinnin kautta saatavan palautteen tärkeänä. Mittari koettiin kuitenkin haasteellisena, sillä ohjaajien kokemuksen mukaan vanhemmat eivät halua täyttää ylimääräisiä lomakkeita. Vanhempien vaivaaminen kyselyn täyttämässä koettiin tästä syystä haasteellisena ja ohjaajat näkivät palautteen keräämisen keskusteluna parempana vaihtoehtona mittarille. Luotettavan palautteen kerääminen keskustelun avulla on kuitenkin vaikeaa, sillä ei voida olettaa, että kaikki haluavat kertoa näkemyksistään yhteisen keskustelun kautta. Vaikka mittareilla saatu vastausprosentti jäikin tässä tutkimuksessa alhaiseksi niin luomalla yhteinen hetki vanhemmalle ja lapselle vastata kyselyyn voitiin luotettavaa palautetta kuitenkin saada. Mittarin käyttöönoton jälkeisellä prosessilla on myös suuri vaikutus mittariin suhtautumisessa. Lapsia ja vanhempia tulee tiedottaa, siitä millaisia tuloksia toiminnasta saatiin ja millaisia toimenpiteitä tulokset aiheuttavat toiminnassa. Tuloksista tulee myös tehdä näkyvät. Toiminnan arvioinnin merkitystä voidaan näillä konkreettisilla asioilla havainnollistaa osallisille, jolloin heissä voidaan myös saada herätettyä tunne, että he eivät ole nähneet kyselyyn vastaamisen vaivaa turhaan. Toiminnan arvioinnissa tulee huomioida myös sen säännöllisyys, jolloin se mukautuu osaksi kerhotoimintaa. Mittarin käyttöä on hyvä toteuttaa kahdesti toimikauden aikana, jolloin mittarilla esiin nousseisiin asioihin voidaan kerhotoiminnassa myös puuttua.

Mittareiden käyttötössä tulee huomioida myös sen vastuuhenkilö. Mielestäni kerhojen vastuuhjaajien mahdollisuuksiin valvoa, kehittää ja toteuttaa laadukasta varhais-

kasvatustoimintaa tulee luoda paremmat mahdollisuudet. Tämän päivän työelämäosaaminen ja sen vaatimukset tulee ottaa järjestön hallintorakenteissa huomioon ja näitä valmiuksia tulee tukea ja kehittää riittävän koulutuksen avulla. Vastuuohjaajan tulee lisäksi järjestää omassa kerhossa toiminnan arviointia seuraava palautteenanto. Tulokset tulee myös raportoida oman alueen aluevastaavalle. Aluevastaava voi raporttien perusteella seurata oman alueensa toimintaa ja saada niiden toiminnasta paremman yleiskuvan. Aluevastaava myös kokoaa alueensa toiminnasta raportin järjestön toiminnanjohtajalle joka voi hyödyntää raportteja toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa. Hänen kautta tieto kulkee myös järjestön johdolle sekä toiminnan rahoittajille.

On äärimmäisen tärkeää, että kerhotoimintaa ohjaavat toimintatavat ja arvot eivät jäisi vain järjestön käyttämäksi hienoksi termiksi ja ihannoiduksi päämääräksi, jotka eivät toiminnan arjessa kuitenkaan riittävästi toteudu. Toimintakerhoa on tulevaisuudessa kehitettävä niin, että toiminnan arvioinnin lisäksi huomiota kiinnitettäisiin kerhotoiminnan parempaan suunnitteluun, ohjaajien roolien tarkastamiseen ja vastuualueiden selkeyttämiseen. Säännöllisyyttä ja ohjaajien yhteisiä palavereja tarvitaan toiminnan tarkasteluun, kehittämiseen sekä arviointiin. Tavoitteiden kirjaaminen, epäkohtien havaitseminen sekä mittarilla että havainnoimalla ja erilaisten pedagogisten menetelmien hallitseminen tukevat ohjaajien itsenäistä ongelmien ratkaisukykyä. Yhteiset palaverit ja keskustelut myös tukevat ohjaajien yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lisäävät oman työn hallinnan tunnetta. Myös muut asiat jotka vaikuttavat toiminnan toteuttamiseen, voidaan näissä palavereissa käydä yhteisesti läpi ja poistaa häiritsemästä. Kerhotoiminta tarvitsee toimintansa tueksi myös yhteiset, toimintaa ohjaavat säännöt. Ohjaajien tulee yhdessä lasten kanssa luoda toiminnalle oma toimintakulttuuri, jonka tarkoituksena on tukea yhdenvertaisuutta ja yhteisöllisyyden kokemuksen rakentumista. Yhteisöllisyyden kokemuksen ja kasvatuskumppanuuden rakentuminen lasten vanhempien kanssa vaatii myös kehittämistä. Vanhempien kanssa käytävää vuorovaikutusta tulee vahvistaa, jolloin mahdollistetaan myös heidän osallistuminen ja palautteen saaminen kerhotoiminnasta.

Järjestössä tulee tulevaisuudessa kiinnittää huomiota ohjaajien verkosto-osaamiseen ja verkossa toimimisen mahdollistamiseen. Kun järjestön toiminta-alueiden välimatkat ovat pitkät, tukea kerhotoiminnan kehittämiseen on vaikea saada muilta kerhon ohjaajilta. Yksi mahdollisuus toimia aktiivisesti muiden kerhojen vastuuhjaajien kanssa on verkon välityksellä. Järjestön omille sivuille on hyvä luoda ohjaajien keskustelualusta,

jossa mielipiteitä ja hyviä käytäntöjä voitaisiin jakaa. Se voisi olla kerhojen vastuuhjaajille myös konkreettinen väline, jolla toiminnan arvioinnista saadut tulokset voi raportoida aluevastaavalle. Toiminnan arvioinnin mittaria voidaan tulevaisuudessa hyödyntää myös järjestön leireillä. Leirit ovat kuitenkin luonteeltaan hyvin erilaisia kuin kerhotoiminta, eikä niiden lyhyenä aikana voida mitata useamman kerran toiminnan vaikuttavuutta. Lasten kyselylomake voidaan täyttää leirin lopussa jolloin vanhemmat tulevat hakemaan lapsia. Vanhemmat voivat myös täyttää samalla heille tarkoitetun kyselylomakkeen, mutta kysymyksiksi tulee valita lomakkeen kysymyksistä sellaiset joihin vanhemmat osaavat heti lasta haettaessa vastata. Palautteen annon jälkeen ohjaajat voivat kirjata leirin onnistumisesta ja mahdollisista kehittämistarpeista järjestön nettisivuille, kohtaan jossa leiriä mainostetaan. Leireistä saatu palaute toimii seuraavan leirin suunnittelun tukena. Leirin ohjaajien on tärkeää arvioida leirin onnistumista ja tuoda esiin myös omia huomioita toiminnan toteutumisesta. Nämä yhdessä lasten ja vanhempien palautteen kanssa muodostavat kokonaisuuden jolla leiritoimintojen laadua voidaan seurata ja kehittää. Leiritoimintojen laadullisuudessa korostuvat samat asiat kuin kerhotoiminnan laadullisuudessakin. Tavoitteita toiminnalle tulee etukäteen asettaa, toiminta vaatii tuekseen hyvän suunnittelun, ohjaajien vastualueet tulee jakaa ja toimintaa on myös arvioitava ja kehitettävä lasten ja vanhempien avulla.

Kehittämistoiminta voidaan pitää nykypäivänä erittäin keskeisenä osana työelämäosaamista. Eri alojen työntekijät halutaan nähdä oman työnsä kehittäjinä, mikä tarkoittaa oman työn kehityshaasteiden tunnistamista ja mallintamista. Toiminnan säännöllinen tarkastelu ja kehittäminen ovat järjestötoiminnassa todella tärkeitä asioita ja toiminnan arvioinnilla on suuri merkitys paitsi toiminnan käyttöasteeseen ja vaikuttavuuteen myös toiminnan olemassa oloon. Toiminnan arvioinnin käyttöönotolla on vankat perustelut ja näistä perusteluista on järjestön tehtävä näkyviä. Ohjaajille on myös tarjottava nykyistä paremmat mahdollisuudet tiiviimpään vastavuoroiseen kanssakäymiseen muiden toimijoiden kanssa. Palautteen vastavuoroisuudella voidaan tukea järjestön laadunhallintaa sekä ohjaajan omassa työssä kehittymistä. Vastavuoroisuus tukee myös ohjaajien sopeutumista sekä sitoutumista muutokseen. Uudenlainen vastuunjako toiminnassa aiheuttaa järjestössä suuria toimenpiteitä jolloin järjestön on huolehdittava siitä, että ohjaajilla on myös riittävät valmiudet toteuttaa heiltä vaadittuja asioita. Järjestössä tulee kiinnittää huomiota koulutusjärjestelmän päivittämiseen, riittävään tiedottamiseen sekä uusien toimintatapojen mallintamiseen. Erilaiset kerhotoiminnot ja -leirit tarvitsevat omat toimintastrategiansa, jolloin muutoksia ohjaavat siihen tar-

koitetut prosessit. Toimintastrategian saattaminen käytäntöön vaatii sopivien mittareiden lisäksi toiminnan läheistä tarkastelua, aikaa, osaamista sekä johdon sitoutumista ja tukea asiaan.

Toiminnan arvioinnin käyttöönotto järjestössä tulee tapahtumaan. Se, millaisia mittareita järjestö toimintansa tueksi haluaa, on kuitenkin lopulta järjestön sisäinen asia ja heidän päätöksensä. Tässä kehittämistutkimuksessa tarkasteltiin toiminnan arviointia kyselylomakkeen avulla, mutta se ei estä järjestöä kehittämästä myös vaihtoehtoisia mittareita toimintansa arviointiin. Mittareiden luominen järjestön toimintaan ei ole helppoa, ja mittarin tulee palvella käyttäjää niin, että hän hallitsee sen käytön. Mittarin käytöllä ei ole muuten mahdollista päästä luotettaviin tuloksiin. Tulevaisuudessa laadukkaan varhaiskasvatustoiminnan toteuttaminen tulee koostua järjestön toiminta-ajatuksesta, toimintaa ohjaavista arvoista sekä ohjaajien kasvatuksellisesta tietopohjasta ja sen toteuttamisesta yhdessä muiden ohjaajien, toiminnassa mukana olevien lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Mittareiden käyttöönotossa on erittäin tärkeää selvittää, millaisin keinoin ohjaajat ovat valmiita toiminnan arvioinnin käyttöönoton toteuttamaan toiminnassaan. Tästä syystä jo kehitettyjen mittareiden käyttöönotosta tulee ehdottomasti kerätä lisää käyttökokemuksia. Käyttökokemusten kautta pystytään laajemmin arvioimaan, kuinka kehitetyt mittarit palvelevat järjestön tuottamia kerho- ja leiritoimintoja ja millaisen vastaanoton ne järjestön toimintojen kentällä tulevaisuudessa saavat.

LÄHTEET

- Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H.-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmisteleavan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Opetus – ja kulttuuriministeriö.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1. - 2. painos. Juva: WSOY.
- Alanko, A. 2010. Osallisuuden paikat koulussa. Teoksessa: Kallio, K., P., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.) Missä lapsuutta tehdään, s. 57.
- Andersen, B. & Fagerhaug, T. 2002. Performance Measurement Explained: Designing and Implementing Your State-of-the-Art System. Milwaukee: ASQ Quality Press.
- Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Bergmark, A., Thorslund, M. & Lindberg, E. 2000. Beyond benevolence – solidarity and welfare state transition in Sweden. *International Journal of Social Welfare*, Vol. 9, Issue 4.
- Brennan, J. & Shah, T. 2000. Managing Quality in Higher Education. An international perspective on institutional assessment and change. Buckingham: Open University Press.
- Borgman, M. & Packalén, E. 2002. Parhaat käytännöt työyhteisön kehittämiseen. Helsinki: Tammi.
- Csizmadia, T. 2006. Quality management in Hungarian higher education. Organizational response to Exworthy. Teoksessa: Halford, M. S. (toim.) Professionals and the New Managerialism in the public sector. Buckingham: Open University Press, s. 2425.

Gretschel, A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä: nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Teoksessa: Vilkka, H. Tutki ja havainnoi, s. 200.

Hanhivaara, P. 2006. Maailmaa syleilevä osallisuus – osallisuuden suhde kouluun. Teoksessa: Kallio, K., P., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.) Missä lapsuutta tehdään, s. 32.

Hannula, M. & Lönnqvist, A. 2002. Suorituskyvyn mittauksen käsitteet. Helsinki: Metalliteollisuuden keskusliitto.

Harju, A. 2004a. Aktiivisten kansalaisten Suomi. Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta. Helsinki: Oikeusministeriö. Saatavissa: http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200411aktiivistenkansalaistenSuomi/Files/OMJU_2004_11_Aktiivisten_kansalaisten_Suomi.pdf [viitattu 4.1.2015].

Harju, A. 2004b. Järjestön kehittäminen. Vantaa: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.

Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa: Nylund, M., Yeung, A. B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus, s. 68.

Harvey, L. & Knight, P. 1996. Transforming higher education. The Society for Research in Higher Education. Buckingham: Open University Press.

Heikkilä, T. 2005. Tilastollinen tutkimus. 5-6. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7. uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heikkinen, V. 2012. Sanasta lehteä. Kotus – blogi 6.3.2012. Saatavissa: http://www.kotus.fi/kotus-blogi/vesa_heikkinen?5400_a=comments&5400_m=9507 [viitattu 12.1.2015].

- Helavirta, S. 2011. Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto.
- Hipp, T. & Palsanen, K. 2014. Lasten osallistumisen etiikka – Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Kymmenen periaatetta. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. 6. -7. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Holli, A. M. 1995. Tasa-arvosta ja Troijan hevosista: Feministinen käsitteekritiikki ja suomalaisen tasa-arvopolitiikan käytännöt. Helsinki: Suomen Naistutkimuksen seura. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/3586/2000-278.pdf?sequence=1>[viitattu 22.6.2014].
- Holma, T. 2003. ITE 2 – Opas uudistuneen itsearviointi - ja laadunhallinta menetelmän käyttöön. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Holopainen, M., Tenhunen, L. & Vuorinen, P. 2004. Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS. Järvenpää: YRITYSSANOMA OY.
- Horsdal, M. 2004. Teoksessa: Harju, A. Oikeusministeriön julkaisuja 2004: 11 Aktiivisten kansalaisten Suomi. Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta, s. 25.
- Hujala, E., Puroila, A.-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallintavarhaiskasvatuksessa. 2. painos. Oulun yliopisto. Varhaiskasvatuskeskus.
- Hyysalo, S. 2006. Käyttäjätieto ja käyttäjätutkimuksen menetelmät. Helsinki: Edita Prima Oy.

Härkönen, U. 2003. Mitä varhaiskasvatus on? Verkkojulkaisu: 50 vuotta opettajankoulutusta Savonlinnassa. Joensuun yliopisto: Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Saatavissa: <http://sokl.uef.fi/juhlakirja/kansi.htm> [viitattu 18.6.2013].

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaplan, R. S. & Norton, D. P. 1996. Balanced scorecard Translating strategy into action. Boston Massachusetts: Harvard Business School Press.

Kaplan, R. S. & Norton, D. P. 2004. Strategy maps Converting Intangible Assets into Tangible Outcomes. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Publishing Corporation.

Karrus, K. 2001. Logistiikka. Juva: WSOY.

Kaskela, M., Kronqvist, E.-L. 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Helsinki. Stakes.

Kiili, J. 1998. Lapset ja nuoret hyvinvointinsa asiantuntijoina. Raportti hyvinvointi indikaattoreiden kehittämisestä. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen yhteiskuntapolitiikan työpapereita n:o.105. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Kniivilä, S., Lindblom-Yläne, S. & Mäntynen, A. 2007. Tiede ja teksti – Tehoa ja taitoa tutkielman kirjoittamiseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Koivula, S. 2002. Jumalainen laatu - laatu organisaatiokulttuurisena sopusointuna. Oulun yliopiston opetus- ja opiskelijapalveluiden julkaisuja. A22. Oulun yliopistopaino.

Koskiahho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa: Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena, s. 16.

- Kronqvist, E.-L. 2006. Pienten lasten toiminta ja sen sosiaalinen dynamiikka. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus, s. 181.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Teoksessa: Laamanen, K. Johda suorituskykyä tiedon avulla — ilmiöstä tulkintaan. Helsinki: Suomen Laatu keskus Oy.
- KvantiMOTV. 2010. Kyselylomakkeen laatiminen. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.htm> [viitattu 24.11.2014].
- Laine, K. & Neitola, M. (toim.) 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Kasvatusalan tutkimuksia 11. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Lecklin, O. 2002. Laatu yrityksen menestystekijänä. 4. uudistunut painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lehtonen, J.- M. 2004. Tuotantotalous. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Mahkonen, S. 2008. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.
- Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.). 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Viro: Jaabes OÜ.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Negt, O. 1999. Kindheit und Schule in einer Zeit der Umbrüche. Göttingen: Steidl.
- Nivala, E. 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa – Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72.

Nylund, M., Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Opas, M. 2013. Teoksessa: Marjonen, P., Marttila, M., Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille, s.143.

Opetushallitus. Itsearviointimalleja. Saatavissa:

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/leonardo_quality_in_vet_schools/itsearviointinista/itsearviointimalleja [viitattu 27.1.2015].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014:11. Kohti varhaiskasvatustalain. Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti. Saatavissa:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr11.pdf?lang=fi> [viitattu 5.1.2015].

Pekkarinen, E. 2006. Lastensuojelun ryhmätoiminta murrosikäisten tyttöjen kokemana. Teoksessa: Forsberg, H, Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.) Lapset ja sosiaalisuus. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia, s. 126.

Peltosalmi, J., Hakkarainen, T., Londén, P., Kiukas, V. & Särkelä, R. 2014. Järjestöbarometri. Ajankohtaiskuva sosiaali ja terveysjärjestöistä. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Saatavissa: http://www.soste.fi/media/kuvat/julkaisut/jarjestof6barometri2014_nettiin.pdf [viitattu 3.1.2015].

Pernaa, J. 2000. Kehittämistutkimus opetuslalla. Jyväskylä: Opetus 2000 -sarja.

Pesonen, H. 2007. Laatua! Asiantuntijaorganisaation laatuopas. Juva: WS Bookwell Oy.

Pilachowski, M. 1996. Purchasing performance measurements. West Palm Beach, FL: PT Publications.

Puroila, A.-M. 2003. Päiväkotiäri rikkaus. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.

Raunio, K. 1999. Sosiaalipolitiikan lähtökohdat. Tampere: Gaudeamus.

- Rope, T. & Pöllänen, J. 1994. Asiakastyytyväisyysjohtaminen. Juva: Weilin + Göös.
- Ropo, A. & Eriksson, P. 2001. Hyvinvointipalvelut, liiketoiminta ja vapaaehtoistyö. Teoksessa: Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena, s. 51.
- Räisänen, A. 1995. Terveysthuollon koulutuksen tuloksellisuus ja laatu. Teoksessa: Leino-Kilpi, H., Hupli, M. & Räisänen, A. (toim.) Terveysthuollon koulutuksen tuloksellisuus ja laatu, s. 17.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS -kustannus.
- Seppänen-Järvelä, R. & Vataja, K. 2007. Prosessiarviointi – mahdollisuus lujittaa kehittämishanketta. Teoksessa: Karjalainen, V., Seppänen-Järvelä, R. (toim.) Kehittämistyön ristejä, s. 217, 222.
- Simola, J. (toim.) 2009. Järjestöjen rooli kuntakentän rakennemuutoksissa. Päijät-Hämeen palvelurakenne uudistus –projekti. Päijät-Hämeen Liitto. Saatavissa: http://www.paijat-hame.fi/palvelurakenneuudistus/Julkaisu/Jarjestojen_rooli_kuntakentan_rakennemuutok sessa.pdf [viitattu 4.5.2014].
- Sinisammal, J. 2010. Menestystekijöiden mittaus. Viisi esimerkkiä. Raportteja 73. Helsinki: Tykes. Saatavissa: http://www.tekes.fi/Julkaisut/menestystekijoiden_mittaus.pdf [viitattu 12.9.2014].
- Stenvall, E. & Seppälä, U. 2008. Talo lapsia varten. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA ja Heikki Waris – instituutti. Työpapereita 2008:1. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/100/Talo_lapsia_varten_lasten_osallisuus_paivakodissa.pdf [viitattu 12.4.2014].
- Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. Muutosta johtamassa. Helsinki: Edita.

Strandell, H. 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.

Suomen Demokratian Pioneerien Liitto -SDPL ry:n Kasvatusperiaatteet. Esite.

Suomen Demokratian Pioneerien Liitto -SDPL ry. 2009. STRATEGIA 2010 – 2018.

Saatavissa:

http://cluster006.ovh.net/~sdpljoqh/sites/default/files/sdpl_strategia_2018_nettiin_0.pdf [viitattu 12.5.2014].

Suomen Perustuslaki 731/1999.

Tarkki, J. 1998. Tasa-arvo umpikujassa. Teoksessa: Tarkki, J. & Petäjaniemi, T. Tasa-arvo: Saavutuksia ja haasteita, s. 122 – 123.

Tenhunen, J. & Ukko, J. 2001. Suorituskyvyn analysointijärjestelmä – kokemuksia suunnittelusta ja käyttöönotosta. Lahti: Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu.

Tiira, K. 2000. Yhteistä kieltä etsimässä. Pienten lasten osallisuuden lisäämisestä vesiprojektissa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin Yliopisto.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja, s. 49.

Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta? Esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2.

- Valkama, H. 2003. Tieteen standardit ja kehittämisen intentiot - kehittämistutkimus lähestymistapana. Metodologia Seminaari 15.5.2003. Kajaani. Saatavissa: <http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/view/707/556> [viitattu 18.12.2014].
- Van Oorschot, W. 2001. Popular support for social security. A sociological perspective. Teoksessa: What future for social security? Debates and reforms in national and cross-national perspective, s. 36.
- Vasemmistoliiton periaateohjelma 2007. Vasemmiston tie oikeudenmukaiseen maailmaan. Saatavissa: <http://www.vasemmisto.fi/politiikka/periaateohjelma/#2> [viitattu 22.6.2014].
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Vesikansa, S. 2002. Demokratia kouluissa ja nuorisotyössä. Teoksessa: Gretschel, A. (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina, s. 21 - 22.
- Viljanen, M. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kerhotoiminnan arviointiraportti 2012. Lasten kerhokysely. Kerhotoiminnan arviointikysely vanhemmille. Saatavissa: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/561a1e8526a07edc6e5aa9c3aca6afe6/1421831507/application/pdf/16029075/MLL%20n%20kerhotoiminnan%20arviointiraportti%202012%2018%2009%2012.pdf> [viitattu 14.6.2014].
- Vilkkä, H. 2007. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Voutilainen, T. 2007. Hyvä sähköinen hallinto. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Vuojakoski, H. 2008. Juhlapuheista tekoihin. Miten järjestöt muodostavat suhdettaan tulevaisuuteen? Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Vuorinen, M., Särkelä, R., Peltosalmi, J. & Eronen, A. 2007. Järjestöbarometri 2007. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: YTY.

Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21.

YK:n Yleissopimus Lasten Oikeuksista. 1989. Saatavissa:

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf [viitattu 3.6.2013].

Tutkimuksesta tiedottaminen järjestön Punos – lehti 2/2013

KERHOTOIMINTA

Kerhotoiminnan kehittämiprojektilla luodaan laadun mittareita

Pioneeriliitossa on käynnistymässä kerhotoiminnan laatubanke, jonka toteuttaa sosionomi (yamk)-tutkintoa suorittava Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelija Anne Loikkanen. Loikkanen on kerhoittanut kuluva talven ja kevään aikana liiton toiminnan haasteita toiminnanjohtaja Anni Hakolampin ja Länsirannikon pioneerien toiminnanohjaaja Mirka Lasarovin kanssa.

Pioneeritoiminnan kehittämiselle, ja etenkin arviointijärjestelmän kehittämiselle, on ollut vuosia huutava tarve. Loikkasen mukaan SDPL:lla on selkeitä toimintatavat ja arvot, joiden pohjalta toimintaa toteutetaan. Arvioinnin mittaristo sen sijaan puuttuu kokonaan. – Opinnäytetyöni keskittyisi kehittämään heille sellaisen, Loikkanen toteaa.

Loikkasen laatiman yamk-opinnäytetyön tarkoituksena on luoda SDPL:lle käyttöön laadun mittaristo, jota voidaan soveltaa kerhotoiminnan lisäksi myös esim. leiritoiminnan arvioinnissa valtakunnallisesti. Loikkanen perustaa laadun

käsitteen tieteelliseen käsitykseen laadukkaasta varhaiskasvatuksesta, osallisuudesta ja siitä, mitä kaikkea liittyy lapsilähtöiseen toimintaan. Toiminnan laatu koostuu myös SDPL:n arvojen, toiminnan ja tavoitteiden toteutumisesta, suunnitel-

mallisuudesta sekä lapsen roolista suunnitteluprosessissa. Näiden lisäksi SDPL:n toiminnot ja tavoitteet ovat sidoksissa eri lakeihin.

Länsirannikko pilottialueena

Länsirannikon pioneerien toiminta-alue toimii tutkimuksen pilottialueena. Tutkimus toteutetaan syksyn 2013 aikana laadullisena kyselytutkimuksena. Kyselytutkimukseen pyritään saamaan mukaan mahdollisimman monipuolisia kokemuksia laadusta, tästä syystä tutkimuskysymykset räätälöidään lapsille, ohjaajille, vanhemmille ja työntekijöille erikseen.

Tutkimuksen kyselyaineiston tuloksia arvioidaan suhteessa järjestön toimintatavoitteisiin ja arvojen näkymiseen toiminnassa. Tutkimuksen tavoitteena on, että toiminnan arviointiin kehitettävää mittaristoa voitaisiin soveltaa tulevaisuudessa SDPL:n kaikessa toiminnassa kaikilla alueilla. Luotettavan mittariston, ahkeran laadun mittauksen ja mahdollisten kehittämistoimenpiteiden ansiosta SDPL:n järjestötoiminnan laatu paranee ja toiminnan laatu saadaan näkyväksi.

Kerhotoiminnan kehittämistyön vaiheista ja tuloksista raportoidaan myös Punoksen tulevissa numeroissa.

Lisätiedot:
toiminnanjohtaja Anni Hakolampi
anni.hakolampi@sdpl.fi,
044 3230 223

Kuvat: Mirka Lasarov

TUTKIMUSLUPA RAISION TOIMINTAKERHON VANHEMMILLE

Hei sinä SDPL ry:n kerhotoiminnassa mukana olevan lapsen vanhempi. Kerhossasi on tarkoitus järjestää syksyn 2013 aikana kyselytutkimus. Tämä tutkimus on osa opinnäytetyötä SDPL ry järjestölle ja sen toteuttaja on Anne Loikkanen Kymenlaakson Ammattikorkeakoulusta.

Kyselytutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Kuitenkin kyselylomakkeen vastaukset ovat tärkeä osa tutkimuksen toteutumista. Kyselylomakkeiden vastausten avulla järjestön toimintaa on tarkoitus arvioida. Kerhotoiminnan arviointi on tärkeää sekä toiminnan laadun varmistamiseksi, että toiminnan kehittämiseksi. Kyselyssä ei kysytä yhteystietoja, eikä vastauksia näin ollen voi yhdistää vastaajaan. Vastauksia käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja tutkimusmateriaali hävitetään tutkijan toimesta tutkimuksen päätyttyä.

Jokainen tutkimukseen osallistuva lapsi tarvitsee luvan huoltajaltaan. Tutkimuksen täyttämisen voi lapsi tehdä yksin, mutta luku- ja kirjoitustaidottomat lapset tarvitsevat kuitenkin vanhemman apua kyselylomakkeen täyttämässä. Tärkeää kyselyä täytettäessä on lapsen oman mielipiteen kuuleminen ja sen kirjaaminen ylös. Avoimet vastaukset on hyvä kirjata, kuten lapsi ne sanelee (ei niin kuin vanhempi ne ymmärtää). Vanhempi voi myös esittää tarkentavan kysymyksen lapselleen vastauksen selvittämiseksi (esim. mitä juuri kertomallasi oikein tarkoitat?). Vältä kysymystä tarkoittiko niin, että... sillä lapsi voi ottaa tämän omaksi mielipiteekseen vaikka alkuperäinen tarkoitus oli toinen.

Vanhemmat voivat myös antaa omaa palautetta toiminnasta siihen erikseen varattuun lomakkeeseen.

Kysely on tarkoitus palauttaa kerhonne työntekijälle 29.10 mennessä jonka jälkeen kyselylomakkeet lähetetään tutkijalle arvioitavaksi. Tutkimuksen valmistuttua kyselylomakkeet hävitetään. Mikäli sinulla on lisäkysymyksiä tutkimuksesta, otathan yhteyttä suoraan tutkimuksen tekijään:

Anne Loikkanen

puh. 050 490 1882

s-posti: annej.loikkanen@gmail.com

Kyselylomake tutkimuslupineen PALAUTETAAN suljetussa kirjekuoressa kerho-ohjaajalle Mirka Lasaroville, joka toimittaa kyselyt avaamattomina tutkijalle. Jos ette halua lapsenne osallistuvan kyselyyn palauttakaa kuitenkin kyselylomake suljetussa kuoressa ja rengastakaa kyselyn osallistumisen vaihtoehto EI.

LAPSENI SAA OSALLISTUA KYSELYTUTKIMUKSEEN:

KYLLÄ

EI

(ympyröi vastauksesi)

LASTEN KYSELYLOMAKE

KYSELYN VASTAUSVAIHTOEHTOINA ON HYMYNAAMOJA. VALITSE RENGASTAMALLA HYMYNAAMOISTA SE, JOKA MIELESTÄSI PARHAITEN KUVAA VASTAUSTASI.

VASTAUSTEN JÄLKEEN ON TYHJÄ TILA, JOHON VASTAUS TULEE PERUSTELLA.

KERHOSSA ON KIVAA**KYLLÄ****JOSKUS / ?****EI****YMPYRÖI VASTAUKSESI!****MIKSI?**

KERHOSSA ON KIVAT OHJAAJAT**KYLLÄ****JOSKUS / ?****EI****YMPYRÖI VASTAUKSESI!****MIKSI?**

KERHOSSA TEHDÄÄN KIVOJA ASIOITA**KYLLÄ****JOSKUS / ?****EI****YMPYRÖI VASTAUKSESI!****MITÄ ASIOITA?**

KERHOTILA ON KIVA**KYLLÄ****JOSKUS / ?****EI****YMPYRÖI VASTAUKSESI!****MIKSI?**

VOIN VAIKUTTAA KERHOSSA TEHTÄVIIN ASIOIHIN**KYLLÄ****JOSKUS / ?****EI****YMPYRÖI VASTAUKSESI!****MITEN?**

KERHOSSA MINUA KOHDELLAAN SAMALLA TAVALLA KUIN MUITAKIN LAPSIA

KYLLÄ

JOSKUS / ?

EI

YMPYRÖI VASTAUKSESI!

MITEN?

KIUSATAANKO KERHOSSA

KYLLÄ

JOSKUS / ?

EI

YMPYRÖI VASTAUKSESI!

MITEN?

PELOTAAKO KERHOSSA

KYLLÄ

JOSKUS / ?

EI

YMPYRÖI VASTAUKSESI!

MIKSI?

**KERHOSSA OHJAAJAT KUUNTELEVAT MINUA JA USKALLAN KERTOAA HEILLE OMAN
MIELIPITEENI****KYLLÄ****JOSKUS / ?****EI****YMPYRÖI VASTAUKSESI!****MITEN?**

VASTAA VIELÄ KIRJOITTAMALLA**MITKÄ ASIAT TEKISIVÄT KERHOSTA VIELÄKIN MUKAVAMMAN**

KIITOS VASTAUKSISTASI

VANHEMPIEN KYSELYLOMAKE

VALITSE RENGASTAMALLA HYMIÖ, JOKA PARHAITEN KUVAÄ VASTAUSTASI. VASTAUKSEN JÄLKEEN ON TYHJÄ TILA, JOHON VASTAUKSESI TULEE MYÖS PERUSTELLA.

VIHTYYKÖ LAPSESI KERHOSSA

KYLLÄ

EN OSAA SANOA

EI

MIKSI?

OVATKO KERHON OHJAAJAT ONNISTUNEET HYVIN TYÖSSÄÄN

KYLLÄ

EN OSAA SANOA

EI

MIKSI?

PITÄÄKÖ LAPSESI KERHOSSA TAPAHTUVASTA TOIMINNASTA

KYLLÄ

EN OSAA SANOA

EI

MIKSI?

ONKO KERHOTILA SOPIVA LAPSILLE**KYLLÄ****EN OSAA SANOA****EI****MIKSI?**

VOIKO LAPSESI VAIKUTTAA KERHOSSA TEHTÄVIIN ASIOIHIN**KYLLÄ****EN OSAA SANOA****EI****MITEN / MIKSI?**

**KOHTELEVATKO OHJAAJAT LASTASI SAMALLA TAVALLA KUIN KERHON MUITA LAP-
SIA****KYLLÄ****EN OSAA SANOA****EI****MITEN / MIKSI?**

KIUSATAANKO LASTASI KERHOSSA**KYLLÄ****EN OSAA SANOA****EI****MITEN / MIKSI?**

PELOTTAAKO LASTASI KERHOSSA**KYLLÄ****EN OSAA SANOA****EI****MIKSI?**

KOKEEKO LAPSESI, ETTÄ OHJAAJAT KUUNTELEVAT HÄNTÄ JA LAPSI USKALTAA KERTOA MIELIPITEISTÄÄN OHJAAJILLE**KYLLÄ****EN OSAA SANOA****EI****MIKSI?**

ONKO VANHEMPIEN JA OHJAAJIEN TÄMÄNHETKINEN YHTEISTYÖ RIITTÄVÄ

KYLLÄ

EN OSAA SANOA

EI

MIKSI?

MIKSI LAPSESI KÄY TÄTÄ KERHOA

MITKÄ OVAT KÄSITYKSESI MUKAAN KERHON TOIMINNAN TAVOITTEET

MITKÄ OVAT KERHOTOIMINNAN HYVÄT JA/TAI KEHITTÄMISTÄ VAATIVAT ASIAT

KIITOS VASTAUKSISTASI

OHJAAJIEN OMAN TOIMINNAN ARVIOINTILOMAKE

MIETI OHJAAJAN NÄKÖKULMASTA KERHOTOIMINNAN TOTEUTTAMISEN LÄHTÖKOHTIA, TOIMINNASSA OLEMASSA OLEVIA KÄYTÄNTÖJÄ SEKÄ TOIMINNASSA ESIINTYVIÄ HAASTEITA. VASTAA TÄMÄN JÄLKEEN ALLA ESITTETTYIHIN KYSYMYKSIIN SELKEÄSTI JA PERUSTELLEN

MITKÄ OVAT KERHOTOIMINTAA OHJAAVIA TEKIJÖITÄ?

KUINKA TOIMINNAN SUUNNITTELU ON KERHOSSA TÄLLÄ HETKELLÄ TOTEUTETTU?

ONKO KERHOSSANNE KÄYTÖSSÄ TOIMINNAN ARVIOINNIN VÄLINEITÄ?
(Kuvaile miten ne toimivat käytännössä)

MILLAISIA HAASTEITA KOHTAATTE KERHOTOIMINNASSA TAI SEN TOTEUTTAMISESSA?
(Suunnittelu, toimintaa ohjaavat arvot, olemassa olevat resurssit, muut asiat)

MITEN LASTEN OSALLISUUS ON OTETTU HUOMIOON TOIMINNASSA?

KUINKA YHDENVERTAISUUS TOTEUTUU KERHORYHMÄSSÄ?

LAPSEN KUULEMISEN HAASTEITA KERHOSSA?

Toiminnan arvioinnilla kohti laadullisempaa pioneeritoimintaa

Pioneeritoiminnan laatukriteereiden luominen sekä toiminnan arvioinnin kehittäminen saivat alkunsa järjestön tarpeesta kartoittaa toimintansa laatua ja vaikuttavuutta. Kehittämishanke esiteltiin lehden 2/2013 numerossa. Toiminnan arvioinnin tavoitteena on järjestötoiminnan laadun varmistaminen niin, että toiminnan seuraaminen, arvioiminen ja kehittäminen tulisivat osaksi jokaisen varhaiskasvatusta toteuttavan kerhon ja leirin toimintasuunnitelmaa. Tässä artikkelissa esittelen kehittämistutkimuksen keskeisiä tuloksia ja johtopäätöksiä.

Kehittämistutkimus toteutettiin Länsirannikon toimintakerhossa joulukuussa 2013. Toiminnan arviointia varten järjestöön luotiin kyselylomakkeita. Kyselytutkimukseen osallistuivat kerhon ohjaajat, lapset sekä heidän vanhempansa. Tutkimuksella selvitettiin kuinka ohjaajat näkevät järjestön toiminnan tavoitteiden toteutumisen tutkimushetkellä, kuinka he suunnittelevat ja arvioivat kerhotoimintaa, millaisia haasteita he kohtaavat toiminnassa ja kuinka järjestön toimintaa ohjaavat arvot (osallisuus, kuuleminen, tasa-arvo) näkyvät kerhotoiminnassa. Tutkimuksella kartoitettiin myös lasten viihtymistä kerhotoiminnassa, toimin-

ta-ympäristön sopivuutta tarkoitukseensa sekä kerhossa vallitsevaa ilmapiiriä. Tutkimuksen jälkeen toimintakerhon ohjaajille järjestettiin haastattelu jossa kyselyiden tulokset esiteltiin tutkijan toimesta ohjaajille. Tämän jälkeen ohjaajat miettivät oman kerhotoiminnan kehittämistä vaativia asioita sekä toimenpiteitä niille. Ohjaajat antoivat myös palautetta kyselylomakkeen käytöstä sekä miettivät toiminnan arvioinnin käyttöönottoa ja sen toteutustapaa tulevaisuudessa.

Tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan toimintakerhossa toteutettu kerhotoiminta vastaa järjestön toiminnalle asettuja tämän hetkisiä tavoitteita osittain. Lapset viihtyvät kerhossa, pitävät kerhoilasta sekä kerhon ohjaajista. Lasten mukaan ohjaajat kuuntelevat heitä ja lapset uskaltavat kertoa ohjaajille mielipiteitään. Myös lasten vanhemmat näkevät lastensa viihtyvän kerhossa ja kokevat ohjaajien onnistuneen työssään hyvin. Vanhemmat näkevät kerhon vahvuutena toiminnan monipuolisuuden. Oman lapsen koetaan viihtyvän kerhossa, kun siellä on monipuolista tekemistä. Myös ohjaajat näkevät monipuolisen tekemisen kerhotoiminnassa tärkeänä. Lisäksi toiminnassa on tärkeää ottaa huomioon toiminnan sopivuus

eri-ikäisille lapsille. Ohjaajien mukaan lapsille tulee luoda tasavertaiset toimintaan vaikuttamisen mahdollisuudet ja heitä tulee kohdella kerhossa tasa-arvoisesti.

Toiminnan suunnittelu koettiin lapsilähtöisenä ja ohjaajat kokivat onnistuneensa lapsilähtöisessä toiminnan suunnittelussa hyvin. Yli puolet toimintakerhon toiminnassa mukana olevista lapsista eivät tämän tutkimuksen mukaan kuitenkaan pääse vaikuttamaan kerhossa tapahtuvaan toiminnan suunnitteluun riittävästi tai ollenkaan. Edistyksestä on se, että lapset halutaan ottaa päätöksentekoon mukaan ja heidän mielipiteitään myös arvostetaan. Kuitenkin toiminnan suunnitteluun vaikuttaminen vaatii myös vaikuttamisen kokemuksen syntyvän lapsessa. Ohjaajat kertoivat haastattelussa lasten vähäisen toimintaan vaikuttamisen kokemuksen johtuvan toiminnan suunnittelusta. Suunnittelu on tapahtunut yhden kerhokerran aikana, kun toiminta syksyllä alkaa. Jos lapsi ei ole ollut paikalla hän ei pääse osallistumaan ja vaikuttamaan toiminnan suunnitteluun eikä silloin voi nähdä omia vaikuttamismahdollisuuksiaan.

Tutkijana huomioni kiinnittyi lisäksi toiminnan suunnittelutapaan, joka ei tu-

LAATUHANKE

kenut lapsille luontaista tapaa vaikuttaa asioihin. Kerhotoimintaa suunniteltaessa ohjaajien tulee kuulla lasten toiveita ja heidän edellytyksiään osallistua toiminnan suunnitteluun. Ihanteellista lisäksi olisi, jos jokainen lapsi saisi itse valita oman tavan osallistua toiminnan suunnitteluun. Ohjaajien on tärkeää tiedostaa oikeanlaiset käytännöt, joilla luodaan riittävät edellytykset lapsen osallistumiseen. Lapsille tulee myös aina kertoa mitä osallistuminen heiltä vaatii ja mihin heidän tuottamaa tietoa tarvitaan. Jokaisella tulee myös olla mahdollisuus osallistua tai kieltäytyä osallistumasta. Kerhotoiminnan muut haasteet liittyivät ohjaajien käytössä oleviin taloudellisiin ja ajankäyttöllisiin resursseihin. Suuren lapsiryhmän nähtiin tuovan omat hankaluutensa lasten kuulemiseen sekä tehokkaaseen ajankäyttöön toiminnassa. Nuorten apuohjaajien ja ohjaajien vastuun lisääminen nähtiin kerhotoiminnassa tarpeellisena. Toimintaa tulisi myös ohjaajien kesken suunnitella enemmän yhteisissä tapaamisissa.

Toimintakerhon ohjaajat kokivat toiminnan arvioinnin kautta saatavan palautteen tärkeänä. Kyselylomake koettiin kuitenkin haasteellisena, sillä ohjaajien kokemuksen mukaan vanhemmat eivät halua täyttää ylimääräisiä lomakkeita. Vanhempien vaivaaminen kyselyn täyttämässä koettiin tästä syystä vaikeana ja ohjaajat näkivät palautteen keräämisen keskusteluna parempana vaihtoehtona kyselylomakkeille. Kuitenkin toiminnan

arviointi muilla menetelmillä on järjestötoiminnassa todella haasteellista. Menetelmät vaativat vahvaa tutkimusmenetelmäosaamista ja perehtymistä tutkittavien asioiden teoriaan, jotta niiden käytöllä voidaan saada luotettavia tuloksia. Kyselytutkimuksen hyviä puolia on, että sen kautta järjestötyöstä voidaan saada luotettavia tuloksia nopeasti ja monipuolisesti. Lomakkeen tulosten arviointi ei myöskään edellytä ohjaajilta monimutkaisten arviointimenetelmien hallitsemista. Toiminnan arvioinnissa on tärkeää huomioida sen vastuuhenkilö, säännöllisyys sekä se, mitä tuloksille tehdään. Palautteen anto toiminnan arviointiin osallistuneille tulee järjestää. Sen kautta toiminnan arvioinnin merkitystä voidaan havainnollistaa ja osallisissa voidaan herättää tunne, että he eivät ole nähneet kyselyyn vastaamisen vaivaa turhaan.

Toiminnan arvioinnin käyttöönotto tulee järjestössä tulevaisuudessa tapahtumaan. Se on oleellinen osa järjestön omaa laadunvalvontaa ja sen käyttöönottoa voidaan perustella kaikkien järjestötoiminnassa mukana olevien tahojen näkökulmasta. Valtionavustusten hakeamisen näkökulmasta laadun arvioinnin tarve on ilmeinen, sillä toiminnan vaikuttavuudesta ovat kiinnostuneet myös sen rahoittajat. Järjestön hallinnossa voidaan myös paremmin suunnitella ja kehittää omaa toimintaa kohti uusia tavoitteita, kun siellä tunnustetaan asiat joissa ollaan vielä jäljessä. Ohjaajat puolestaan pystyvät

luotettavasti näkemään oman toimintansa tulokset ja reagoida nopeasti kerho- ja leiritointojen kehittämistä vaativiin asioihin. Toiminnan arvioinnin käyttöönotolla voidaan luoda laadukkaampaa varhaiskasvatusta lapsille, ja sen avulla voidaan myös vahvistaa vanhempien ja ohjaajien välistä kasvatuskumppanuutta.

Laadukas pioneiritointi koostuu järjestölle tässä tutkimuksessa luoduista varhaiskasvatuksen laatuksiteereistä sekä ohjaajien kasvatuksellisesta tietopohjasta ja sen toteuttamisesta yhdessä muiden ohjaajien, toiminnassa mukana olevien lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Uusi toimintamalli ja sen käyttöönotto vaatii järjestöltä sen toimintaa ohjaavan strategian luomisen. Käyttöönoton vaikutukset ovat laajoja ja niihin on myös koko järjestön tasolla ennakoitava jotta uusi toimintamalli saadaan onnistuneesti siirrettyä käytäntöön. Kyselylomakkeiden sopivuudesta järjestön toiminnan arviointiin on tulevaisuudessa kerättävä lisää käyttökokemuksia ja samalla toimintoja toteuttavat työntekijät ja vapaaehtoistoimijat saadaan mukaan toiminnan arvioinnin kehittämisen prosessiin.

*Anne Loikkanen
sosionomiopiskelija (ylempi AMK)
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu*

kuva Sanni Karlström

Annen viisi vinkkiä kerhotoiminnan suunnitteluun lasten kanssa

1. Kerhoon tulee luoda oma toimintakulttuuri ja sitä ohjaavat säännöt yhdessä lasten kanssa.
2. Lapset tarvitsevat ennen osallistumista tietoa, miksi heidän halutaan osallistuvan kerhotoiminnan suunnitteluun, mitä suunnittelu heiltä käytännössä vaatii ja miten heidän tuottamaa tietoa on tarkoitus käsitellä.
3. Toimintaa tulee suunnitella useamman kerran toimikauden aikana, jotta kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua ja lapsen kokemusta omaan tilaan vaikuttamisesta voidaan lisätä. Suunnitteluun osallistumisesta tulee myös voida kieltäytyä.
4. Lasten osallistumisessa tulee huomioida tapa, jolla osallistutaan. Osallistuminen on hyvä toteuttaa toiminnan yhteydessä, sillä toiminnassa korostuu lapselle luontaiset tavat osallistua (leikkiminen, pelaaminen, piirtäminen).
5. Toiminnan suunnittelussa lapsen tulee voida valita itselleen mielekäs tapa osallistua erilaisista vaihtoehdoista, suunnittelua voidaan samalla toteuttaa pienemmissä ryhmissä. Jokaisessa ryhmässä tulee olla oma ohjaaja, joka kerää lasten ideat ylös.